

Onze Taal. Jaargang 5

bron

Onze Taal. Jaargang 5. Genootschap Onze Taal, Amsterdam 1936

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_taa014193601_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Nummer 1]

De weinige woorden die wij gebruiken en de vele die wij verstaan.

Over hoeveel woorden - van zijn moedertaal - beschikt een normaal menschenkind? Hoeveel woorden hebben in den loop der jaren hun plaats gevonden in ons bewustzijn, hoeveel k e n n e n wij? En hoeveel daarvan zijn er noodig om onze gedachten aan anderen kenbaar te maken, hoeveel g e b r u i k e n wij?

Volstrekt nauwkeurige cijfers te dezen zijn uitteraard moeilijk te verkrijgen, maar er bestaan systemen van onderzoek die ons met vrij groote nauwkeurigheid een inzicht in deze materie geven.

Prof. Van Ginneken vertelt er van in het Decemбернаummer van Onze Taaltuin, het maandblad dat voor vakman en leek telkens weer wetenswaardigs bevat.

Een kind begint in het tweede levensjaar te spreken; als het vijftien maanden is, heeft het reeds 12 tot 20 woorden tot zijn beschikking; drie maanden daarna kent het er reeds 60 tot 100; weer drie maanden later 120 tot 200. Als het twee jaar is, beheerscht het kind reeds 400 tot 600 woorden, is het drie jaar dan komen sommigen reeds tot 800 en meer. Op zesjarigen leeftijd halen de meesten de 2000.

Die gebruiken ze ook practisch, althans voor het overgrootte gedeelte; het kind heeft er weinig behoefte aan woorden te leeren die het niet noodig heeft. Van de 2000 woorden die een zesjarig kind k e n t (zijn 'passieve' woordenschat) g e b r u i k t het er 1700 (de 'actieve' woordenschat). Een kind babbelt veel, zijn denken zoekt onmiddellijk reactie in het praten. Een dreumes van tusschen de twee en drie jaar gebruikt elken dag 50 tot 65% van zijn heelen woordenschat en de keuvelarijen van zoo'n kind gaan, alle herhalingen meegeteld, wel van 4000 tot 8000 woorden per dag; kinderen van drie tot vijf jaar zeggen gemiddeld 1000 tot 1500 woorden per uur en van 7000 tot 15000 per dag!

Dan komt de school en dan veranderen de cijfers; de school leert zwijgen en opletten. Op tienjarigen leeftijd spreekt een kind in een uur zelden meer dan 700 woorden; een merkwaardige achteruitgang. De 'passieve' woordenschat gaat met sprongen omhoog; de 'actieve' stijgt heel langzaam. Van het zesde jaar af, tot het negentiende, neemt de passieve woordenschat toe met duizend tot veertienhonderd woorden per jaar; de actieve met slechts honderd. De gemiddelde jongeman van 19 jaar k e n t 18.000 woorden, doch hij g e b r u i k t er maar 3.000! De jonge onderwijzer bezit een taalschat van 19.000 woorden en hij gebruikt er 3500; de eerstejaars universiteitsstudent kent 20.000 en gebruikt 4.000 woorden.

Men ziet: verstaan en kennen is iets heel anders dan zeggen en gebruiken. De p a s s i e v e woordenschat kan soms zeer hoog stijgen. E.H. Babbit berekende dien voor de meerderheid der vergevorderde studenten op circa 60.000 woorden; de Amerikaan Prof. E.A. Kirkpatrick kwam voor zich zelf tot niet minder dan 70.000!

De verhouding van g e b r u i k t e tot g e k e n d e woorden wordt echter voortdurend ongunstiger. Als wij de scherpe denkers en de groote stilisten, die het tot een woordgebruik van 10.000 brengen, voorbijgaan, zien wij dat een actief bezit van 6.000 woorden, voor de groep die er 60.000 kent, als normaal is te beschouwen. De verhouding van actief tot passief bezit is dus van de 60%, die wij bij het jonge schoolgaande kind vonden, via de 17% bij de negentienjarigen, hier geslonken tot 10%. En dit is nog niet het ongun-

stigste cijfer; Homerus kwam niet hoger en Vergilius deed het zelfs met amper 3½%. En de verzekering van Richard Smith dat de gemiddelde Amerikaan niet meer dan 2½% van zijn woordenschat gebruikt, lijkt aannemelijk. De schrijver van het geciteerde artikel zelf geeft den bewoners van ons platteland niet meer dan één procent.

Niet verwonderlijk, als wij zien met hoe weinig woorden sommige groepen toekomen om hunne gedachten uit te drukken. De Amerikaan Wood geeft den gewonen menschen uit de arbeidersklas niet meer dan 500 en als wij een Engelschen dorpsgeestelijke mogen gelooven, vinden de minst begaafde daglooners uit diens parochie 300 woorden voldoende voor hun dagelijksch gebruik!

Al deze belangwekkende cijfers - en nog vele meer! - vinden wij in Prof. Van Ginnekens studie in Onze Taaltuin. Men moet de scherpzinnigheid bewonderen van de geleerden die dit omvangrijke materiaal zoo wisten te bewerken dat daaruit deze interessante conclusies konden worden getrokken.

Eén vraag zou men willen stellen. Welken invloed zal het op den actieven woordenschat van ons volk hebben, als wij er in geslaagd zullen zijn den last van de op ons drukkende germanismen af te schudden? Zal ons actief bezit daaronder lijden? - Neen. Als wij ons bevrijd zullen hebben van onze germanismen (en van de vele cliché-uitdrukkingen, die onze gedachteloosheid ons doet gebruiken!) zal de groote verscheidenheid van woorden, die wij thans ongebruikt laten, tot onzen actieven woordenschat terugkeeren.

En die zal groeien, - in omvang en gehalte!

Vragen van het A.N.V.

De Redactie-commissie van 'Neerlandia' heeft ons de volgende vragen gesteld:

1. Is een uitdrukking als: 'Ik d o e U opmerken' te veroordeelen? Wij (red. comm.) meenen, dat het werkwoord doen hier overbodig is en te veroordeelen.
2. Is v e r v o l m a k e n te verdedigen?
3. Is d o o r m a k e n een te veroordeelen germanisme?
4. Kan p e t i t i e door 'verzoekschrift' vervangen worden?
5. Is u i t z o n d e r l i j k een goed Nederlandsch woord?
6. E n t e w e r k s t e l l e n ?

Wij hebben dit zestal vragen aan onzen Raad van Deskundigen voorgelegd; zie hier wat de Raad er van zegt:

1. Werkwoord overbodig? - Accoord. Goed Nederlandsch is: Ik maak U opmerkzaam. - Goed, maar dan zonder 'U'. - Het heeft wel degelijk causatieve functie en is bovendien beleefder.
2. Te verdedigen? - Neen. - Bezwaarlijk. - Soms wel. - Leelijke formatie, even als v e r v o l l e d i g e n .
3. Te veroordeelen? - Neen. - Niet altijd. - Ja. - Accoord.
4. Te vervangen? - Ja. - Mij dunkt van ja. - Niet altijd. - Niet in den zin van de Grondwet: recht van petitie.
5. Goed Nederlandsch? - Ja. - Soms wel. - Niet gewenscht. - Neen.
6. Goed Nederlandsch? - Ja. - Geen bezwaar. - Soms wel. - Van menschen? ja.

Nagekomen beoordeeling - 1. Overbodig? Dat zou dan alleen logisch zijn; maar niet alleen de logica beheerscht de taal. Het is een aardige oude zegswijze, die beleefder klonk dan: ik merk U op. Zoo ongeveer: ik vestig Uw aandacht er op, ik verzoek U te bedenken, ik geef U in bedenking. Het Nl. Wb. vergelijkt 'faire remarquer'. 2) Lijkt mij niet al te best te verdedigen. Maar ik weet niet waar en wanneer het wordt gebruikt. Het schijnt een onnauwkeurige nabootsing van jonge vormen in Hd. vervollkommen, vervollständig. Maar vollkommen = volmaakt, niet: volmaak. Vgl. veredelen, vermenigvuldigen: adj. als grondwoord. 3) Vermoedelijk wel uit Duitsch ontleend, in 1e helft 19e E. Maar algemeen in gebruik, niet het minst ook in de volkstaal en in dialect (naast doorgestaan hebben: object: veel, heel wat). De grootste verzameling van gegevens laat ons hier in den steek, want dit deel van het Nl. Wb. is er een waaraan men bitter weinig heeft. 4) M.i. wel; al zal er soms een adjectief bij moeten: nationaal, politiek of dgl. 5) Zeer zeker. En al oud. 6) Ja. Nl. in beteekenis: aan het werk zetten (aan iemand werk te doen geven, werk verschaffen) [niet in bet.: in het werk stellen!].

En dan eenige vragen die wij niet aan onzen Raad voorleggen, omdat het technische termen zijn. Daar oordeelt de Raad niet over, althans niet in eerste instantie; dat moeten de beoefenaars van den bepaalden tak van wetenschap of techniek maar eerst zelf doen. Wie van onze leden wil het A.N.V. te dezen van dienst zijn?

7. Is stuurstoel een goed Nederlandsch woord voor cockpit?
8. Bestaan er goed Nederlandsche woorden voor:
selectiviteit - detectorlamp - fitting - fit - geoutilleerd - gemonteerd - variabele condensator - stabieloverstelling.

Men weet dat Deutschland reeds lang bezig is te trachten vreemde woorden uit te bannen. De 'Verdeutschungsausschuss' van de 'Reichsgemeinschaft der technisch-wissenschaftlichen Arbeit' heeft een lijst gepubliceerd van zes- à zevenhonderd technische woorden en het 'Verdeutschungsbuch' van Eduard Engel (Hesse & Becker Verlag, Leipzig 1929, 41.-45. Tausend) bevat niet minder dan duizend kolommen compres gedrukt. Voor 'Selectivität' vinden wij 'Trennschärfe', - voor 'Detektor': '(Wellen)anzeiger', - voor 'Montage': 'Aufbau, Ein-, Zusammen-, Richt-, das Richten, Errichtung, Aufstellung, Rüstung', - voor 'variabel': 'veränderlich, wechselend' enz. enz.

Te oordeelen naar hetgeen onze enquête met betrekking tot de chemische termen ons heeft geleerd bestaat er in ons land ook belangstelling voor deze vraagstukken en het zou ons daarom verheugen wanneer die van onze leden, die ter zake kundig zijn, hunne medewerking te dezen zouden willen verleenen. Het A.N.V. moge niet vergeefs een beroep op ons hebben gedaan!

'-Eel' of '-oneel'

De Redactie van 'Neerlandia' heeft ons ook gevraagd waarom men schrijft en zegt 'justitueel' maar 'politioneel'.

Wij achtten het woord 'politioneel' onjuist gevormd en meenden dat 'politieel' het juiste woord was en wel omdat wij als regel wilden aannemen dat men -oneel schrijft, wanneer er in het fr. een overeenkomstig znw. op -(i)on bestaat. Dit is de Raad met ons eens gebleken; waar het Fransch den uitgang -(i)on heeft - of het Latijn -io(nis) - zeggen wij -oneel.

Dus: politieel, justitueel; maar: redactioneel, rationeel, conditioneel.

('Politioneel', merkt een lid van den Raad op, 'is een monstrum'. 'Politioneel', zegt een ander lid, 'is fout en wordt d u s het meest gebruikt, zou Charivarius zeggen'.)

Krantentaal

'Mit Mühe und Not'

- Na de overwinning van Minister Laval op 28 December schreef een correspondent van een onzer groote bladen: 'Hij zal overigens doorgaan, m i d d e l s de letter en den geest van het pact, naar verzoening te streven'. En een andere begon zijn beschouwing zoo: 'Met m o e i t e e n n o o d heeft Laval zijn verwachte kleine meerderheid gekregen'.

Nietwaar, men hoort het den Duitscher zeggen: 'Mit Mühe und Not'.

Maar deze twee correspondenten zijn N e d e r l a n d e r s . En ze wonen.... in Parijs!

Van onze leden

Deutschland über alles!

- In een tooneelrecensie in een van onze groote bladen vonden we, behalve het welhaast klassieke germanisme 'middels' nota bene ook nog de uitdrukking 's p r o e d e l e n d' (voor: bruisend, schuimend, pittig of iets dergelijks).

De schrijver van dit fraais is... Doctor in de Nederlandsche letteren!

De Duitse klemtoon

- Een spreker in een wijsgeerig genootschap had het onlangs over mystiek en romantiek enz. En toen hij aan den naam van den Russischen wijsgeer Bertjajef was gekomen, zei hij: 'Ik zal maar zeggen "Bèrtjajef" want dat ligt zoo makkelijk in ons Hollandsche gehoor'.

Neen: in ons niet meer Hollandsche (Nederlandsche) gehoor.

Slagroomaftapapparaat.

- "Ik vind", schrijft een van onze leden, "dit woord waarlijk zoo erg niet. Het is kort en bondig. Wat wilt U er anders voor zeggen; "toestel voor het aftappen van geslagen room" misschien? Dat is toch veel te omslachtig".

Heel stellig zouden wij het zoo willen zeggen; alles liever dan 'slagroomaftapapparaat'. Het is een woord om bij te stotteren.

En omslachtig? Een Franschman, die zich toch ook bij voorkeur 'kort en bondig' uitdrukt, zou er niet aan denken zulk een monstrum te smeden. Men vrage er ons medelid, Prof. Gallas, maar eens naar. 'Appareil pour l'écoulement (la mise en paquets, en cornets) de la crème fouettée (crème Chantilly)'.

En wat de Franschman kan, zouden wij dat niet kunnen?

Bevestigen

- Jhr. Storm van 's-Gravesande vraagt de aandacht voor een uitdrukking, die in den handel zeer gebruikelijk is. 'Ik b e v e s t i g de goede ontvangst van Uw brief'. Ons lid keurt het gebruik van bevestigen in dezen zin af.

In het Ndl. kan 'bevestigen' beteekenen 'vastmaken' (een knoop aan een kleedingstuk b.v.) of 'als waar bekrachtigen' (de woorden van een ander bevestigen). 'Ich bestätige den Empfang Ihres Schreibens', 'Ich bestätige mein gestriges Schreiben' is goed Duitsch, althans in koopmansstijl; en wij zullen het wel niet ver mis hebben als wij onderstellen dat onze kooplieden hun 'bevestigen' uit het hd. hebben overgenomen.

Met dank

- "Wij "bevestigen" m e t dank de ontvangst van Uw order" zegt de Nederlandsche koopman. Ons lid de heer Mr. Groenman geeft in overweging te spreken van i n dank. Ons lid laat in het midden of wij hier te doen hebben met een germanisme dan wel met een anglicisme, maar keurt m e t dank af.

Weder (weer)

- “De veronderstelling van den inzender, dat het bijwoord *w e d e r* (weer) alleen een begrip van *h e r h a l i n g* zou kunnen weergeven kan dunkt mij niet juist zijn. In “heen en weer” b.v. beteekent *w e e r* immers “naar het punt van uitgang terug”. Zoo heeft het meer afgeleide beteekenissen gekregen, als: “op de vroegere plaats, in den vroegeren toestand herstellend” “de werking teniet doend” of “opnieuw”, “op zijn beurt” enz. De vraag van al of niet overtollig verliest daardoor vrijwel hare beteekenis.”

Aldus Dr. H. Burger. De inzender van het artikel in ons vorig nummer, zegt naar aanleiding van bovenstaande opmerking: “Dr. Burger neemt ten onrechte aan dat ik aan het bijwoord “weer” alleen het begrip van “herhaling” zou toekennen. Ik heb niets tegen “ik kom zóó *w e e r*”, in den zin van “ik kom zóó *t e r u g*”. Maar “*w e e r* terug” kan slechts een herhaling uitdrukken en als die herhaling niet bedoeld wordt, beschouw ik hier “weer” als overtollig.

Mijn bezwaar is door Dr. Burger niet “weer”-legd. Uitteraard leg ik mij gaarne neer bij hetgeen onze Raad van Deskundigen heeft opgemerkt ten aanzien van Charivarius’ “tautologieën.”

Beschonken karbouwen

- Een dagblad spreekt, naar ons lid de heer Menkman ons doet opmerken, over *d r o n k e n* als *k a r b o u w e n*. ‘Is dat niet grappig?’, vraagt ons lid. - Wij vinden het onheusch jegens deze goedmoedige dieren, die zich stellig niet aan geestrijke dranken zullen te buiten gaan. De schrijver van het artikel heeft blijkbaar gedacht aan de uitdrukking ‘zoo dronken als een kartouw’. (Kartouwen heetten de eerste kanonnen; dat waren blijkbaar deugnieten, te oordeelen naar de uitdrukkingen: *z u i p e n* als een kartouw, *v l o e k e n* als een kartouw.)

De volksmond zegt van een zwaar beschonken persoon: hij is *k a n o n*; of ook wel: hij is *v e t*. Modder is vet; wie héél erg beschonken is, heet daarom *m o d d e r k a n o n*!

Bloeibaar

- Terminus technicus, in gebruik bij onze kweekers. ‘Aardbezieplanten, zware, in Juli verspeende, *b l o e i b a r e* stoven’. Men zou zeggen: eetbaar, wat men eten kan, dus bloeibaar, wat men...? (De bedoeling is dat de planten, als men die in het voorjaar zet, reeds het eerste jaar vrucht dragen.)

Uitprobeer

- De correspondent van een groot dagblad, schrijvende over de havens aan het Julianakanaal, spreekt daarbij over ‘uitprobeer’. Waarom niet gewoon ‘probeer’?

Hearings

- De Commissie Spanjaard organiseert te 's-Gravenhage h e a r i n g s om de wenschen en bezwaren van den handel aan te hooren.

Opgaaf

- De o p g a a f van het Zionisme bestaat er in.... de heiligdommen der Thora in het leven der natie in te wortelen.

Wij bouwen...!

Wij bouwen in ons goede land maar al te graag naar Duitschen trant; wij bouwen uit, wij bouwen af, wij bouwen 't koren en 't kaf.

Wij bouwen straten en machines, wij bouwen sporen en misschien 'es gaan wij, in al te groot vertrouwen, nog bergen naast violen bouwen.

Wij bouwen radio's bij miljoenen, wij bouwen steunen in de schoenen, wij bouwen wegen en kanalen... De drommel zal dat bouwen halen!

Germanismen (twaalfde lijst)

aangewezen (zijn op)	afhankelijk van (e.a. bet.)
aanwerpen (v.e. motor)	aanzetten, op gang brengen
begroeten (een maatregel begroeten)	toejuichen
belevenis (in de uitreiking van het getuigschrift culmineeren alle belevnissen van den dag; een zeldzame belevenis in de woestijn)	gebeurtenis, ervaring, avontuur
handelsschip, -vloot	koopvaardijship, -vloot
inworp (inworp: 1 dubbeltje)	inwerpen, in te werpen, inwerp (of insteek), een dubbeltje in de gleuf
maken (koffie maken; bedden maken; hoeveel maakt dat samen; dat maakt niets, een bezoek maken)	koffie zetten; bedden opmaken; hoeveel bedraagt (is) dat samen; dat komt er niet op aan, is van geen belang, hindert niet; een bezoek brengen, afleggen
met (voorzien met)	van
omgrenzen (Engeland wordt door de zee omgrensd)	begrenzen
overzien (i.d. zin v.h. verv. woord)	over het hoofd zien

[Nummer 2]

Uit het archief 'Germanismen'.

Van de woorden die wij in het nummer van September opsomden hebben wij op verzoek van de leden een aantal voor den Raad van Deskundigen gebracht. Ten aanzien van eenige daarvan volgt hieronder het oordeel van dit college.

Vooraf worde hierbij opgemerkt dat wanneer één lid van den Raad met betrekking tot enkele woorden de aanduiding 'Groningsch' bezigt, dit lid daarmee wil aanduiden, dat in een belangrijk deel van ons land zulk een woord gebruikt wordt afwijkend van het, naar zijn oordeel, volkomen te onrechte a p r i o r i gestelde normatieve A l g e m e e n Beschaafd.

Het is dit lid van onzen Raad dat reeds vroeger opmerkte (vgl. O.T., 1935 blz. 7) dat voor hem het 'Hollandsch' inzake woordgebruik en syntaxis nog minder 'normatief' is dan inzake klanken en verbuiging.

AANGEWEZEN (ZIJN OP) - Naar het oordeel van den Raad een germanisme. - Stellig germanisme, maar al zoo ingeburgerd, door gedachtenverbinding met: gevestigd, berustend op; leven, teren op; verwijzen naar, wijzen op - dat het mij onmogelijk uit te roeien lijkt. En door die associaties ook onschadelijk en met wat andere beteekenis nog dan 'afhankelijk'.

Opgenomen O.T., 1936, 4.

AANHALEN - 'Wanneer je naar de vergadering gaat, kom mij dan even aanhalen'. - Dit is bijv. in Groningsch heel gewoon en dat het gewoon Duitsch zou zijn geloof ik niet. - Een verkorte (samengetrokken) uitdrukking; 'kom (loop) dan even a a n om mij af te h a l e n . - Heel goed Nederlandsch; en niet geheel hetzelfde als afhalen. A a n h a l e n : bij toch voorbij komen (of zoo goed als -). A f h a l e n : onderstelt expresselijken tocht of omweg. - Eén lid van den Raad noemt aanhalen een germanisme.

AANSNIJDEN - (een onderwerp aansnijden). Dat dit woord tot ons is gekomen uit het hd. schijnt vrij wel zeker en één lid van den Raad aarzelt niet het als een germanisme te bestempelen. Maar andere leden achten het gewoon geworden en, merkt één lid op, 'deze overdracht van beteekenis is geheel natuurlijk. Hoe zou men het willen vervangen?' - 'Ontginnen', zegt één lid, 'zou 't goede woord zijn, maar dat is tot het voor gebruik geschikt maken van grond beperkt'. - Kan heel goed bij o v e r d r a c h t gebruikt worden; maar men zal het dan ook nog als zoodanig gevoelen. Het v e e l v u l d i g e gebruik, zonder iets van dat gevoel van overdracht, zal verkeerde invloed van het Duitsch zijn. Tegen beperkt, overdrachtelijk gebruik geen bezwaar.

AANWERPEN (V.E. MOTOR) - Een germanisme. De Duitscher 'wirft den Motor, den Propeller an'. (= in Gang brengen, voegt Duden er verklarend aan toe). Wij zijn thans ook aan het aanwerpen gegaan en onze Raad veroordeelt dat. Uitteraard bestaat er geen z e k e r h e i d dat het Hd. gebruik de directe aanleiding tot dit misbruik is geweest. Een lid van den Raad onderstelt 'dat a a n g o o i e n eerst bestond (arbeiders "gooien" alles, b.v. men gooit een electriche lichtleiding in een huis of huizengroep): het vroegere op gang brengen met een slinger lokt nog

bijzonder tot gebruik van dit woord aan. *W e r p e n* zou dan transpositie in nette taal zijn'.

Met het opnemen van het woord in onze lijst van germanismen wijzen wij dus slechts op de mogelijkheid (waarschijnlijkheid) dat de gewraakte uitdrukking uit het oosten tot ons is gekomen.

Opgenomen O.T., 1936, 4.

BEGROETEN - (voor 'toejuichen'). Een germanisme. 'Maar', merkt één lid van den Raad op, 'een maatregel met instemming begroeten is géén germanisme'.

Opgenomen O.T., 1936, 4.

BEKENDEN - (familie en bekenden). Een van onze leden heeft gevraagd dit woord voor den Raad te brengen; hij is van oordeel dat men beter doet te spreken van 'familie en kennissen'. Ons lid krijgt den Raad echter niet geheel met zich mee; één lid van den Raad deelt weliswaar de meening dat wij hier met een germanisme te doen hebben, maar de overige leden aanvaardden het woord. 'In een groot deel van Nederland is dit even gangbaar of zelfs gebruikelijker dan kennissen'. 'B e k e n d e n' - zegt een ander lid van den Raad - 'strekt zich wijder uit, maar wijst ook oppervlakkiger verhoudingen aan dan k e n n i s s e n , dat dichter bij v r i e n d e n staat'. En dan voegt dit lid nog deze opmerking er aan toe (en daarmee geeft hij dus blijk de meening van het lid, dat het woord inzonder, te deelen): 'Vrienden en bekenden', 'Familie en kennissen', dat zijn de vaste verbindingen.

BELEVENIS - (In de uitreiking van het getuigschrift culmineerden alle belevenissen van den dag. Een zeldzame belevenis in de woestijn.) Eenparig als germanisme veroordeeld. Een lid van den Raad merkt op dat 'zeldzaam' in het gegeven voorbeeld óók Duitsch is. Nederlandsch is 'vreemd'.

Opgenomen O.T., 1936, 4.

Nagekomen oordeel: In het tweede voorbeeld zou ik het niet geheel durven afkeuren; het is dan een wat familiere praatvorm. In het eerste voorbeeld past het stilistisch dan ook nauwelijks, tenzij een krantenman juist zoo'n mengstijl om de 'geestigheid' wil gebruiken. Men kan met -nis nog wel nieuwe woorden voor een bepaald geval maken. (Hinderlijk Duitschen indruk maakt het woord alleen, wanneer het litterair-artistiek wordt aangewend in verband met het 'beleven' - erleben - van alles en nog wat in het geestelijke, artistieke.)

OVERZIEN (i.d. zin van: over het hoofd zien) - Hoe moeilijk deze materie - het beoordeelen van de vraag of eenig woord al of niet in strijd is met het Nl. taaleigen - is, blijkt ook thans weer. Een leek zou 'overzien' (altijd: in den zin als hier bedoeld) onverbiddelijk naar de germanismenlijst verwijzen; en het is ook in de lijst gekomen. Maar zelfs dit woord heeft niet alle stemmen in den Raad tegen zich gekregen. Drie leden zeggen kortweg: germanisme. Een lid uit zich daarover niet, doch oordeelt het: ongewenscht. Maar één stem zegt: 'oud en goed Nederlandsch!'

Opgenomen O.T., 1936, 4.

Van onze leden

Goudbaren

- Ons medelid, de Heer W.E. Voûte, vraagt 'Wat te zeggen van g o u d b a r e n ; moet dit niet zijn g o u d e n b a r e n ?

Wij zouden denken van niet. Ook al zou men het willen zien in de beteekenis van 'baren uit goud gemaakt' zou o.i. naast 'gouden baren' g o u d b a r e n kunnen bestaan (vgl. 'silverdraad' en dgl. samenstellingen). En als men het woord opvat als bedoelende den vorm, waarin zich het goud vertoont (goud in baren), zal 'goudbaren' wel het eenige juiste zijn. (Vgl. goudader, goudblaadje, goudklomp en dgl.)

Onze Raad heeft eens zijn oordeel uitgesproken over den vorm GOUDSTANDAARD, een eenigszins ander geval, dat echter hier nu ook zijn plaats moge krijgen.

Een inzender zag hier een germanisme en zou willen spreken van 'gouden standaard', wat een medelid deed zeggen "Gouden standaard? De standaard is toch niet v a n g o u d (zooals een gouden armband), noch is hij "gouden = op goud gelijkend". Misschien is "goud-standaard" wel het beste".

Het oordeel van de leden van onzen Raad luidde als volgt. - Gouden standaard: zeker! 'Goudstandaard' is een germanisme - 'Gouden standaard' is d e term. Zóó letterlijk als bij 'een gouden armband' is de standaard niet van goud. Maar de munt die als standaard geldt, is bij een gouden standaard toch een gouden munt. - 'Gouden' is hier feitelijk evenmin 'logisch' als in 'gouden visch' voor 'goudvisch' het geval zou zijn. Ik ben het dus met de opmerking van 'een medelid' eens. Men zal ook van een gouden voorwerp zeggen: 't Is góud', terwijl men bedoelt 'van goud'. Geval van verkorting (analogie met andere samenstellingen met 'goud') in den taalvorm en dus Nederlandsch. Ik wijs er nog op dat in Holland (Zuid-Holl.) niet van een goude n horloge, maar dikwijls, zoo niet steeds, van een 'goud horloge' wordt gesproken. (Zie Wdb. van K o e n e n bovendien). - Is hier geen ellips uit 'standaard-munt' (standaard-coin)?

Bescheid weten

- 'Is dit Nederlandsch', vraagt ons lid de heer Menkman (naar aanleiding van een bericht in de krant over het aftreden van Mr. A. van Doorninck als Thesaurier-Generaal. 'Kan voor hen, die bescheid weten, enz.'). 'Zoo niet, welke is dan de overeenkomstige Nederlandsche uitdrukking?'

'Bescheid' in den zin van 'antwoord, verklaring' is stellig Nederlandsch. 'Kwaad bescheid geven', 'in luttel woorden veel bescheid' (Van Dale), maar 'bescheid weten' schijnt ons lukraak uit het Duitsch overgenomen te zijn. 'Bescheid wissen' = 'er alles van weten, ergens geheel van op de hoogte zijn'.

Blijkelijk

- Ons lid, Dr. H. Burger, vraagt 'Is b l i j k e l i j k (O.T. '35 blz. 45, 2e kolom onderaan) een bestaand Ndl. woord, en in hoever verschilt het in betekenis van klaarblijkelijk of blijkbaar? Of berust het misschien op een schrijffout, mogelijk ontstaan door aarzeling bij de keuze tussen die twee woorden?'

Geen der onderstellingen van ons lid is juist. 'Blijkelijk' is eenvoudig gevormd door het weglaten van het voorvoegsel 'klaar' in 'klaarblijkelijk'. De reden der weglating is, dat het voorvoegsel eigenlijk overbodig is; iets dat b l i j k t, is d a a r d o o r al duidelijk (klaar). Tegen zulke wijzigingen kan alleen bezwaar worden gemaakt door hen die een taal een dood ding achten, een soort van antiquiteitenmuseum. Wij nemen echter aan dat Dr. B. n i e t tot dezulken behoort en dat hij beseft dat een taal (van een levend volk) een levend wezen is waarvan, als van een boom, steeds weer wat afvalt en waaraan steeds weer wat nieuws groeit. Bij nieuwe vormingen (of wijzigingen van oude woorden) moet men er echter voor zorgen dat ze blijven binnen het kader van het w e z e n der taal.

Of men nu het meer breedsprakige maar meer statige 'klaarblijkelijk' meent te moeten bezigen, of het meer bondige, snellere 'blijkelijk' of het zwaardere 'blijkbaar' (het laatste is, rhythmisch, een spondaeus, het vorige een dactylus) hangt af van het geheele rythme en van den klank van den zin en soms van die van een ganschen passus.

Verontreiniging

- Ons lid, Dr. H. Burger merkt ter zake van Dr. Metz' critiek op dit woord op: "Het gebruik op zedekundig en godsdienstig gebied daargelaten, beteekent r e i n zelden "zuiver" (reine lucht, reine muziek); terwijl overigens r e i n en r e i n i g e n meest voor "schoon" en "schoon maken" gebruikt worden. Het woord v e r o n t r e i n i g e n echter, dient als tegenstelling, niet alleen voor r e i n i g e n maar ook voor z u i v e r e n; het is dus "onzuiver maken" zoo goed als "vuil maken" ("bevuild").

Een woord als "veronzuiveren" bestaat naar mijn weten niet.

Geringe bijvoegsels, b.v. van onkruidzaden in zaaizaad, van troebeling of opgeloste stoffen in water, worden zoodra ze het bedoelde gebruik benadeelen, v e r o n t r e i n i g i n g genoemd. Zelfs in de taal zie ik daarom geen bezwaar, het toenemen van onzuiverheden als "toenemende verontreiniging" te kenschetsen.

Jammer dat in de bespreking onder Critiek niet vermeld is, o p w e l k e g r o n d e n Dr. Metz het woord verontreiniging bij taal, gerst en keukenzout afkeurt."

Het woord is aan Dr. Metz.

Woonoord

- 'Baarn, Uw Woonoord', leest men in een aankondiging op de brug bij het Centraal-station te Amsterdam, zegt ons lid, de Heer Van der Wallen. - Een volkomen misplaatste vertaling van het Duitse 'Ort.' Of o o r d dan geen goed Ndl. woord is? O zeker, maar niet in deze beteekenis. Het Duitse 'Ort', zei Prof. Van Ginneken immers, is wel hetzelfde woord, maar het kan in wijding en eerbied niet bij het onze halen. In o o r d klinkt iets zaligs mee van 'gezegend oord', iets landelijks van 'eenzaam oord', iets oneindigs uit 'van oord tot oord', iets berustends uit 'de betere oorden'. - W o o n p l a a t s was hier het goede woord geweest.

Billijke belastingen

- Behoort bij 'Baarn, Uw Woonoord'. Wat wil men daarmee zeggen? Dat de belastingen er laag zijn? Maar waarom dan niet l a g e belastingen? Of moet men er een aantijging in zien, dat in Amsterdam b.v. de belastingen o n b i l l i j k, d.w.z. onredelijk, onrechtmatig zouden zijn. Het valt moeielijk dat te gelooven. Maar wat moet dan dat b i l l i j k?

Omspand

- Een groot dagblad spreekt van 'een wereld, o m s p a n d met een net van luchtverbindingen'. De schrijver dacht blijkbaar in 't Duitse en vertaalde verkeerd. In het Nederlandsch moet het zijn o m s p a n n e n.

Bepland

- In hetzelfde dagblad lezen wij: 'Maar ook al zou hij (de schrijver) ten opzichte van de b e p l a n d e levensbeschrijving niet anders blijven dan...' Aan welk woord heeft de schrijver hier gedacht; aan het Duitse 'planen' of aan het Eng. 'to plan'? Nederlandsch is het stellig n i e t.

Gedegen

- Wat, vraagt een lid, zeggen mijn medeleden van 'gedegen', niet toegepast op metaal (gedegen goud, goud in gedegen - zuiveren - toestand) maar fig. gebruikt. 'Een gedegen mensch, gedegen kennis, een gedegen betoog'. Zou dat wel Ndl. zijn?

Moeizaam

- In welke beteekenis, vraagt een lid, mogen we hd. 'mühsam' door 'moeizaam' vertalen?

Misplaatste nederigheid

- 'De enorme verbreiding van kranten, radio en film heeft de intellectueele klassen der maatschappij verlaagd tot het n e d e r i g s t niveau.'

Naar Duitschen trant!

'Lindberghs gaan naar Cardiff', 'Niedeckers worden niet uitgeleverd'. De nieuwste aanwinst voor de taal. 'Kom vanavond een uurtje bij ons; Mullers komen ook'. In plaats van de Lindberghs, de Niedeckers, de Mullers.

Zijns moeders...

Wij hebben eens in een episch 'gedicht' dat den ondergang schilderde van den held in zijn strijd met een vijandelijk rund den volgenden verbuigingsvorm gevonden: Ziet, daar ligt de strijdb're held dood ter aarde. Neergeveld, platgeslagen als een soes door 't geweld des boozen koes... Wij hebben daarbij gedacht aan een dichterlijke vrijheid, terwille van het rijm en van de bewogenheid van den zin, maar wij gelooven nu dat wij hier te doen hebben met een nieuw verschijnsel in de taal.

Een groote handelsfirma schrijft: Wegens het overschrijden der garantietijd. Een informatie-bureau: crediet kan verleend worden, mits gedekt door handteekening der vader. Een groot dagblad, in een artikel bij het overlijden van Charles Curtis: Op tienjarigen leeftijd redde hij den stam zijns moeders, die door vijandelijke Cheyennes werd bedreigd...

Waar is de Nederlandsche Curtis die de taal 'onzes moeders' redt van de bedreiging dezer vijandelijke bleekgezichten?

Hulp uit Limburg.

De correspondent te Maastricht van een van onze groote dagbladen schrijft:

Nog eenmaal noemen we dat erg Duitsche woord 'Kipperkatzenbrücke', om niet verkeerd verstaan te worden, en dan verder niet meer. Het klinkt immers al te uitheemsch voor Nederlandsche ooren. Er vormt zich trouwens een goed-Nederlandsche benaming. Technici spreken van overlaadbrug, doch deze uitdrukking mankeert plastiek. We geven de betiteling 'kolenslurf', die we ook hoorden bezigen, meer kans, daar ze meer beeldende kwaliteiten bezit en het typische van het ding, het gevaarte, het laadmonster, sterker markeert.

Het is verheugend dat onze pers de pogingen van ons volk om den wassenden stroom van vreemde woorden te keeren, op deze wijze ondersteunt.

Sporttaal

Wij lezen in De Telegraaf:

'Is de tijd langzamerhand rijp dat de Engelsche telling en wellicht ook de termen in lawntennis vervangen worden door Nederlandsche? Deze kwestie is al eerder aan de orde geweest en tot voor kort was het antwoord van dien aard dat niemand zich de moeite gaf om eenige verandering teweeg te brengen. Men bleek te zeer gehecht aan de Engelsche termen, men vond de geopperde en soms toegepaste Nederlandsche woorden onwennig en men veroordeelde ze daarom. Een onzer tennis-officials verklaarde zelfs, dat hij het idee "krankzinnig" vond.

Intusschen heeft zich in heel Europa voltrokken wat tennissend Nederland verwierp: men ging over tot de telling in de nationale taal, ja tot vervanging van vrijwel alle termen. Onlangs bleek uit een statistiekje, dat van alle landen in Europa Nederland en Zwitserland de eenige landen waren waarin het Engelsch gehandhaafd bleef.

De redactie van "Lawntennis" heeft hierin een beschaming voor de tennis-organisatie van ons land gezien. Zij verklaart zich tot een

voorzitter van het bevorderen van het gebruik van de eigen taal en zij heeft onlangs een enquête gehouden om het oordeel van verschillende bestuurders, spelers e.a. wat betreft de telling in het Nederlandsch te vernemen.

Daarbij werden deze vragen gesteld: A. Acht u principieel de vervanging van de Engelsche tellingstermen door de Nederlandsche een bezwaar?

B. Acht u het nationale taal-element niet van beteekenis en is het niet een bewijs van onmacht, dat in tennissend Nederland niet zou kunnen wat in andere landen wel kan?

Uit de antwoorden blijkt, dat de opinie zich de laatste jaren wel gewijzigd heeft en dat velen het idee niet meer zoo verwerpelijk achten. Van de twintig antwoorden zijn er vier vóór het behoud van de Engelsche taal, zestien achten de invoering van het Nederlandsch geen bezwaar en van die zestien zijn er zeven sterke voorstanders.'

Wij hebben in deze kolommen reeds herhaaldelijk de vervanging van Engelsche termen bij sport en spel door Nederlandsche woorden bepleit. Wijlen ons medelid Prof. Valckenier Suringar schreef (O.T., 1933, 15) dat hij bij het tennissen van het begin af Nederlandsche woorden had gebruikt, zonder opzien te baren, maar ook: zonder navolging te vinden. Zijn standpunt schijnt dus nu veld te winnen.

Beter laat dan nooit!

Een gift.

Een medicus, lid van Onze Taal, heeft afscheid genomen van zijn werkkring. Zijne vrienden hebben hem bij die gelegenheid een geschenk aangeboden dat echter niet het geheele bedrag vergde dat bijeengebracht was. Gevraagd wat er met het restant moest geschieden antwoordde onze medicus: Geef dat maar aan Onze Taal... Hetgeen geschiedde.

Bedankt dokter!

Contributie

De Penningmeester verzoekt den leden die hunne bijdrage voor het vereenigingsjaar 1935/36 nog niet hebben voldaan, die alsnog te willen storten op girorekening 181661.

Omslagen voor 'Onze taal'

Eenige leden hebben ons gevraagd of zij nog eenige van deze omslagen konden krijgen. De voorraad is echter uitgeput en het zou te kostbaar worden daarvan slechts enkele exemplaren te laten aanmaken. Wanneer het echter zou blijken dat een aantal van onze leden alsnog zulk een omslag zou wenschen te bezitten, zouden wij tot den aanmaak kunnen overgaan. De omslagen komen ongeveer op f 1. - per stuk en wij stellen ze ter beschikking van de leden tegen een bijdrage in de kosten van 50 cts. (te storten op girorekening 181661). Het zijn mooie sterke omslagen, met linnen beplakt en voorzien van een eenvoudige versiering in goud.

[Nummer 3]

Hoe komen wij er aan?

Wij hebben al eens 'gebladerd' in Van Dale om half vergeten woorden weer op te halen; nu gaan we het eens doen in Stoett: 'Nederlandsche Spreekwoorden, Uitdrukkingen en Gezegden'. Er zijn immers tal van zeer gebruikelijke gezegden ten aanzien waarvan wij, als we er over gaan denken, ons afvragen: Wat is de oorspronkelijke zin ervan, hoe komen wij er aan. Bijvoorbeeld:

IEMAND AANKLAMPEN - Beteekent eigenlijk: door middel van klampen aan iets bevestigen. De uitdrukking is ontleend aan het zeewezen; vgl. Winschooten, 109: 'Klamp, een strook houts dat ergens aan vast gespijkerd werd, om iets anders daar mede vast te hegten: hier vandaan k l a m p e n , a a n k l a m p e n (oneigenlijk aannaajen), en blz. 34: a a n b o o r d k l a m p e n , een schip met een klamp aan het andere vast spijkeren; hij klampte mij aan boord...'

BLOKKEN (voor: hard studeeren) - Stoett behandelt eerst eenige verklaringen waarin gedacht wordt aan: zitten als een blok, maar hij acht het waarschijnlijker dat men moet denken aan: zwaar werken zooals iemand die hout in blokken hakt en hij vindt daarvoor steun in de Ned. uitdrukking 'bolwerken' en in het Fransche b û c h e r (het werkwoord nl.) dat beteekent; travailler à coups de hache, t r a v a i l l e r f o r t . De uitdrukking was reeds in de 16e eeuw gangbaar; men vindt o.a. bij Marnix in diens 'Bijencorf der H. Roomsche Kercke': 'Voorwaer, S. Michiel sal hier wel te studeren hebben, soo hij desen reghel na komen moet in 't ghewichte ende waerderinghen der sonden, soo hij in de Universiteydt van Loven oft in de Sorbone van Parijs niet een wijle tijdt wil komen blocken'^(*)

RUT ZIJN (berooid zijn) - Het is niet onmogelijk, dat we in dit 'rut' hetzelfde woord moeten zien als in 'rut en roy' dat we in de 16e eeuw bij De Roovere lezen in den zin van 'arm, gemeen volk, schorrimorrie' en bij Van Lummel: 'Het volck is weynich, haer macht is rut' (nietig). De oorspronkelijke beteekenis schijnt te zijn die van s c h u r f t ... vgl. het Z.-Limb. 'ich bin schoep' (in de bet. van 'rut')... en het Hoogduitsche 'Räude', ons 'ruit' en 'rui'. Ook onze uitdrukking J a n R a p , het gepeupel, Fransch 'Rapaille', vroeger ook 'Jan Rappig', in den zin van schurftig.

EEN BROERTJE AAN IETS DOOD HEBBEN (het land aan iets hebben) - Oorspronkelijk gezegd van een ziekte, waaraan een broertje gestorven is, zoodat de andere er bang voor geworden is.

HET LAND HEBBEN (en 'landerig' of 'landziekig' zijn) - Zóó gestemd zijn als een zeeman 'die koortsen haalt op 't land en lucht schept op de vloeden' (Vondel, 'Lof der Zeevaart').

EEN GAT IN DE LUCHT SLAAN - Zóó verbaasd zijn dat men plotseling de armen omhoog slaat. In de 17e eeuw zeide men: een gat in d e n h e m e l slaan. Zoo o.a. bij Brederoo in 'Sijmen sonder soeticheyd':

'..... Wat hangen daer al dodden ragh!
Maer langhtme daer de raegh-beusem, jae wel,
jae wel, dat je hier een reisje sagh,
Je sloegh een gat inden hemel, ick moetme
kruysen en segenen.'

En zoo voort. We laten het voor dezen keer hierbij maar zullen nog wel eens bladeren in de twee deelen van Stoett. Want daar staat veel aardigs en wetenswaardigs in.

(*) Wij geven dit citaat op gezag van Stoett. In onze eigen uitgave van den 'Bijencorf' (maar die is al oud) hebben wij het niet kunnen vinden.

Onze taal in de Tweede Kamer

In de vergadering van de Tweede Kamer heeft de heer K. t e r L a a n , bij de behandeling van de Indische Begrooting, volgens een dagbladverslag o.a. het volgende gezegd:

‘In een staatsstuk, uitgaande van de regeering, staat, dat de afbouw der regeling van 1934 in vier jaar zal plaats vinden.

‘Afbouw’ beteekent hier niet ‘voltooiing’, maar ‘afbraak’. Alleen de Duitschers en de communisten gebruiken ‘afbouw’ in de beteekenis van ‘afbraak’. Maar dat zulk een germanisme in een regeeringsstuk voorkomt, is schandelijk.’

De VOORZITTER hamert.

De heer K. TER LAAN (s.-d.) vervangt ‘schandelijk’ in ‘droevig’.

Het moge dan ‘schandelijk’ of ‘droevig’ heeten, e r g e r l i j k is zulke Regeeringstaal zeker en den heer Ter Laan, wiens belangstelling in taalzaken o.a. bekend is uit zijn aardige verzameling van Groningsche volksversjes, komt een woord van hulde toe voor zijn optreden in deze. Spraken alle leden maar zoo vinnig als hij over taalzonden!

‘Verontreiniging’

Ons lid, Dr. L.M. Metz, schrijft het volgende:

Gaarne geef ik gevolg aan Uwe uitnoodiging in No. 2 van Onze Taal inzake het gebruik van het woord ‘verontreiniging’.

Ik ken aan het woord ‘rein’ uitsluitend de beteekenis toe van ‘onbevuild’ (ik denk dan vooral aan ‘reinigen’). Maar veel vaker dan in de letterlijke beteekenis wordt het woord figuurlijk en in hooger en stijl gebruikt. Het heeft dan de beteekenis van ‘onbevlekt’, ‘onbezoedeld’, zelfs van ‘heilig’.

Ik kan dus verontreinigen niet stellen tegenover zuiveren (zuiver maken, scheiden in bestanddeelen) en dus ook aan verontreiniging niet de beteekenis toekennen van onzuiverheid, vervalsching, bijmenging, maar alleen die van ‘bevuilding’, ‘besmeuring’.

Reine lucht, reine muziek, reine tonen, reine stem, zijn naar mijn meening niet-Nederlandsche uitdrukkingen, wanneer zij voorkomen in alledaagschen stijl. Men kan dus niet zeggen: ‘Onze Piet heeft een reine stem, het zijn reine klanken, die hij fluit, hij houdt niet van muziek, die niet rein is’. Evenmin is het Nederlandsch, wanneer men zegt: ‘Ik zal wat reine lucht binnenlaten’. Maar terecht dichtte Boutens: ‘Tonengeperel rijgt er een merel tot een snoer klanken. Rein! Diafaan!’ En terecht schrijft men bv. van de bijenkoningin op haar bruiloftsvlucht in den stralenden morgen, dat ‘ze zweeft hoog in de reine lucht, de zon tegemoet!’

En nu de gronden:

Voor mij, leek op taalgebied, is er in zulke zaken maar één grond, één houvast: Zoals men tegenwoordig het woord ‘verontreiniging’ gebruikt, is het mijn moedertaal niet. Mijn moeder sprak niet van verontreiniging van het deeg voor wittebrood met dat voor de krentenbollen, toen ik eens een krent in mijn boterham vond. Maar wel, als ze eens heel ernstig was en ik eerbiedig toehoorde: van ‘reine gedachten’ en van ‘rein geweten’. Maar als ze guitig was, dan zei ze: ‘Jouw geweten is niet zuiver jongetje!’

In mijn schoolboek 'Klank- en zinverwante woorden' van Leopold, anno 1886, leerde ik: 'Diamanten vom reinsten Wasser' vertalen door van het 'zuiverste water', 'reine Ware': 'zuivere waar', 'reine Wahrheit': 'zuivere waarheid', 'rein sprechen': 'zuiver spreken', 'rein grammatisch': 'zuiver taalkundig'. Maar 'reine nonsens' of 'je reinste onzin' kwam er niet in voor. Dat is taal van lateren tijd: den tijd der verontreiniging!

Toen ik scheikunde leerde, stond er in mijn boek 'onzuiver keukenzout' en niet 'keukenzout met andere zouten verontreinigd'. Tegenwoordig leest men zelfs van zouten, die, verontreinigd met andere zouten, in de natuur voorkomen. Ik kan dat woord heelemaal niet goedkeuren: vooreerst omdat 'verontreinigd' niet anders dan 'bevuild' beteekent en ten tweede omdat het woord verontreiniging, gezegd van iets, dat nooit veranderd is, niet op zijn plaats kan zijn.

Een Duitscher van mijn leeftijd, die zijn jeugd in ons land zou hebben doorgebracht en zijn jeugdtaal nog goed zou kennen, zonder te weten van de taalverarming waaraan we lijden, zou het niet vriendelijk vinden, indien hem werd gezegd, dat we ons verzetten tegen de verontreiniging van onze taal met Duitsch. Alsof het Duitsch iets vuils ware, dat onze taal zou bezoedelen, ontheiligen. Hij zou ons nauwelijks gelooven, indien we hem vertelden, dat we daarmee tegenwoordig bijmengsels, onzuiverheden op het oog hebben.

Het verheugt mij, dat Dr. Burger de opmerking heeft gemaakt. Dat doet mij inzien, dat er niet veel jaren noodig zijn om germanismen voor goed Nederlandsch te houden, zelfs door hen, die op hun hoede zijn en hun taal zuiver willen houden, zoals Dr. Burger, die in hetzelfde geval verkeert als ik verkeerde, toen men mij vertelde dat 'opvallend' een germanisme is. Het woord had ik toch in mijn jeugd al gehoord!

Velen van ons zijn geboren in een tijd, waarin germanismen ons reeds 'met den paplepel' werden ingegoten. Dezen hebben geen houvast. Maar we weten allen wat tucht beteekent, ook op taalgebied en we richten ons uitsluitend naar

hetgeen de Commissie van Deskundigen ons verklaart zuiver Nederlandsch te zijn. 'Daarop mogen wij zelfs geen critiek toelaten' zou de Redactie erbij zeggen.

Wanneer de Commissie zich zou uitspreken over het gebruik van het woord 'verontreiniging' en het blijken mocht, dat ik in het hierboven beschrevene dwaal, dan zal dat ook voor mij zijn: zuiver winst: Reingewinn!

* * *

Het standpunt van elk der beide partijen is thans voldoende toegelicht en wij danken de beide inzenders voor hunne opmerkingen. Wij zullen nu bij gelegenheid de kwestie aan onzen Raad voorleggen en dan zal het blijken aan welke zijde de deskundigen zich scharen.

Tenzij, ook hier weder, de waarheid in het midden zal liggen!

Van onze leden

Beslist

- Een lid keert zich tegen het gebruik van 'beslist' voor 'stellig, zeker' in uitdrukkingen als 'Hij krijgt beslist nog eens een ongeluk'. 'Het is', zegt ons lid, 'stellig geen Nederlandsch. Maar welk barbarisme zou het dan zijn?' Ook wij zouden, in het gegeven voorbeeld, aan 'stellig' de voorkeur geven. Het Wdb. (II, 2038) vermeldt overigens verschillende goede toepassingen van 'beslist'. Het zegt:

Beslist, Bnw. 1) In passieve opvatting. Zoodanig dat de naam, die er door wordt bepaald, ontegenzeggelijk juist is. 'Een beslist talent, eene besliste voorkeur'. 2) In actieve opvatting, wellicht naar het voorbeeld van fr. 'décidé'. Niet aarzelende in denken of handelen; van personen en hunne uitingen. 'Beslist en volstrekt in zijne kunstbegrippen'. - Inzonderheid met een kwalitatief znw. dat een aanhanger of een tegenstander van eene bepaalde denkwijze aanduidt. 'Een beslist voorstander, een beslist aanhanger'.

Bijw. 1) Van wijze. Zóó dat men geene aarzeling toont in wat men zegt of doet. 'Hij spreekt altijd zeer beslist'. 2) Van modaliteit of graad, verbonden met een bnw. Zóó dat aan de juistheid der toegekende hoedanigheid niet valt te twijfelen. 'De beslist protestantschgezinde Elisabeth'.

Onbestemd

- Een onzer leden vraagt de aandacht voor het telkens weer opduikend woord 'onbestemd', dat z.i. bezig is het Nederlandsche 'onbepaald' te verdringen. (Een wet, op grond waarvan abnormaal aangelegde personen voor onbestemden tijd kunnen worden geïnterneerd). Wat hebben de menschen er toch aan, vraagt ons lid, om goede voor de hand liggende woorden ongebruikt te laten en daarvoor in de plaats allerlei vreemd goed in te voeren.

Wij hebben dit woord reeds gesignaleerd en wel in het eerste nummer van ons orgaan, maar wij vestigen er gaarne nogmaals de aandacht op. Wij gelooven niet dat wie zulke woorden bezigt, er bepaald iets mee 'bedoelt'. Niemand zal er aan denken te spreken van een vergadering, die 'bestemd' is op een zekeren datum; of van de 'bestemmingen' van het Wetboek van Strafrecht. Maar 'onbepaald' gaat blijkbaar gemakkelijk in 'onbestemd' over. Het zal wel op sleur berusten.

Voor het overige blijft het gebruik van 'onbestemd' in de gegeven beteekenis toch wel tot de uitzonderingen behooren. Men ontmoet het woord nogal eens in den zin van: vaag, onzeker, 'een onbestemd gevoel van naderend onheil'. Maar ook dan zou men o.i. 'vaag', 'onzeker' of 'onbepaald' moeten schrijven.

Dezelfde

- Een lid vraagt of het wel goed is dat wij met 'dezelfde' ('hetzelfde') aanduiden niet alleen wat i d e n t i e k is, maar dikwijls ook wat slechts een g e l i j k h e i d vertoont. Ons lid merkt op dat men in het Duitsch, veel meer dan wij dat doen, onderscheid maakt tusschen d i e s e l b e en d i e g l e i c h e. Hij haalt als voorbeeld aan: Die gleiche Farbe, von gleichem Alter, zu gleicher Zeit, die gleiche Anzahl, gleiche Rechte, auf gleiche Weise. Daarvoor zeggen wij meestal: dezelfde kleur, van denzelfden leeftijd, tezelfder tijd, hetzelfde aantal, dezelfde rechten, op dezelfde manier. Hoewel wij toch wel spreken van: gelijke monniken gelijke kappen, iemand met gelijke munt betalen, enz.

Het is wel een moeilijke vraag die ons lid, dat blijkbaar aanleg heeft voor wijsbegeerte, hier opwerpt en zij gaat onze beperking wel wat te buiten. Is drie maal drie negen, zooals wij zeggen, of is drie maal drie g e l i j k negen, zooals de Duitschers volhouden? Hebben twee huizen d e z e l f d e kleur of zijn het t w e e kleuren, die onderling g e l i j k zijn? Hebben 'gelijk' en 'dezelfde' in onze taal g e l i j k e of d e z e l f d e beteekenis?

Zijn er onder onze leden die hun licht over deze vragen willen doen schijnen?

Ons lid wenscht ons aan het eind van zijn brief 'het beste'; wij danken hem voor zijn wensch en zeggen: 'v a n h e t z e l f d e'!

Geheugen oefening

- 'De Gillette Safety Razor Co. heeft het door haar tegen de beslissing van het gerechtshof te Hamburg, waarbij de patent-rechten der mij. voor haar mesjes met langwerpige openingen werden geannuleerd op grond van de overtuiging, dat deze soort mesjes tegenover die met drie ronde openingen geen voldoende voordeelen boden om daarop een patent te verleenen, a a n g e t e e k e n d e b e r o e p bij het Deutsche Hooggerechtshof te Leipzig i n g e t r o k k e n.'

- Het is merkwaardig dat wij uit het Duitsch zoovele woorden en uitdrukkingen hebben overgenomen en die blijven koesteren, terwijl men in Duitschland reeds lang bezig is ze te bestrijden. 'Onze positie is een sterke', 'de weg is een dalende'. Onze Oostelijke naburen zijn reeds lang tot het besef gekomen dat het misbruik van deze zinsvorming afkeuring verdient.

'Apparaat' - het geliefkoosde vervangwoord voor 'instrument' of 'toestel'. 'Muttersprache' verhaalt van een man die een 'Gerät' heeft uitgevonden en voegt er afkeurend aan toe: "Apparat" sagt er natürlich!"

Maatgevend

- Eenige van onze leden hebben gevraagd het woord *maatgevend* aan het oordeel van onzen Raad van Deskundigen te onderwerpen; naar de meening van deze leden zou dit woord er erg 'in komen'. 'Besloten werd een audiëntie bij den minister van landbouw aan te vragen en het resultaat daarvan maatgevend te doen zijn voor het bepalen van de verdere actie'. Willen onze leden ons nog eenige voorbeelden geven van het gebruik van dit woord?

Eenakter

- Verscheidene leden hebben gevraagd het woord *eenakter* aan het oordeel van den Raad te onderwerpen, maar niet één van hen heeft een vervangwoord opgegeven. 'Tooneelstuk in één bedrijf' is een omschrijving; wij hebben behoefte aan benoeming met één woord. Wie van onze leden weet een voorstel te doen?

Titl.

- Een groote Amsterdamsche firma bedient zich bij haar correspondentie met firma's in ons land van de (Duitsche) aanwijzing: Titl. Zij adresseert haar brieven: 'Titl. X-Maatschappij'. Een bijzondere voorkeur voor Duitschland is bij de firma in kwestie stellig niet te verwachten; dat deze *Nederlandsche* firma haar *Nederlandsche* zakenrelaties in het *Duitsch* aanspreekt, is slechts een bewijs te meer voor de stelling dat de *Nederlandsche* - althans: Amsterdamsche - handelstaal door-en-door *verduitscht* is.

Cliché-taal

Tot welke dwaze gevolgen het bezigen van soms maar half-begrepen kranten-cliché's kan leiden, leert ons het volgende bericht:

'Het heeft er veel van dat het plan tot het bouwen van gemeentelijke openbaar nutsbedrijven door de stad New-York inderdaad spoedig ten uitvoer zal worden gelegd.... Dit zal een zware slag beteekenen voor de particuliere nutsbedrijven'.

Dus eerst hebben wij 'openbaar nutsbedrijven' (public utilities), waarmede dus bedoeld wordt zoiets als: bedrijven, die werken voor het 'openbaar nut'. (Niet dat het doel van hun werken zou zijn uitsluitend de gemeenschap [res publica] te dienen;

verre van dien. Zij werken om winst te behalen; maar zij maken: gas, electriciteit, water, enz.)

Maar de gebruikers van het cliché vergeten al doende wat zij oorspronkelijk hebben willen aanduiden. Zij gaan er iets in gevoelen van 'openbare (gemeentelijke of staats-)bedrijven' en komen dan vanzelf ook tot 'particuliere nutsbedrijven'. (In tegenstelling denkelijk met 'onnutbedrijven'!)

Niet 'geschoold'.

Een bekend weekblad heeft een nieuwe redactie gekregen en de nieuwe hoofdredacteur heeft het eerste nummer dat onder zijn leiding is verschenen een 'woord vooraf' meegegeven.

De taal ervan is, zacht uitgedrukt, zeer onvoldoende; 'Tante Betje's' bij de vleet en verder een aantal vergrijpen van allerlei aard.

'Op deze grondslag zal mijn taak vergemakkelijkt worden en wil ik...', 'de Commissie van Redactie voelde zich genoodzaakt te bedanken en werd mij verzocht...', '... aan welke artikelen zij de voorkeur geven, respectievelijk gaarne behandeld willen zien...', '... dan behoud ik mij het vertrouwen...', 'elken week', 'meerdere artikelen', 'vergewischt(!)'

De schrijver is oud-directeur van een middelbare school, een ontwikkeld man dus. En nu weten we wel dat, naar de uitspraak van een lid van onzen Raad, de gemiddelde Nederlander niet taalkundig 'geschoold' is..., maar moeten wij daar nu zóó te koop mee lopen?

Germanismen (dertiende lijst)

aandacht (i.d. zin v.h. verv. woord)	korte godsdienstige samenkomst
afplagen (zich) (i.d. zin v.h. verv. woord)	zich afsloven, aftobben, afmatten
booswilligheid (k a n archaïsme zijn)	kwaadwilligheid, kwaadaardigheid, kwaadaardig opzet
gedegen (mensch, betoog)	degelijk
gelijkaardigheid	moet omschreven worden
houdbaar (i.d. zin v.h. verv. woord)	duurzaam
nevenbedoeling (i.d. zin v.h. verv. woord)	bijbedoeling
vervoeging (ambtenaar ter vervoeging) (i.d. zin v.h. verv. woord)	beschikking

[Nummer 4]

Taal en gezag.

In het Aprilnummer van Neerlandia, het steeds belangwekkende orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, beklagt een inzender zich over het toenemende bederf van onze taal. De schrijver haalt tal van voorbeelden aan ter toelichting van zijn stelling dat het op het stuk van de taal ons, Nederlanders, ontbreekt aan gevoel van eigenwaarde, aan nationalen trots en hij zoekt naar middelen om daarin verbetering te brengen.

‘Het A.N.V.’ - zegt hij - ‘had een Taalcommissie welke ongetwijfeld nuttig werk op dit gebied verricht heeft, maar zij miste twee dingen om in haar taak volledig te kunnen slagen: snelheid in het naar buiten bekend maken van de vruchten van haar arbeid, en gezag.’

Het lijkt inz. niet goed mogelijk in deze beide tekorten ook bij een wederinstelling van die commissie op afdoende wijze te voorzien, maar hij bepleit een andere oplossing: de Regeering neme deze taak over en stelle een commissie in van drie personen, taalkundigen van algemeen erkend gezag, maar ook staande in de practijk van het leven. Van zulk een commissie verwacht de schrijver de oplossing van de netelige kwestie, die hij in zijn artikel aan de orde heeft gesteld.

* * *

Het behoeft wel niet te worden gezegd dat de woorden waarmede deze schrijver - als velen voor hem - te velde trekt tegen het voortschrijdende bederf van onze taal, ons uit het hart zijn gegrepen. Wij hebben nu bijkans vijf jaar onze aandacht geschonken aan dit euvel en niet opgehouden daartegen te strijden. Als de schrijver van het artikel lid is van het A.N.V. zal hij weten dat wij, Onze Taal, naar den wensch van het Verbond in zekeren zin de opvolgers zijn geworden van wat eens de Taalcommissie was. Terecht ziet inz. als een van de oorzaken dat deze commissie niet heeft kunnen slagen, - met hoeveel ijver zij er ook naar gestreefd moge hebben haar taak te vervullen -: **haar gebrek aan gezag.**

Welnu, dit gezag bezit Onze Taal. Niet uit zichzelf, want ‘Onze Taal’ is een vereniging van leeken wien geenerlei gezag toekomt; maar door haar Raad van Deskundigen, wiens gezag het hare is. Deze Raad van Deskundigen, samengesteld uit Neerlandici, hoogleeraren aan de verschillende Universiteiten van ons land - in wier midden zich ook bevindt een oud-redacteur van het Nederl. Woordenboek - en in wien vertegenwoordigd zijn uiteenlopende richtingen op het stuk van de taal, **k a n e n m o e t** door ieder onbevangen Nederlander erkend worden als **h e t** gezag. En Onze Taal, voor wie de resultante van de meeningen van dezen Raad de norm is waarnaar zij zich richt, niet alleen, maar wier verschillende uitspraken zij steeds ieder afzonderlijk doet uitkomen, - **Onze Taal k a n e n m o e t** door elken Nederlander als een betrouwbare gids worden aanvaard.

En wat nu belangt het beroep dat inz. doet op de Regeering, dat verwerpen wij volstrekt. De taal behoort het **v o l k** en vormt zijn onvervreemdbaar bezit; hier ligt geen taak voor den Staat! De Staat moge ingrijpen daar, waar hetgeen gedaan moet worden door het individu niet, of slecht, wordt gedaan.

Dit werk doen wij en wij doen het... niet slecht. Althans: wij doen het met liefde en streven daarbij naar een volkomen objectiviteit; het ‘hoor en wederhoor’ wordt door **o n s** niet vergeten.

Wat men van elke Regeering **n i e t** kan zeggen!

De plaats in den 'Bijencorf'.

Het lid van onzen Raad, Prof. J. Wille, schrijft ons:

'In Uw Maartnummer zie ik een noot over een plaats in den 'Bijencorf', door U in Uw exemplaar tevergeefs gezocht. U vindt ze echter op de plaats bij Stoett vermeld in de uitgaven van 1645, 1648, 1657, en vermoedelijk 1671. In de uitgave 1659 (die niet bij folio's maar bij bladzijden telt) pag. 188; 1664 evenzoo. In de uitgave 1611 is het folio 113 recto (d.i. éérste zijde van het blad).

Van de meest gebruikte (zeer slecht herdrukte) uitgave van omstreeks 1858 kan ik de plaats niet opgeven, omdat mijn ex. daarvan is uitgeleend. Maar het staat enkele bladzijden vóór het einde van het 7e Capittel van het Tweede Stuck. Een oudere uitgave dan 1611 zult U wel niet hebben, denk ik.

Wij zijn Prof. Wille zeer erkentelijk voor zijn toelichting; wij hebben aan de hand daarvan de plaats in de uitgave van 1858 zonder moeite kunnen vinden en wel in het Eerste Boekdeel, op pag. 214 bovenaan.

Vragen van het A.N.V.

Met betrekking tot de vragen van het A.N.V., opgenomen in ons Januarinummer merkt ons lid, Jhr. Storm van 's Gravesande op dat z.i. de woorden 'selectiviteit', 'detectorlamp' en 'condensator', evenals 'monteeren' een ingeburgerde beteekenis hebben. Daarentegen kan 'fitting' zeer wel in het Nederlandsch weergegeven worden, b.v. in bepaalde gevallen door 'lamphouder', een woord dat is ingevoerd in de nieuwste voorschriften op electrotechnisch gebied; terwijl het begrip uitgedrukt door 'geoutilleerd' kan worden omschreven door: voorzien van gereedschappen (of werktuigen, machines enz., al naar gelang van de omstandigheden).

Ten aanzien van 'stabieloverstelling' vermoedt ons lid dat dit in de wereld is gebracht door een of ander gemakzuchtig iemand, die tevens graag 'mooi' daarmee wilde doen.

Wanneer het A.N.V. ons wil zeggen in welk zinsverband het woord 'stabieloverstelling' is gebruikt, zal het lid dat hier aan het woord is gaarne trachten een bruikbaar Nederlandsch aequivalent daarvoor te geven.

Heimelijk schoolverzuim.

Dr. W.Z. geeft in 'Volkskunde' de volgende uitdrukkingen die alle in verschillende plaatsen in Nederland gebezigd worden om heimelijk schoolverzuim aan te duiden:

Alkmaar: de wink steken. Amersfoort: uit schoften gaan. Amsterdam: stukjes draaien, of slippertje maken. Breda: schuilen maken. Deventer: een sluipertje maken. Dordrecht: krammetjes loopen of krampjes loopen. Enkhuizen: een schotje maken. Gouda: plekje spelen, spijbelen. Groningen: platloopen. Den Haag: spijbelen. Haarlem: de bink steken. 's-Hertogenbosch: fieteren. Hilversum: er uit blijven. Kampen: platloopen. Leeuwarden: pijpjes draaien. Leiden: spijbelen. Naarden: boemelen of sleutel draaien. Nijmegen: spijbelen, uit strikken gaan. Oudenbosch: achter de heg loopen. Rotterdam: schielookeren, scharlookeren of star lookeren. Schoonhoven: schooltje maken. Sommelsdijk: heggetje doen. Utrecht: spijbelen of een schobbetje maken. Arnhem: sliepertje maken of stiemen. Dokkum: een potje klikken. Joure: spijker trappen. Maarsen: schobbetje maken of sliepertien maken. Middelburg en Oostburg: achter de hagen loopen. Nijkerk: schoftjes houden. Sneek: vliegen klappen. Steenwijk: poets bakken. Stiens: een vogeltje schieten. Tjummarum:

blok lopen. Wageningen: sliepschooltje houden. Weesp: een schobbetje bakken. Tholen: de boekschool zoeken. Zwolle: om de boschjes lopen en een sliepertien maken. Twente en Almelo: de halster strijken. Gorkum: Hooikes ketsen. Yperen (België): kantje zetten. Zoutelande: kuiteren. Gent: de pluim steken. Schiedam: riddertjes leggen. Goirle bij Tilburg: schoolmatten. IJselmonde: vinkemannetje spelen. Omstreken Maastricht: zwenzelen, plenken.

(Wij zouden denken dat in Amsterdam aan 'een slippertje maken' een heel andere betekenis wordt toegekend dan het onschuldige 'schoolverzuimen'!)

Nieuwe germanismen?

Ons medelid, Prof. B. van der Burg te Wageningen schrijft ons het volgende:

Heeft U opgemerkt, dat de Amsterdamsche melkpolitici bezig zijn het publiek weer een nieuw germanisme op te dringen met hun hoogpasteurisatie. Het woord kan natuurlijk ook van de westzijde ons land zijn binnen gekomen. 'High pasteurization' wordt ook gebruikt. Maar 'duurpasteurisatie' komt stellig uit het oosten. Ik heb in mijn boek over boterbereiding hiervoor *s t a n d p a s t e u r i s a t i e* genomen; de melk wordt namelijk eenigen tijd in een vat op de pasteurisatie temperatuur gehouden; *z e s t a a t* een tijd op die temperatuur.

Op de fabriek worden de kannen, waarin de melk wordt aangevoerd, geregeld gecontroleerd ten aanzien van de zindelijkheid. De vakmensen noemen dat 'bussen-inspectie'. Ik spreek altijd van een melkkan en nooit van een melkbus en ik noem de boven aangeduide werkzaamheid: *k a n n e n s c h o u w*. Een Fries, die dit een overdreven purisme vond, vroeg mij of ik daar een vaarttuig voor het vervoer van melk naar de fabriek mee bedoelde.

In het Handelsblad van 5 dezer las ik, dat er op de Londensche markt 143000 ton 'Chilled' of verkoeld vleesch was aangevoerd uit Australië.

Ik hoop dat het 'houdbaar' zal geweest zijn. Dat wordt de melk ook als ze gepasteuriseerd en gekoeld is. Vroeger noemden wij dat duurzaam, maar dit woord schijnt bij velen in het vergeetboekje te zijn geraakt.

Men leest tegenwoordig nogal eens 'de man, welke'. Ik heb vroeger van mijn onderwijzer geleerd, dat het moest zijn: 'De man, die'. Is dat ook nu nog niet de juiste vorm?

* * *

Ten aanzien van de kwestie bussen/kannen zouden wij willen opmerken dat wij in 't algemeen met 'bus' aanduiden een vat bestemd om er een (vloeistof) in te bewaren of te verzenden, terwijl wij het vaatwerk waaruit geregeld geschonken wordt, een 'kan' noemen. De boer verzendt zijn product in 'melkbussen' naar de fabriek; de huisvrouw hanteert de 'melkkan' als zij de bekertjes van de kinderen vult. De Duitscher spreekt in beide gevallen van 'Kannen'.

En, met betrekking tot de uitdrukking 'de man, welke...', in onzen ouden Van Dale vinden wij nog bij 'welk', betrekkelijk voornaamwoord, het voorbeeld 'de man, welchen gij gezien hebt...'; maar wij hebben het precies zoo geleerd als Prof. v.d. Burg: 'welke' voor zaken, 'die' voor personen.

Van onze leden

Geliefkoosd

- Ons lid, de heer K.D.W. Boissevain, waardeert het dat zoovele leden hun steentje aandragen voor het maandelijksch stuk muur, opgericht tot bescherming van onze geliefde taal.

'Niet' - zegt hij - 'onze geliefkoosde taal, is het wel? Ik heb dit slakje al menigmaal zout op den staart gelegd, althans op het lichaamseind waar de staart behoorde te zijn en ik denk dat het dier bij vergissing Uw knollentuin is binnengeslopen'.

Stellig, onze geliefde taal, ons geliefde vaderland; wij hebben onze taal, ons vaderland lief. Geliefkoosd heeft een geheel andere gevoelswaarde. Een vrouw mag in alle gemoedsrust spreken over haar geliefkoosden dichter, zonder vrees behoeven te hebben dat wij in dien dichter haar geliefde zullen zien. En daarom mochten wij ook spreken van een geliefkoosde uitdrukking.

Ons lid heeft het over een slak, die onzen tuin zou zijn binnen geslopen. Wij zijn eens gaan praten met een bevriende slak, die wij in haar 'geliefkoosde' houding, half weggedoken in haar huis, op haar 'geliefkoosd' plekje, achter in den tuin bij de sla planten vonden, en wij hebben haar gevraagd wat dat toch was met dat zout op haar staart. - Wij zijn, antwoordde onze vriendin, eenigszins opbruisend van aard en dat opbruisen wordt in de hand gewerkt als men zout op ons strooit. - Op Uw staart? - Neen, niet op onzen staart, op ons lichaam. - Maar ons lid spreekt uitdrukkelijk van Uw staart! - Uw lid vergist zich, hij denkt aan de vogeltjes, die hij in zijn jeugd verschalkte. Als men dien zout op den staart strooit, kunnen ze niet wegvliegen. Dat moet U natuurlijk niet letterlijk opvatten, dat moet met een korreltje attisch zout genomen worden. Cum grano salis, als U dat verstaat. - Begrepen! dat zullen we dus ons lid zeggen. - Als U meent dat dat noodig is. Overigens..., Uw lid woont te Genève, is het niet? - Zeker, al lang! - Welnu, daar moet men stellig niet op elke slak zout leggen!

Duik de kling!

- Een van onze leden heeft op zijn veiligheidsscheermesjes de volgende aanwijzing gevonden: 'Duik de kling in heet water en U zult een week glad scheren hebben'.

Ons lid gevoelt neiging om den uitvinder van dit fraaie Nederlandsch eens in heet water te 'duiken'; zooal niet een week lang dan toch lang genoeg om hem tot bezinning te brengen.

'Diogenes' heeten deze scheermesjes en er staat ook een mannetje op met een lantaarn. Wat zoekt dit mannetje? Hulp in deze moeilijke taalkwestie? 'Dompel het mesje in heet water'. Ziedaar!

Levensbericht

- Een lid wijst ons op het z.i. verkeerde gebruik van het woord 'bericht' in deze samenstelling. De Ned. beteekenis van 'bericht' is, zegt hij, 'nieuws, kennisgeving'; men spreke dus van 'levensb e s c h r i j v i n g'. Wij zullen stellig het gewraakte woord t.z.t. aan het oordeel van onzen Raad onderwerpen, maar willen er intusschen op wijzen dat het Wdb. (VIII, 1788) spreekt van 'bericht omtrent iemands leven, behandeling van het leven van een persoon, ter inlichting van wie er belang in stellen'. Met citaten, waarbij het woord gebezigd wordt, van Geel, Fruin, Quack e.a.

'Zelf' of 'eigen'

- 'Het kabinet zal naar eigen beste weten de zelfgestelde taak trachten te vervullen'. Zou het hier niet moeten luiden: 'zijn eigen gestelde taak' (evenals: mijn eigenverdiend geld, uw eigengebakken taart, haar eigengebreide kousen, zijn eigengemaakte kano, enz.)? Zou een zelfgestelde taak niet een taak zijn die zichzelf gesteld heeft? (Verg. een zelfbewust wezen, een zelfregistreerende peilschaal enz.) (Dr. H.B., d. S.)

Waar

- 'Het Bestuur, hoewel dankbaar gestemd, dat het mogelijk bleef zooveel hulp te bieden, w a a r uit anderen hoofde geen ondersteuning gegeven kon worden, meent echter een zeer ernstig beroep te mogen doen op de leden, om zooveel mogelijk niet-leden der Vereeniging tot toetreden te bewegen, w a a r juist in dezen moeilijken tijd zoo dringend hulp noodig is'.

Het eerste 'waar', merkt een lid op, is juist, maar het tweede niet; dat moet zijn 'aangezien'. Of de

zin zou moeten luiden:... te bewegen in dezen moeilijken tijd, w a a r (waarin) juist zoo dringend hulp noodig is.

Werkstede

- Ons lid, de heer A. Brouwer te 's-Gravenhage heeft gezocht naar een goed Nederlandsch woord voor hd. 'Werkstätte'. Door 'werkplaats' wordt z.i. het begrip niet volkomen weergegeven; het woord doet hem te veel denken aan den handwerksman. 'W e r k s t e d e' zou ons lid willen zeggen (vgl. woonstede, slaapstede).

Wie van onze leden wil zijn oordeel geven over dit nieuwe woord? Het klinkt ons erg Duitsch.

Niet logisch...?

Een van onze leden zendt ons een krantenknipsel, waarin wij lezen:

'Ik vraag dit slechts, omdat in de jongste weken toeschouwers, die wat erg luide in een bioscoop hun verontwaardiging te kennen gaven, nu met afgehakte ooren rondloopen'.

Ons lid vindt het een lugubere aardigheid en erg onhygiënisch, dit rondloopen met die afgehakte ooren.

Dit is toch een grapje van ons lid, willen wij hopen, en geen taalcritiek. 'Het slachtoffer gaat nu verder het leven door met een geamputeerd been' moge niet strikt logisch uitgedrukt zijn, - duidelijk is het wel. De taal - wij hebben het al meer betoogd - is nu eenmaal geen product van zuivere logica.

Dan of als?

- Een lid vraagt of wij, met Van Dale, mogen zeggen: beter a l s .

Wij antwoorden hierop dat w i j (red. O.T.) spreken van - en blijven zeggen -: beter d a n . Wij zullen ons hier niet verdiepen in de vraag, wat voor Nederlanders A l g e m e e n B e s c h a a f d is, maar 'beter a l s' verwerpen wij. Overigens: Van Dale is een woordenboek, dat registreert. Niet: critiqueert!

Hr. - Het lid dat reeds vroeger (O.T. 1935, 23) de aandacht vestigde op de vreemde afkorting 'Hr.' voor 'de heer' of 'mijnheer' heeft in een brief van twintig regels niet minder dan vier keer dezen vorm aangetroffen. Hr. De R., Hr. J., Hr. Van B., Hr. C. enz.

Zullen wij, vraagt hij, nu binnenkort inplaats van Mevrouw W. te lezen krijgen 'dame W.'?

Onrustig

- De krant vertelt van een reiziger die, bevreesd dat er iets met den trein niet in orde was, aan de noodrem had getrokken. 'Onrustig passagier trekt aan de noodrem' plaatst de krant er boven. Neen, niet 'onrustig', maar 'verontrust'.

Stofwissel

- Een vereeniging in ons land kondigde een lezing aan over **N a t r i u m s t o f w i s s e l**. Een bankier, denkende iets over zijn vak te zullen hooren, ging er heen. Maar hij kwam bedrogen uit...

Scheepsleiding

- 'Ongeval a/b. ss. Juliana. Scheepsleiding treft geen schuld'.... Of de stoomleiding de oorzaak van het ongeval is geweest wordt nog onderzocht!

- Ons lid, Prof. B. v.d. Burg, citeert uit een circulaire die hij heeft ontvangen: 'Het bedrijf van huizenbouw', 'wij adviseeren nu als vroeger', 'een huis is de eenigst absoluut veilige gestalte van Uw bezit', 'vakmanschap', 'het huis wordt gezelliger, omdat de bewoner kleine verbeteringen aanbrengt'. - Het gebruik van 'omdat' in plaats van 'doordat', merkt ons lid op, komt men tegenwoordig veel tegen.

Een nieuwbakken woord uit de veeteelt is 'stiermoeder' (de moeder van een stier). Waarom, vraagt de heer v.d. Burg, dan ook niet 'stierkop'? Behalve over Stassano-melk spreekt men te Amsterdam nu ook over Hofius-melk; Pasteurmelk is ons bespaard gebleven.

Wij achten het volstrekt niet onmogelijk dat de vorm 'stierkop' burgerrecht zal verkrijgen; evenals 'kipei' en dergelijke fraaie vormingen. In de krant lezen wij dat Zuid-Afrika zich toelegt op de 'bokhaarteelt'; denkelijk zal dit land nu binnen kort op de markt komen met Bokhara kleedjes!

Amerika vraagt...

"'Is de uitdrukking "om de hoeveel tijd" goed Nederlandsch?'" vraagt een lid te Enka, een plaats in N. Carolina. "'En zoo ja, moet "hoeveel" hier dan als een adjectief beschouwd worden of is het een vragend onbepaald telwoord?'"

Ter navolging...

Wij hebben onzen leden gevraagd, nu wij op 't punt staan ons eerste lustrum af te sluiten, eens hun best te doen om nog een aantal nieuwe leden te winnen. Die hebben wij noodig..., om onze financiën op peil te houden, zeker, maar niet minder om onze functie te kunnen uitoefenen. Want wat wij beoogen - onze taal te dienen - is geen belang van enkelen, maar van ons geheele volk; wat onze Raad van Deskundigen ons leert heeft waarde voor e l k e n Nederlander!

Dat heeft een lid te Wageningen goed ingezien en hij bracht ons dan ook met spoed twee nieuwe leden aan; een lid te Bandoeng, met een vriendelijk woord en een cadeau'tje voor ons lustrum, bracht er ons vier!

Is dit geen voorbeeld ter navolging?

Contributie.

Niet alle leden hebben gevolg gegeven aan het verzoek van den Penningmeester om hunne bijdrage voor het verenigingsjaar 1935/6 op onze girorekening No. 181661 te storten. Ruim honderd leden hebben zich nog van hun plicht te kwijten. Mag de penningmeester door deze een beroep op hen doen?

[Nummer 5]

De eerste vijf.

Toen 'Onze Taal', nu vijf jaar geleden, werd opgericht, werd daarmee vooral bedoeld, een gelegenheid te scheppen waar belangstellenden op het gebied van het Nederlandsch elkaar schriftelijk konden ontmoeten en van gedachten konden wisselen over de taal. Tevens zou, in het orgaan waarin dit zou geschieden, de redactie, in kleine artikelen en korte opmerkingen, deze belangstelling prikkelen. Maar daar menigeen, als resultaat van zulke gedachtenwisselingen tusschen leeken - want ook de redactie bestaat uit leeken - allicht iets van beslissend gezag zou willen vernemen, werd, te dien einde, een Raad van Deskundigen gevormd die in zulke gevallen een uitspraak zou kunnen geven.

Het was dus een vereeniging van onderling taalverkeer die men beoogde, eene die, behoudens zeldzame uitzonderingen, niet naar buiten zou werken en die dan ook den naam van 'Genootschap' droeg. Wanneer men dit in aanmerking neemt dan is het volkomen verklaarbaar dat het in de nu afgelopen vijf jaren bereikte resultaat meer intensief dan extensief is geweest en dat de ledenkring van ons genootschap, al heeft die zich uitgebreid, niet groot is gebleven. Meer uitbreiding is bovendien belemmerd door bijzondere omstandigheden. Ten eerste noopt de crisistoestand waarin wij nog steeds verkeeren, menigeen tot het schrappen van lidmaatschappen en, te meer nog, tot het niet aannemen van nieuwe. En ten tweede heeft de spellingsquaestie zeer storend gewerkt. Immers, deze heeft, hoe men ook over haar inhoud moge denken, de aandacht van tallozen in den lande afgeleid van de hoofdzaken der taal - syntaxis, grammatica, stijl en volkseigenheid - naar een bijzaak: de schrijfwijze. De belangstelling van het volk schoot opeens uit naar de vraag, hoe men sommige woorden moest schrijven en werd geheel weggetrokken van de toch veel belangrijkeren: of men *N e d e r l a n d s c h e n g o e d* Nederlandsch schreef. Gelukkig is althans de eerste woede van dien onzaligen strijd nu wat bekoeld.

Wanneer men een en ander in aanmerking neemt, dan mogen wij over het bereikte resultaat na vijf jaar werken van 'Onze Taal' niet ontevreden zijn. Ons genootschap heeft, hoe weinig het ook naar buiten werkt, toch een zekere bekendheid gekregen en het heeft de aandacht getrokken van sommige Regeerings- en van eenige Persorganen. Vooral wat de laatste betreft mag deze aandacht verheugelijk heeten want met de 'krantentaal' is het nog steeds vrij jammerlijk gesteld. Wanneer men in een groot blad leest dat een vlieger daalde na zijn motoren te hebben 'gedrosseld' (het Duitsche woord voor worgen of smoren) en dat hij eenige 'verwondingen' kreeg en men vindt in een ander groot blad bij den raadselredacteur zoo weinig taalkennis dat hij 'gelag' aangeeft met het woord 'drinkgeld' (hetgeen dubbel fout is: het zuiver Nederlandsche woord voor 'drinkgeld' is *f o o i* en het gelag is niet de *fooi* maar de heele vertering) dan betreurt men opnieuw den tijd, toen een hoofdredacteur van zulk een blad de drukproeven van de heele krant nog zelf kon revidereen... en zelf kennis van en hart vóór de taal had. Maar het feit dat, zooals

gezegd, eenige bladen aandacht wijden aan ons orgaan, mag toch zeker worden uitgelegd als een teeken van eenigen inkeer.

Alles bijeen genomen, kunnen wij dus niet ontevreden zijn. Is het op zichzelf niet reeds verheugend, dat een zoo stil werkend genootschap als het onze, in een materieel zoo ongunstigen en intellectueel niet juist opgaanden tijd, zich toch vijf jaar lang staande kon houden en zelfs in aanzien wassen kon? Laat ons dus met vertrouwen voortgaan. De eerste vijf jaren zijn, uitteraard, de moeilijkste geweest. Nu 'Onze Taal' die proefjaren goed heeft doorstaan, kan het met frisschen moed in de toekomst kijken.

Naar de volgende vijf.

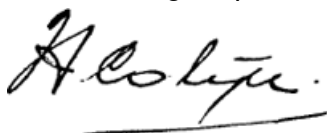
Wassenaar, Mei 1936.

Enkele oordeelen.

Z.exc. Dr. H. Colijn, Minister van Staat, Minister van Koloniën, Minister van Defensie a.i., Voorzitter van den Raad van Ministers.

Het streven naar behoud van de zuiverheid van onze taal is streven naar de bewaring van een der hoogste nationale waarden.

's-Gravenhage, April 1936.

Z.exc. Prof. Dr. J.R. Slotemaker de Bruine, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Op het gebied van onze schoone moedertaal valt er bij voortdoring veel te doen. Naast het zuiverhouden van onzen woordenschat noem ik een zuiveren stijl, een zuivere uitspraak, het bewaren van fijne taal-schakeeringen, zuivere voordracht; er is nog wel meer. Als nu één groep zich uit het vele en verscheidene juist het bewaren van de zuiverheid onzer taal, dat is nu: van onzen woordenschat, ten doel kiest - gelijk met 'Onze Taal' het geval is; nu reeds sinds vijf jaren - dan betuig ik gaarne mijn ingenomenheid met die keuze en spreek ik gaarne den wensch uit dat het Genootschap slagen en bij toeneming slagen zal.

's-Gravenhage, April 1936.

*Minister van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen.*

Hier mogen nog eens een plaats vinden enkele aanmoedigende woorden geschreven ter gelegenheid van onze oprichting.

Jhr. Mr. Ch.M. Ruys de Beerenbrouck, Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw. †

De oprichting van het Genootschap 'Onze Taal', dat zich het bevorderen van de zuiverheid der Nederlandsche taal tot doel stelt, zal door iederen Nederlander, die voor zijn moedertaal een rechtgeaarde liefde koestert, als een gelukkig initiatief worden begroet.

Dit streven, om den Volksschat der moedertaal van vreemde smetten te zuiveren en in bescherming te nemen tegen een besmettelijke 'vreemde woorden-mode', verdient warme instemming en aanbeveling.

Moge het Genootschap er tijdig in slagen in breeden kring voor zijn streven belangstelling te wekken. Daarmede verricht het een goed en nuttig werk van hooge, nationale waarde!

Dr. J.Th. de Visser, Minister van Staat. †

Ik behoef geen uilen naar Athene te dragen door den rijkdom, de schoonheid, het scheppend vermogen onzer Nederlandsche taal in het licht te stellen. Herhaalde malen is dit door onze taalgeleerden en dichters op de voortreffelijkste en meest overtuigende wijze gedaan. Al hetgeen wij denken, peinzen, gevoelen, of waarover wij zuchten, klagen, juichen of jubelen, kan zijn uitdrukking vinden in onze, eertijds gezuiverde, met en in het volk gegroeide en door de dusgenaamde spraakmakende gemeente immer verrijkte taal. Wij kunnen daarop terecht trots zijn. Daarom temeer hebben wij onze Moedertaal en met haar ons Vaderland lief.

En daarom is het onbegrijpelijk, dat juist ons volk, wellicht meer dan eenig ander, zijn eigen taal achterstelt bij een vreemde, of misvormt door vreemde woorden, of vooral door germanismen onzuiver maakt. Gezondigd wordt in dit opzicht onder alle standen en rangen. Zelfs maakt menigeen zich belachelijk door, met geaffecteerde stem, telkens zijne fijne beschaving te willen toonen, door de inlassching van een buitenlandsch modewoord. Alsof meelig blanketsel meer waarde had dan frissche natuur-kleur!

Neen, laat ons liever onze prachtige moedertaal blijven eeren en dienen, hare wenken opvangen,

aan hare frischheid ons verkwikken, aan hare kracht ons sterken en aan hare teederheid ons overgeven!

Zij is het waard en wij verhoogen er door onze waardigheid.

Het Genootschap 'Onze Taal' doet mooi en noodig werk. Ieder rechtgeaard Nederlander, die zijn schoone en rijke taal in eere wensch te zien gehouden, zal het van zelf steunen. Een uitdrukkelijke aanmoediging schijnt dus overbodig.

J. Ph. de Vries

Van onzen raad van deskundigen.

Dr. A. Beets, Leiden.

'Ik acht den man zalig, wien het gelukt, zich omtrent zijne moedertaal verdienstelijk te maken.'

Tegen sommige denkbeelden en eenige uitspraken in een met N. onderteekend opstel: 'Onze Schoone Moedertaal', in *De Gids* van 1840 (DI. IV, 204-208), komt Nicolaas Beets op in een tegenopstel: 'Taalvervalsching en Spelling' (in 't zelfde Deel, blz. 227 vlg.) Toen mijn Vader dit opstel, met andere verstrooilingen, herdrukken liet in zijn bundel *Sparsa* (1882), rechtvaardigde hij dit in een begeleidende aanteekening aldus: 'Het staat hier meer als eene curiositeit dan als iets anders en als een blijk hoe diep mij het taalbelang reeds voor een veertigtal jaren ter harte ging.'¹⁾ 'Eenige goede denkbeelden, bij vele verkeerde en waanwijze, mag het echter bevatten.'

Het bevat, bij zijn door den schrijver later gevoelde en erkende gebreken, zeker goede, maar ook schoone en treffende denkbeelden; het heeft belang voor de geschiedenis van eenige nu door niemand meer als zoodanig herkende germanismen; het is ook van historisch belang door 't geen er in staat over den (toenmaligen) strijd tusschen degenen die de spelling van Siegenbeek volgden en wie Bilderdijk aanhingen, en door de beoordeeling die het behelst van Bilderdijk's houding in dien strijd. Maar niet om iets daarvan vermeld ik het hier, al is de gelegenheid mij welkom er even aan te herinneren. De reden waarom ik er van spreek is, dat, zoodra door onze Secretaresse mijn opmerkzaamheid was gevraagd voor het aanstaande eerste lustrum van 't Genootschap Onze Taal, ik mij uit dat opstel, tegen 't slot, een uitspraak herinnerde, die mij onder mijn veertig jaar werken aan 't Woordenboek menig maal voor den geest is gekomen, heeft gesteund en opgebeurd, en die nu zoo geheel past bij de gedachten die in ons opkomen, als wij aan den Stichter van ons Genootschap denken. Die uitspraak heb ik hierboven uitgeschreven.

Een diep ter harte gaand gevoel voor het taalbelang, stil doormengd met het onder den drempel van het bewustzijn werkend voorgevoel van 't zalig geluk van dengeen die zich omtrent de Moedertaal verdienstelijk maakt, heeft in den Heer E l o u t de kiem doen ontwaken, waaruit ons Genootschap zijn oorsprong heeft. Nu het weldra

1) Deze woorden zijn hier door mij gespatieerd. A.B.

vijf jaar bestaat, en gevestigd is, mag onze Voorzitter zich in volle bewustheid die verdienste toerekenen en de zaligheid genieten die daarvan 't gevolg is en het loon.

Leiden, April 1936.

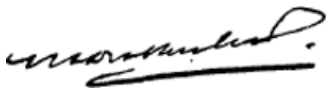

Prof. dr. N.A. Donkersloot, Amsterdam.

Ofschoon ik in Uwe Vereeniging, en zelfs niet enkel daar, vooreerst nog eenigszins een vreemde in den lande ben, wil ik niet nalaten U van ganscher harte geluk te wenschen met het eerste lustrum van het Genootschap Onze Taal. Met groote sympathie en belangstelling heb ik van Uw streven kennis genomen. Dat dit streven voortgekomen is uit de kringen van den handel, waar de taal nu niet bij uitstek beschermd pleegt te worden, was voor mij een verrassing. Wij leven in een tijd van bezuiniging op de goede omgangsvormen, des te meer mag men zich verheugen, als er nog menschen bereid blijken zich af te vragen op welke wijze zij het best, het zuiverst en keurigst iets kunnen meedeelen.

Wie maar even zijn oogen tusschen krant en handelsbrief heen en weer laat gaan, kan over de uitkomsten van Uw - en reeds wil ik gaarne zeggen o n s - streven niet optimistisch gestemd zijn. Des te meer is het te waardeeren, dat Gij Uw onbegonnen werk toch maar begonnen zijt, - dat immers is het kenmerk van alle idealisme.

Amsterdam, April 1936.

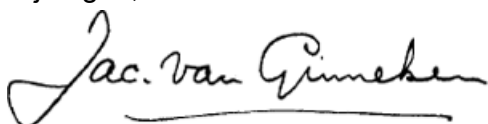

Prof. Dr. Jac. van Ginneken, Nijmegen.

Al is het gevaar voor overdrijving en eenzijdigheid - met de onvermijdelijk daaruit volgende ridiculiseering - in deze zaken nooit van de lucht, toch weet ik het te waardeeren, en verheug ik mij er oprecht over, dat er hoogstaande Nederlanders gevonden worden, die hun moeite, tijd en scherpzinnigheid in den dienst stellen van den strijd tegen het Germanisme. Dit soort vijanden onzer moedertaal doen toch telkens en telkens weer opnieuw een aanslag op onze nauwlettendheid; en wordt dus het groote publiek hier niet extra tegen gewaarschuwd en in geholpen, dan is het zeker dat de gruwel der tweetaligheid langzaam maar gewis, ons taal- en ons volksleven zal ondermijnen.

Ik richt daarom, bij het einde van het eerste lustrum, mijn gelukwensen aan den Voorzitter en het bestuur van het Genootschap 'Onze Taal'.

Nijmegen, Maart 1936.

Prof. dr. G.G. Kloeke, Leiden.

Uw strijd tegen de verwaarlozing van onze taal verdient de sympathie van ieder Vaderlander. Al ga ik met uw loffelijk streven naar taalzuiverheid dus volkomen accoord, toch heb ik mij wel eens afgevraagd, of uw strijdwijze in alle opzichten doeltreffend is. Bij het doorlezen der reeksen '-ismen' of van '-isme' verdachte uitdrukkingen, die zo voor en na aan de deskundigen zijn voorgelegd, heb ik niet zelden gedacht: 'Welke Nederlanders gebruiken nu ooit deze uitdrukking? Is er werkelijk gevaar, dat deze zegswijze tot de taal der beschaafden zal doordringen?' Ook trof ik onder de 'germanismen' soms uitdrukkingen, waarvan een Duits equivalent niet eens bestaat. Wanneer men het onkruid, rijp en groen, op die manier poogt te wieden, tast men het kwaad niet in de wortel aan. Velen zullen de indruk krijgen, dat men zich vooral tegen B u i t e n l a n d s e invloeden moet weren, maar de eigenlijke vijand ligt b i n n e n onze grenzen. De taal is een zuivere spiegel der cultuur en het is nu eenmaal een eigenschap van spiegels, dat zij het beeld der werkelijkheid ongeretoucheerd weergeven. De diepste oorzaak van onze taalverwaarlozing is geen andere dan onze t u c h t e l o o s h e i d . We ontvangen particuliere en zelfs officiële brieven met de wonderlijkste taalkundige ontsporingen - 'nu ja, je begrijpt wel, wat bedoeld wordt'. De spelling wemelt van inconsequenties - 'spelling is bijzaak'. De interpunctie lijkt naar niets - 'daar letten we nooit op'. De trema's ontbreken - 'die stipjes kan de ontvanger van de brief er wel bij denken'. Toch zijn al die dingen wèl van belang, ja zelfs 'de puntjes op de i'. Want: algemene stiptheid en accuratesse bevorderen ook de taaldiscipline.

Invloed ten goede kan hoofdzakelijk van onze scholen verwacht worden, maar het lijkt me niet wenselijk dat 'Onze Taal' zich gaat voegen bij de verenigingen van malcontenten op onderwijsgebied. Met meer succes zal het genootschap de strijd kunnen aanbinden tegen de allerergste uitwassen in de pers.

Mag ik ook nog eens speciaal uw aandacht vestigen op de verderfelijke invloed van slechte vertalingen? Onze boekenmarkt wordt overstromd met romans uit het

Frans, Duits en Engels, waarvan de taal vaak allerbarmelijkst is. Alweer: het zijn onze e i g e n landgenoten, die ons deze koopjes leveren. Het minste wat men kan doen, is: de uitgevers voor dergelijke prullen waarschuwen.

Dat er op het gebied van radio en bioscoop nog heel wat te verbeteren is, behoef ik wel nauwelijks te zeggen. Er valt dus voor 'Onze Taal' nog genoeg te doen en ik hoop van harte, dat het genootschap met steeds toenemend succes zijn moeilijke strijd zal kunnen voortzetten.

Leiden, Maart 1936.

G. Klauke

Prof. dr. G.S. Overdiep, Groningen.

Gaarne gebruik ik de viering van Uw lustrum als aanleiding tot een verklaring van mijn groote hoogachting voor Uw streven.¹⁾

Dat de bezigheden als 'lid van den Raad' volop aangenaam zijn, kan ik desondanks niet beweren. Als zoodanig fungeeren wij te zeer als buffer of als boeman. Hoe zeer ik bewondering en waardeering gevoel voor de 'renaissance' van vaderlandsch besef bij de leden, een besef dat eigenlijk toch alleen aan onze e i g e n taal houvast kan vinden, meen ik erop te moeten wijzen dat vele leden nog te veel hechten aan de autoriteit en het gezag van het zeer beperkte en zeer eenzijdige Nederlandsch, dat zij als 'het' beschaafd Nederlandsch 'voelen'.

Zal de Nederlandsche 'volkskracht' worden bevestigd in de 'volkstaal', dan zal men aan de taal van 'gansch het volk' moeten toestaan, levende taalschatten te leveren aan de algemeene

1) Hier volgen enkele woorden gericht tot de redactrice van dit orgaan, die getuigen van de groote vriendelijkheid van den schrijver, maar die de bescheidenheid ons belet af te drukken. Wij zijn Prof. Overdiep erkentelijk voor zijn waardeering; zij zal ons een aansporing zijn om op den ingeslagen weg voort te gaan.

cultuurtaal en evenzeer aan de bijzondere talen van vakken en beroepen. Willen wij niet onze taal ten doode doemen, dan moeten wij hare wortelen buiten (de steden van) het gewest Holland niet gaan afsnijden, noch ook in ander opzicht met louter verbod en politie te werk gaan. Geef alle taalsappen een kans!

Tenslotte: niet de wóorden bepalen den rijkdom of de juistheid van spreek- en schrijftaal, maar de zinnen, waarin de gedachte onder woorden is gebracht.

Zuiverheid van zin en gedachte is het doel, waarnaar het Genootschap moet streven, liever dan naar regeling, dat is bevrozing van den woordenschat.

Groningen, April 1936.

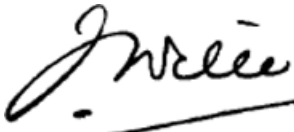

Prof. dr. J. Wille, Baarn.

Het Genootschap 'Onze Taal' viert zijn eerste lustrum; ik wensch het van harte geluk, om het goede werk, dat het voor vijf jaar ondernam, en sindsdien trouw volhield, met toenemende kracht en groeiend succes. De ferme strijd, tot nog toe voornamelijk op één zeer bedreigd punt gevoerd, moge zich in de volgende lustra verbreden tot een standvastig verweer tegen elk bederf en alle bedervers van onze kostelijke Nederlandsche taal, die zoo rijk is en veelzijdig, zoo klaar kan zijn en zoo gevoelig, en die nooit door onverschilligheid of averechtsche begrippen arm, éénvormig, warrig en plomp mag worden gemaakt. Het orgaan van het genootschap moge een algemeene handleiding worden voor allen, die in het praktische maatschappelijke leven zuiver en keurig taalgebruik voor zichzelf en bij anderen van groot belang achten.

Gaarne wil ik ook, zoolang en zooveel de redactie dat wenschelijk acht, daartoe, met anderen, van raad blijven dienen. Want bij de ontmoedigende ervaring van veel taalverwaarloozing, waar men recht had, de grootste zorg te verwachten, is het mij tot geen geringe bemoediging geweest, dat bij zoovelen, die midden in het praktische 'zaken-leven' staan, een spontane belangstelling in onze taal zoo verheugend tot uiting kwam: er is dan toch nog hart voor Nederlands taal onder Nederlands volk.

Baarn, Mei 1936.

Van onzen Duitschen broeder.

Es ist uns eine Freude, unserm niederländischen Bruderverein 'Onze Taal' zu seinem fünfjährigen Bestehen einen herzlichen Gruss und Glückwunsch über die Grenze zu senden. Mit lebhafter Anteilnahme verfolgen wir die dankenswerten Bestrebungen, die niederländische Sprache rein und sauber zu halten, Fremdes auszumerzen und Altheimisches zu schützen. Es sind ja dieselben Nöte und Sorgen, die wir kennen,

zum Teil dieselben Modetorheiten, die auch wir bekämpfen, und es ist nur folgerichtig, dass sich der niederländische Sprachverein auch gegen neuhochdeutsche Eindringlinge, die 'Germanismen', wendet, wenn dadurch altüberliefertes Sprachgut bedroht wird.

Möge 'Onze Taal' auf dem eingeschlagenen Pfade rüstig vorwärts schreiten, immer mehr Anhänger und Freunde gewinnen und dem hohen Ziele immer näher kommen! Das ist unser aufrichtiger Wunsch.

Braunschweig, April 1936.

PROFESSOR DR. KARL SCHEFFLER,
Wissenschaftlicher Berater des Deutschen Sprachvereins.

Van onze leden.

Wij geven thans het woord aan twee leden, die, van over de grenzen, ter gelegenheid van onze lustrumviering van hunne gevoelens deden blijken.

Sinds mijn schooltijd heb ik slechts een tiental jaren in Nederland gewoond; al de overige mijner welhaast zeventig levensjaren verbleef ik buitenslands. Ik heb dus gelegenheid gehad den invloed van zijne ballingschap op de taalvastheid van den Nederlandschen emigrant na te gaan. In Canada, waar ik o.a. honorair Consul der Nederlanden was, mocht ik anglicismen bestrijden, hier te Genève het verfranschen onzer schoone taal in mijn kring tegengaan. Germanismen hebben vooral in druk mijn taalgevoelig oor beleedigd.

Waakzaamheid zij en blijve ieders parool!

Voor Uwe thans vijfjarige wetenschappelijke en altijd pittige verdediging van den Nederlandschen taalschat ben ik U hartelijk dankbaar en ik wensch Uw bestuur bestendigen voorspoed en zegen op zijn arbeid.

Genève, April 1936.

K.D.W. BOISSEVAIN.

Ons genootschap heeft de mooie taak belangstelling te kweken voor de taal zonder vitterij, zonder bedilling van onwillige buitenstaanders. Het is het lichaam bij uitnemendheid voor hen, die, hoe gehecht ook aan hun taal, ver van hun land gevoelen dat zij ontgroeid zijn aan de lessen van den purist.

Indien zij ons genootschap steunen, kunnen zij de beweringen, zo dikwijls geuit, omtrent de overeenkomst tussen Duits en Nederlands, verduren in het besef althans iets te doen om te beletten dat die overeenkomst te groot worde.

April 1936.

F.E.H. GROENMAN.

Uit een briefwisseling met ons medelid, Prof. Dr. A.A. Verdenius, lichten wij deze instemming met het doel van 'Onze Taal':

'Uw streven, een afwerende houding tegen het onnodig of aanstellerig gebruik van alle nog niet ingeburgerde -ismen, uit welk land dan ook, heeft mijn volle sympathie.'

'Misschien weet U, dat ik enige redenen heb om de actie van Onze Taal eenzijdig te achten: wij kunnen ook best een aantal Gallicismen missen!'

Amsterdam, April 1936.

A.A. VERDENIUS.

Tot slot: een woord, dat Prof. Dr. Jan Walch te Parijs, van wiens hand wij vroeger reeds een bijdrage mochten ontvangen, ons schreef:

Dat het genootschap Onze Taal zijn vijfjarig bestaan kan vieren, moet ieder verheugen, wien 'onze taal' ter harte gaat. Het besef, dat men bij het taalgebruik zorgvuldig te werk moet gaan; dat bepaalde woorden naar hun waarde of onwaarde behooren te worden gewogen - en over-wogen -; dat een woord iets van geestelijke beteekenis is,... getuigt voor de geestelijke beteekenis van wie hiervoor getuigen.

Parijs, April 1936.

JAN WALCH.

Overzicht.

Nu ons Genootschap gekomen is op een punt, waarop het mag terugzien op een werkzaamheid van vijf jaren, moge hier met enkele woorden zijn ontstaan en zijne ontwikkeling worden herdacht.

Ontstaan is onze vereeniging uit den drang, die zich allerwegen deed gevoelen om de taal te ontdoen van veel dat in den loop der tijden zich daarin had genesteld, van

bestanddeelen die, vreemd aan het taaleigen, toegelaten en ingehaald door gedachteloosheid en gemakzucht, dreigden het wezen van de taal aan te tasten.

De onmiddellijke aanleiding tot deze actie vormden de artikelen, die onze voorzitter gedurende een reeks van jaren in onze dagbladders had doen verschijnen, artikelen die de schakels waren in een lange keten van strijd tegen germanismen. Dien strijd te consolideeren - en uit te breiden, zoo mogelijk, over een grooter veld - was het doel van hen die den schrijver aanspoorden om het initiatief te nemen tot het verzamelen van allen, wien het belang van de taal ter harte ging.

Reeds dadelijk bleek dat deze oproep niet vergeefs was geschied; van vele zijden uit binnen- en buitenland, kwamen bewijzen van instemming in, ook aan toezeggingen tot geldelijken steun ontbrak het niet en op 16 Mei 1931 kon de vergadering worden bijeengeroepen, die zou leiden tot de oprichting van een vereeniging, welke den naam kreeg van Genootschap Onze Taal, en die beoogde: het bevorderen van de zuiverheid van de Nederlandsche taal, in het bijzonder, in het tijdsgewricht harer oprichting, ten aanzien van germanismen.

Een punt van overwegend belang vormde de vraag, wie de nieuwe vereeniging het gezag zou verleenen dat zij behoefde om als gids te kunnen dienen op het wel zeer doornige pad dat moest worden begaan en aan onzen voorzitter komt de eer toe op deze netelige vraag het eenige antwoord te hebben gegeven, dat het vraagstuk zou oplossen en wel door het opperen - en later: h e t v e r w e z e n l i j k e n - van het denkbeeld om het genootschap te stellen onder een Raad van Deskundigen, gevormd door Neerlandici, hoogleeraren aan de verschillende Universiteiten, wier gezag dus door iederen Nederlander zou kunnen worden aanvaard.

Spoedig waren nu de noodige voorbereidingen getroffen om het jonge genootschap in staat te stellen zijn werk te beginnen. Op 27 Juni 1931 kon de eerste ledenvergadering worden gehouden; in deze vergadering werden de statuten en het huishoudelijk reglement vastgesteld en een bestuur gekozen. De onderhandelingen met de

hoogleraren, die waren aangezocht zitting te nemen in den Raad van Deskundigen, kregen hun beslag einde November 1931. Op 11 December d.o.v. werd de Koninklijke goedkeuring op de Statuten verkregen.

Groote medewerking ondervond het Genootschap van vooraanstaande Nederlanders, die als blijk van hun waardeering voor zijn streven hun naam gaven tot aanbeveling daarvan. Dank zij deze medewerking mocht het Genootschap zich verheugen in een spoedigen aanwas van het aantal zijner leden.

Thans was de tijd gekomen om te geraken tot de uitvoering van hetgeen artikel 3 van de Statuten voorschreef: het uitgeven van een, zoo mogelijk geregeld verschijnend, orgaan ten dienste van de onderlinge gedachtenwisseling tusschen de leden over vragen van taalgebruik.

Daar de middelen van het Genootschap de aanstelling van een bezoldigden redacteur van het orgaan niet gedoogden, verklaarde de voorzitter zich bereid zich met deze taak te belasten en in Maart 1932 kon, na herhaalde gedachtenwisseling met den Raad van Deskundigen, het eerste nummer van 'Onze Taal' verschijnen.

Aanvankelijk slechts eens in de drie maanden, kon dit orgaan reeds spoedig om de twee maanden uitkomen en sedert October 1934 verschijnt Onze Taal als een maandblad, dat den leden de gelegenheid biedt wat zij ten nutte van de taal wenschen op te merken, ter kennis te brengen van hun medeleden, en waarin ook onze Raad van Deskundigen van zijne meening doet blijken.

In Januari 1934 ontviel den Raad door den dood zijn lid, Prof. Dr. J.H. Kern, aan wien ons Genootschap grooten dank verschuldigd was. De bereidwilligheid van Prof. Dr. G.G. Kloeke stelde ons in staat de opengevallen plaats spoedig weder te bezetten.

Een nieuw verlies trof ons Genootschap toen in Juli 1935 het lid van den Raad Prof. Dr. J. Prinsen J.Lzn. kwam te overlijden. Juist bij het schrijven van dit overzicht ontvingen wij de mededeeling dat Prof. Dr. N.A. Donkersloot er in heeft willen toestemmen, als opvolger van Prof. Prinsen, in den Raad zitting te nemen.

Wij hebben het vroeger reeds gezegd en het moge thans, aan het einde van ons eerste vijfjarig tijdperk, weder worden uitgesproken, dat wij - de leden van Onze Taal - reden hebben tot groote erkentelijkheid jegens den Raad van Deskundigen voor veel dat, ongeweten door velen onzer, dit college voor ons genootschap heeft gedaan en nog steeds doet.

In het gezag van zijnen Raad vindt ons genootschap zijn steunpunt; en daarom stemt het tot dankbaarheid dat de leden van den Raad voor en na bereid blijven hunne aandacht te wijden aan de vragen die wij hun voorleggen. En dat, nu ons door den dood twee leden van den Raad zijn ontvallen, hunne opvolgers niet gearzeld hebben de opengevallen plaatsen in te nemen.

Een lichte schaduw werd aanvankelijk op ons werk geworpen toen het bleek dat bij het Algemeen Nederlandsch Verbond eenige beduchtheid aanwezig was, dat het streven van ons Genootschap nadeel zou kunnen berokkenen aan zijn werk. Gelukkig is het bestuur van deze groote nationale vereeniging spoedig tot de erkenning gekomen dat deze beduchtheid ongegrond was en dat in tegendeel het streven van ons Genootschap het Verbond slechts voordeel kon brengen. Wij verheugen ons in de groeiende vriendschap met deze sympathieke instelling.

Evenzeer verheugen wij ons in de goede verstandhouding met onze zustervereeniging in Duitschland, de 'Deutscher Sprachverein'; veel van wat deze

vereeniging, die nu reeds meer dan vijftig jaar een strijd voert gelijk aan den onze, heeft tot stand gebracht is ons te stade gekomen. Dat deze machtige vereeniging, na een strijd van meer dan een halve eeuw, nog steeds met volle waakzaamheid op de bres moet staan, moge voor ons een aansporing zijn om niet te versagen, ook al vertoonen de resultaten van ons werk zich niet zoo spoedig en niet in die mate als wij wel zouden wenschen.

Diep heeft het kwaad der germanismen zich in onze taal ingevreten; wij kunnen slechts hopen dat, zoo wij er al niet in zullen slagen dit euvel geheel uit te roeien, wij na verloop van jaren de bevrediging zullen mogen hebben, dat wij door ons werken tenminste de uitbreiding van het kwaad hebben weten te stuiten.

Ook op ander terrein dan dat der germanismen zal onze hand nog veel vinden om te doen; naar mate het besef van zijne vele tekortkomingen op het stuk van de taal bij ons volk zal groeien, zal onze werkzaamheid zich over een grooter veld moeten uitstrekken.

Een woord van erkentelijkheid moge hier worden uitgesproken jegens onze Pers, wier medewerking de verlevendiging van dit besef heeft in de hand gewerkt.

Gesteund door de belangstelling van een groeienden kring van leden en geleid door onzen Raad van Deskundigen treden wij vol hoop het nieuwe tijdvak in.

[Nummer 6]

Getrouw aan het werk.

Ons nummer van Mei, dat de leden heeft bereikt toen het, op den dag af, vijf jaar geleden was dat ons Genootschap werd opgericht, was, het spreekt wel haast van zelf, gewijd aan de herdenking van deze gebeurtenis. En vóór wij, in dit nummer, het gewone werk weder opnemen, mogen onze gedachten nog een oogenblik verwijlen bij de woorden die wij voor ons herdenkingsnummer hebben mogen ontvangen en met begrijpelijke voldoening hebben afgedrukt.

En zoo worde hier allereerst onze erkentelijkheid uitgesproken jegens onzen Minister-President en jegens den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, voor den steun dien zij aan ons streven hebben willen verleen.

Dat onze hoogste overheid met zulk een krachtig woord opnieuw haar zegel heeft willen hechten aan ons werk, vervult ons met dankbaarheid.

Onze dank gaat evenzeer uit naar de leden van onzen Raad van Deskundigen, die ook thans weder van hunne belangstelling hebben willen getuigen en niet minder zijn wij erkentelijk voor de goede wenschen die onze zustervereeniging in Duitschland ons heeft toegezonden.

Dat eenigen van onze leden van buiten onze grenzen ter gelegenheid van ons eerste lustrum van hunne gevoelens hebben doen blijken, heeft ons verheugd en welkom was ons ook het woord dat Prof. Jan Walch ons uit Parijs heeft geschreven.

Enkele leden van onzen Raad hebben hun goede wenschen vergezeld doen gaan van opmerkingen over ons werk in het verleden en raadgevingen voor de toekomst. Wij zijn er ons van bewust dat, zooals Prof. Van Ginneken opmerkt, ons werk - de bestrijding van het germanisme - bloot staat aan het gevaar voor overdrijving en het is mede om dit gevaar te ontgaan dat wij ons gesteld hebben onder het gezag van een Raad van Deskundigen. Dat wij bij onzen strijd tegen deze 'vijanden onzer

moedertaal' op den vollen steun ook van dit lid van onzen Raad mogen rekenen, is ook thans weder onomstootelijk gebleken.

Dat aan dit euvel niet het buitenland schuldig staat, maar dat in onze eigen 'tuchteloosheid' de diepste oorzaak is te zoeken van onze taalverwaarloozing hebben wij, met Prof. Kloeke, herhaaldelijk betoogd. Onze strijd geldt.... onszelven.

Een punt dat stellig aandacht verdient brengt dit lid van onzen Raad ter sprake. 'Bestaat er gevaar dat deze of gene zegswijze tot de taal der beschaafden zal doordringen?' M.a.w.: moet het germanisme bestreden worden zoodra het zich, bij enkelen, vertoont of moet er mede worden gewacht tot het zich min of meer heeft ingeburgerd?

Een moeilijke vraag. Dáár de vrees voor overdrijving en eenzijdigheid, hier het groote gevaar van het 'te laat! de taalgrens loopt midden door ons land'.

Wat ons betreft, wij willen waakzaam zijn en elken aanslag keeren.

Brengt nu dit streven, onze moedertaal te beschermen tegen hare vijanden, het gevaar mede dat wij den woordenschat gaan bevroren? Geenszins. Reeds in ons eerste nummer getuigden wij daarvan, toen wij schreven:

Wij beschouwen onze taal waarlijk niet als een zuilheilige die boven de menigte zit in onbewegelijke bespiegeling; wij willen haar levend houden in het afstooten van verouderde en het opnemen van nieuwe taalvormen, overeenkomstig de gestadige verandering en vernieuwing van het denken en voelen des

volks. Maar wij willen die veranderingen zooveel mogelijk deskundig doen toetsen en leiden opdat onze taal niet behandeld worde als een lappendeken waarin ieder naar believen een stuk voegt volgens eigen inval, doch een werk waarvan het traditioneele karakter geëerbiedigd blijft. Wij willen ook geen aanwinsten van over de grenzen weren, mits het waarlijk aanwinsten zijn en mits ze niet in zoo groote mate binnenstromen dat het eigen karakter van onze taal er door wordt bedreigd.

En elders:

Welken invloed zal het op den actieven woordenschat van ons volk hebben, als wij er in geslaagd zullen zijn den last van de op ons drukkende germanismen af te schudden? Zal ons actief bezit daaronder lijden? - Neen. Als wij ons bevrijd zullen hebben van onze germanismen (en van de vele cliché-uitdrukkingen, die onze gedachteloosheid ons doet gebruiken!) zal de groote verscheidenheid van woorden, die wij thans ongebruikt laten, tot onzen actieven woordenschat terugkeeren. En die zal groeien, - in omvang en gehalte!

De groote verscheidenheid van woorden, van 'gansch het volk', stellig. Wij zijn geen vereeniging van Hollanders of van Stichtenaren of Gelderschen; ons Genootschap moge dan zijn zetel hebben in de hoofdstad van ons land, zijne leden telt het door geheel Nederland, ja, tot ver over de grenzen. En zij zijn allen één, in hun liefde tot de taal.

En daarom, laat ons, leden van 'Onze Taal', met slechts het belang van onze taal voor oogen, getrouw blijven aan het werk - het 'onbegonnen' werk - dat wij op ons hebben genomen; 'met toenemende kracht' en, als het zal mogen zijn, met 'groeïend succes'.

Als wij allen zullen samenwerken, ieder naar zijn vermogen, en als onze Raad ons zal blijven leiden, zooals hij ons tot nu toe heeft geleid, dan zal dit orgaan - ons aller werk - kunnen uitgroeien tot een 'algemeene handleiding' voor allen die het wel meenen met onze moedertaal.

Prof. dr. N.A. Donkersloot.

Uit ons vorige nummer zullen onze leden hebben gezien, dat Prof. Dr. N.A. Donkersloot zich heeft bereid verklaard de plaats in te nemen die in onzen Raad van Deskundigen door het overlijden van Prof. Dr. J. Prinsen J.Lzn. is opengefallen. Wij danken dit nieuwe lid van onzen Raad voor den steun, die hij daarmede aan ons streven heeft willen schenken en wij bevelen ons werk in zijne blijvende belangstelling aan, - een belangstelling, van welke wij reeds dadelijk zulk een overtuigend bewijs hebben mogen ontvangen.

Op of in de eerste plaats? (Uit 'Onze Taaltuin')

Van het Binnenhof te 's-Gravenhage gewerd ons de vraag: hoe het toch komt dat de meeste Katholieken spreken van 'op' en niet van 'in de eerste plaats'.

Voor de Katholieke taal weet ik zeker, dat de hoofdoorzaak hiervan ligt in den Mechelschen Catechismus, die minstens drie eeuwen lang bij alle katholieken van Nederland in gebruik is geweest, en dien ik ook zelf, in mijn kinderen jaren nog van buiten geleerd heb. In alle antwoorden bijna, waarin onderscheid gemaakt wordt tusschen verschillende gevallen, heet het daar: Op de eerste plaats....., op de tweede plaats....., op de derde plaats.... Het memoriseeren van deze Catechismuslessen in onze jongste jaren - drie eeuwen lang - heeft natuurlijk te dezer zake een diepgaanden invloed uitgeoefend, op de Katholieke taal.

De officieele Catechismus der Nederlandsche Hervormde Kerken gebruikt daarentegen altijd: 'Eerstelijk, ten andere, ten derde'; zoodat deze voor het vraagstuk dat ons bezighoudt geen opheldering geeft. Maar de Statenbijbel gebruikt, zoover ik zie, bij het woord 'plaats' bijna altijd het voorzetsel 'in'.

Gen. 1, 9: Dat de wateren in eene plaetse vergadert worden.

Jos. 4, 18: So keerden de wateren der Jordane weder in hare plaetse.

Ps. 16, 6: De snoeren sijn mij in lieflicke plaetsen gevallen.

Ps. 24, 3: Wie zal staen in de plaets sijner heyligheyd?

Math. 26, 52: Keert uw sweert weder in sijne plaetse.

Luc. 14, 8: Ter brulof (zet) u niet in de eerste zitplaets, enz.

Wij zien hier dus duidelijk de sociale groepen inwerken op de taal der tot beide groepen behorende personen. Want even natuurlijk en vanzelfsprekend als alle Hervormden 'in de eerste plaats' gebruiken, even zeker meent elk Katholiek te weten dat dit 'op de eerste plaats' moet zijn. En hiermee is dus de vraag van het Binnenhof voldoende beantwoord, meen ik.

Maar men kan ook nog verder vragen, en willen weten, welke van de twee uitdrukkingen nu het beste Nederlandsch is? Hieromtrent bestaan twee meeningen. De eerste die met den dag zeldzamer wordt, zegt: Het Nederlandsche volk is een protestantsche natie: de Nederlandsche taal moet dus de protestantsche groeptaal volgen. En leeraars die deze meening huldigen rekenen dus op school de katholieke uitdrukking voor fout. De tweede meening, die langzamerhand algemeen wordt zegt: Neen, fout is geen van tweeën. Elke nationale cultuurtaal bestaat uit een reeks groeptalen, die wij elk in haar waarde moeten laten,

zolang zij de onderlinge verstandhouding niet bemoeilijken. Welnu, dat is met deze beide varianten zeer zeker niet het geval.

Ten slotte is er nog een derde vraag mogelijk: Welke van de twee zinswendingen komt eigenlijk het best met den aard onzer taal overeen? Dit vraagt een historisch onderzoek, waarbij wij vooral moeten bedenken, dat 'plaats' een Fransch leenwoord is, dat dus misschien ook zijn Fransch voorzetsel heeft meegebracht, want leenwoorden worden niet opgenomen als losse woorden, maar zooals ze gebruikt worden in den zin. Nu toont het Zuidnederlandsch van de Middeleeuwen, dat niet alleen 'à la place' als an die plaetse (Minnenloop II 3527) maar ook 'dans la place' en 'en place' als 'in die plaetse' en 'in plaetse' werd overgenomen; zoodat daar 'in die plaetse' verreweg het meeste voorkomt. In oude echt-Hollandsche teksten echter b.v. in de Keurboeken van Haarlem gebruikt men 'optie stede ende plaetse'. Maerlant die gelijk wij weten zoowel in Holland als in Vlaanderen thuis was, gebruikt zoowel op als in. Dit alles vindt men in het Middelnederlandsch Woordenboek van Verdam op het woord 'plaetse'. Dat echter 'op' - van het kerkelijk gebruik afgezien - het echte Noordnederlandsche woord is, zien wij onmiddellijk uit het artikel Plaats in het Grootte Woordenboek (Deel 12, k. 2092-2140) vooral, als wij op de staande uitdrukkingen letten. Want weliswaar vinden wij hier ook de oude Middelnederlandsche uitdrukkingen in plaats van (dans la place de), als ik in zijn plaats was (dans sa place), in de eerste plaats (en premier lieu) terug; maar daarnaast vinden wij 'alles op zijn plaats laten, iemand op zijn plaats zetten, op de plaats rust, ergens niet op zijn plaats zijn, een onderzoek op de plaats zelf, ieder op zijn plaats, op open plaatsen en markten, op de plaats dood blijven, hij stond op een uitgezocht plaatsje, toen de misdadiger op de plaats des gerechts was aangekomen, op vele plaatsen, enz. enz. Bovendien heeft het Oude Nederlandsch hier ook van zijn kant op het Fransch ingewerkt; zoodat wij daar ook als uitzondering: sur votre place en sur place wedervinden. De Leuvensche Catechismus deed dus ten slotte een betere keus dan de Statenbijbel. Wie hier nu echter de conclusie uit zou trekken, dat men dus in het vervolg 'in de eerste plaats' voor fout zou moeten gaan rekenen, zou al even eenzijdig zijn, als de bovengenoemde leeraar, die onder 'op de eerste plaats' een roode streep zette. De taal is een gewoonte, die men - uit beleefdheid voor de gemeenschap - aanhoudt, tot ze begint te knellen of te hinderen. En dan wijzigt ze zich, meestal van zelf, naar de nieuwe behoefte.

Nijmegen, 5 Mei 1936.

JAC. VAN GINNEKEN.

(Wij kunnen hieraan toevoegen dat, naar onze herinnering, wijlen Dr. Schaeapman de practische invoerder is geweest van 'op de (eerste) plaats'. Hoe het kwam dat juist deze R o o m s c h e dichter en schrijver hier de voorganger werd, is nu meteen verklaard door de bovenstaande uiteenzetting van Prof. v. G. - Red. O.T.)

Ontboezeming.

Een lid van onzen Raad, tegenover wien wij uiting gaven aan een gevoel van teleurstelling over veel wanbegrip ten aanzien van ons streven (een correspondent in Indië verklaarde 'geen tijd' te hebben voor deze dingen; een scheikundige, dat de chemici in den regel niet met taalgevoel 'gezegend' zijn; 'wat heel rustig voor hen is') vertroostte ons met de volgende woorden:

“Van de moeilijkheid en den ernst van Uw streven zijn wij beiden evenzeer overtuigd. Er verrijzen in een stad als Amsterdam zooveel griezellige cafetaria's, bufetaria's en delicataria's, dat men blij is als er nog ergens een goed Koffyhuis

overblijft. Zoo is het in de taal ook. U zult dagelijks aan dezelfde ergernissen ten prooi zijn als ik, en ze evenzoo met gevoel voor humor meester worden. Gisteren las ik voor het eerst in mijn krant het zonderlinge woord “spitsuur” (een tijdstip waarop vele ongelukken gebeuren; ook in de taal dus), en enkele uren later hoorde ik dit woord al voor de tweede maal uit den mond van een vijfenzestigjarige dame die blijkbaar met haar tijd meegaat.

Het in den omgang wel te verdedigen “het is voor elkaar” staat vanmorgen ook als opschrift boven een mededeeling in mijn dagblad. Waarom schrijft de redactie dan maar niet ineens: “t is vóór mekaar.” Dat is dan toch veel juister!

Een ander lid van den Raad vertelde van een verslaggever die met betrekking tot een uitlating van een wethouder, waarmede de verslaggever het niet eens was, had geschreven, dat de spreker deze bewering maar beter ‘achter z'n kiezen had gehouden’!

Ja, als het er zóó voor staat moeten wij ons gevoel van teleurstelling maar onderdrukken en blij zijn dat er nog zoovelen gevonden worden die wel ‘tijd hebben’ voor deze dingen en wel met taalgevoel ‘gezegend’ zijn.

Schrijverstaal.

Verscheidene leden hebben den wensch geuit dat wij, meer dan tot nu toe, onze aandacht zouden wijden aan de taal in gebruik bij onze publicisten. ‘Voor velen van ons’ - schrijft één lid - ‘is de dagelijksche krant niet alleen een bron van feitelijke informatie, maar ook het middel, misschien zonder dat wij dat zelf weten, om de op school verkregen elementaire taalkennis te on-

derhouden, ja te vergrooten. Door het krantenlezen krijgen wij het woordbeeld in het hoofd en leeren wij hoe wij ons moeten uitdrukken, wanneer wij de pen hanteeren. Hoe nuttig zijn derhalve dagbladen, die - ook wat de taal betreft! - goedgeschreven zijn'.

Ook in de bijdrage van het lid van onzen Raad van Deskundigen, Prof. Dr. G.G. Kloeke, in ons Mei-nummer zal men een opmerking gevonden hebben met betrekking tot de uitwassen in de pers (en in slecht vertaalde boeken!) en Prof. Wille vraagt van ons 'verweer tegen e l k bederf en a l l e bedervers van onze taal'.

Wij hebben in onze kolommen herhaaldelijk melding gemaakt van ontsporingen op het stuk van de taal, die wij vonden in boeken en in bladen en er zijn er ook onder onze leden die ons heele lijsten sturen met voorbeelden van slechte taal, geput uit hun dagelijksche krant. Die kunnen wij dan echter niet steeds opnemen, om niet den schijn op ons te laden dat wij het op een bepaalde krant 'gemunt' zouden hebben. Want dat zou een averechtsche uitwerking kunnen hebben. Wat wij noodig hebben is de m e d e w e r k i n g van onze pers, en niet een openlijke of stille animositeit.

Willen wij dus op dit terrein met goed gevolg ons werk verrichten, dan moet het materiaal, dat de leden ons voorleggen, niet geput worden uit twee of drie groote dagbladen, maar moet dit worden bijeengegaard van het geheele veld van onze pers. Dan eerst zal het ook mogelijk zijn te onderscheiden tusschen toevallige ontsporingen en gewoonte-fouten.

Het is voor de taal van geen belang of deze of gene dagbladschrijver bij zijn haastig werken eens is tekort geschoten, maar de fouten tegen de hoofdzaken van de taal, vooral als die ons geregeld worden voorgezet, die zijn het die ons taalgevoel afstoppen.

En daartegen gaat ons verweer.

Het woord is dus nu aan onze leden. Willen wij doen wat zij van ons vragen en wat onze Raad van ons eischt, dan zullen zij allen er toe moeten medewerken. Het lidmaatschap van een genootschap als het onze legt verplichtingen op!

Van onze leden.

Besloten

- Wat is een 'besloten voorstelling? Een, die slechts voor genoodigden toegankelijk is, zou men zeggen. Neen, zegt een bioscoopdirectie, 'besloten' staat tegenover 'doorlopend', en zij adverteert: 'Doorlopende voorstelling van 1-8; op Maandagmiddag: besloten voorstelling om 3 uur.'

(Als de bioscoopdirectie dit leest, zal zij ons misschien vragen: Wat moet het dan zijn? - En wat zullen wij haar dan zeggen? Wie van onze leden geeft hier het antwoord op?)

Onderbreken

- Ons lid, de heer C.H. van Hulten, heeft den wensch geuit dat onze Spoorwegen zouden afzien van het gebruik van het germanisme 'onderbreken' (een reis, die mag worden 'onderbroken'). Wij vreezen dat dit moeielijk zal gaan. Stellig wordt het woord onderbreken dikwijls verkeerd gebruikt; het is niet goed te keuren dat men, sprekende van een reiziger, die wegens een plotseling opgekomen ongesteldheid zijn reis heeft moeten afbreken, zegt dat hij zijn reis heeft 'onderbroken'. Maar niet

altijd zal men voor 'onderbreken' a f b reken mogen zeggen. Een lid van onzen Raad zegt: o n d e r b r e k e n is wat anders dan a f b r e k e n (en v e r b r e k e n). Het is tijdelijk. Men kan een gesprek 'onderbreken' (om het later weer voort te zetten), zooals de Franschen 'interrompre' hebben. Dit laatste begrip nu willen de Spoorwegen uitdrukken, als zij den reiziger toestaan de reis (een of meermalen) te 'onderbreken'.

Slurpen

- Gezegd van een dame, die 'met een precieus gebaar haar wijn s l u r p t e'. Kan het dwazer? In het Duitsch heeft 'schlürfen' tweeërlei beteekenis: 'den Wein schlürfen', 'mit vollen Zügen die Waldluft schlürfen', 'Lasset uns heut' noch schlürfen die Neige der köstlichen Zeit!' (Schiller). Maar óók: 'er schlürft grässlich beim Essen'. Bij ons heeft s l u r p e n alleen deze laatste beteekenis; 'met een hoorbare beweging der lippen opdrinken'. Een boerenjongen s l u r p t een ei uit; een dame d r i n k t haar wijn (met kleine teugjes, als dat de bedoeling was).

Gepoetst slot

- 'Het slot Waxenberg van Prins Starhemberg is g e p o e t s t en opgeknapt.' Een koperen slot, blijkbaar....

'Taalverwaarloozing,

waar men het recht heeft, de grootste zorg te verwachten.'

Aan het stationsgebouw van de Nederlandsche Spoorwegen te Breda vindt men de volgende aankondiging:

'PERSONEN' Die Zich Voor AanGelegenHeden Even Op Het Station, Of In De Vestibule Moeten Begeven kunnen hun Rijwiel gratis in het bagagelokaal plaatsen.

Door een stationskruier inderhaast met een blauw potlood op een stuk carton gekrabbeld? Geen sprake van; keurig netjes op een houten bord geschilderd. Een officieele bekendmaking, blijkbaar, van de Nederlandsche Spoorwegen.

Een illustratie van het 'nu ja, je begrijpt wel, wat bedoeld wordt', waar Prof. Kloeke over spreekt.

[Nummer 7]

'Misselycke misspellinghe'.

De verwaarloozing van den 'kleinen kant' der taalkunde bij het onderwijs vertoont in onzen tijd haar gevolgen wel zeer duidelijk. Er is in breeden kring onzekerheid over de allereenvoudigste dingen, b.v. over de wijze, waarop men het meervoud van woorden als 'tante' en 'portie' heeft te schrijven: t a n t e ' s en p o r t i e ' s ziet men gedurig. Ook schijnt een groot deel der algemeen-beschaafden zich om deze dingen niet heet of niet koud te maken. De overweging, dat hetgeen bij de eene schrijfwijze verkeerd mocht heeten, allicht in een der vier andere (er zijn toch vijf

systemen in gebruik: De Vries en Te Winkel, Kollewijn, Terpstra, Marchant, De Vooy) den spijker juist op den kop zal treffen, en men zich dan met fierheid bij de zesde, critisch-zelfstandige, groep der eclecticici zal mogen rekenen, zal misschien die houding nog in de hand werken.

Wat ons geslacht echter wel terdege in zijn taal zoekt, dat is kracht, kleur, hevigheid van uitdrukking. 'Rotproefwerk' is het eerste woord, dat ik opvang uit een schaar gymnasiasten, die zoo juist de school uitstroomt. Een leeraar gaf kortgeleden hoog op van de zeldzame stijl vondst van een zijner leerlingen, die het in zijn opstel had over een 'grenzenloozen graskaffer'. Al gebruiken nu onze goede journalisten nog zelden of nooit krachttermen van dit kaliber, toch hebben ook zij voortdurend de behoefte om hevig gevoelde en te voelen dingen hevig te zeggen. Daarbij doet het woord *ontzaglijk* (zoo leerden wij het een halve eeuw geleden op de lagere school eens en voor al schrijven) opgeld; geen dag, of men komt het eens of meermalen in zijn krant tegen. Maar het afgepaste drielettergripige woord kan de volle uiting van de 'geslagenheid' door zoo verbijsterende grootheid van dit of van dat bij lange na niet bergen; het moet vierlettergripig worden uitgerekt, met lang aanhouden van de *à: ontzag...lijk*. Het telkens voorkomende woord op die wijze te schrijven, geeft echter groot bezwaar: het staat niet. *ontzagelijk* is onmogelijk. *ontzachelijk* dan? Van de *ch* zijn wij thans erg schuw; ook dat dus niet. En zoo komt men tot den loggen, onjuisten, dwazen vorm *ontzaggeijk*. Uit onvoldoend begrip van de verhouding tusschen klank en teeken, tusschen vaste schrijfwijze en afwisselende kracht, toon en tempo van zeggings verving men den niet nauwkeurig genoeg geachten vorm door eenen, die veel onnauwkeuriger het gesproken woord weergeeft.

Indien men althans aannemen wil, dat niet allen, die dezen vorm blijkbaar mooi vinden en gretig navolgen, reeds geheel onkundig waren van de oude schrijfwijze; dat dit laatste bij velen het geval is, kan ik helaas niet betwijfelen.

De vorm *ontzaggeijk* wint met ontzaglijke snelheid veld. Hoe verkeerd hij is, leert echter onmiddellijk en afdoende de vergelijking met 'vlaggen', 'plaggen', 'waggelen', 'logge', en daartegenover 'hachelijk', 'belachelijk'.

Er is maar ééne schrijfwijze mogelijk; wanneer men den tot voor kort algemeen gebruikelijken, en nog steeds in alle gevallen goed bruikbaren vorm 'ontzaglijk' niet wil - dan schrijve men *ontzachelijk*.

'Ontzaggeijk' is, om van Vondel een uitdrukking te ontleenen, een 'misselycke misspellinghe'.

J. WILLE.

Op of in de eerste plaats.

Uit het artikel van Prof. Van Ginneken, dat wij hebben overgenomen uit De Taaltuin, hebben wij gezien dat de schrijver ons bij deze uitdrukking de vrije keus laat uit de beide voorzetsels.

Toch - meent ons lid Dr. H. Burger - zijn er gevallen dat wij in uitdrukkingen met 'plaats' deze vrije keus missen. Zoo wordt, merkt ons lid op, i n gebruikt bij plaats in de beteekenis van stad of dorp of gehucht, in tegenstelling met buitengoed, hoeve, binnenplaats enz. Voorbeeld: I n een plaats in Overijsel bezit hij een oude hofstede, o p welke plaats zijn geslacht meer dan driehonderd jaar heeft gewoond.

Zoo ook bij plaats voor aangehaald gedeelte van een geschrift. Voorbeeld: I n die plaats uit Shakespere komt het woord voor. Verder wordt i n gebruikt bij plaats in overdrachtelijken zin, gelijk ook blijkt uit de aangehaalde voorbeelden van het Groot Woordenboek. Voorbeelden: I n zijn plaats zou ik het niet zoo licht opnemen, als iemand brutaalweg o p mijn plaats ging zitten. - I n plaats van Piet, van wien men het algemeen verwacht had, was Jan het eerst o p de aangewezen plaats aanwezig.

De voorbeelden, die Dr. Burger hier geeft, zijn met vele te vermeerderen. Dr. C.B. van Haeringen heeft in de Nieuwe Taalgids (XXVIII, 111) een artikel aan dit onderwerp gewijd, en evenzoo Dr. Gerlach Royen (N. Tg. XXIX, 22). Prof. Dr. J.J. Salverda de Grave heeft in het Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde (DI. 54, 1935, blz. 236-242) onder den titel 'Op de eerste plaats' het onderwerp uitvoerig behandeld. Prof. De Grave's studie is heel rijk aan voorbeelden.

Chemische termen.

In ons nummer van Mei 1935 hebben wij een bericht opgenomen met betrekking tot de resultaten van onze enquête ten aanzien van de chemische termen (een enquête welke wij hadden gehouden naar aanleiding van een opwekking daartoe van ons lid Dr. A. van Raalte). Wij hebben toen medegedeeld dat wij veel belangstelling hadden gevonden o.a. bij de heeren Dr. W.P. Jorissen, den redacteur van het Chemisch Weekblad en Dr. E.H. Buchner, den bewerkster van de bekende leerboeken 'Holleman-Buchner'.

De besprekingen, welke sindsdien hebben plaats gehad, hebben geleid tot de vorming van een commissie welke bestaat uit de heeren

Dr. J.H. de Boer, Eindhoven
 Dr. E.H. Buchner, Amsterdam
 Dr. W.P. Jorissen, Leiden
 Dr. G.J. van Meurs, Dordrecht
 Dr. A. van Raalte, Amsterdam

allen leden van Onze Taal.

Deze commissie zal zich belasten met de bewerking van de gegevens welke de beoefenaars van de chemische wetenschap zullen verstrekken en wij noodigen thans belangstellenden uit, ons hunne opmerkingen met betrekking tot de chemische termen die h.i. verbetering behoeven toe te zenden; wij zullen die dan aan de commissie doorgeven.

Van de resultaten van het werk der commissie zal mededeeling worden gedaan in ons blad en in het Chemisch Weekblad.

Van onze leden.

Boeken

- Het is bij vele dagbladschrijvers gebruik geworden niet meer te spreken van (winst, succes) b e h a l e n , maar van b o e k e n . Vooruitgang wordt ook al 'geboekt' en wij hebben vroeger reeds melding gemaakt van een atleet, die 'prestaties' boekte.

Ons lid, Prof. B. v.d. Burg, sprak onlangs over den vorm 'Hofius-melk', waarmede dan bedoeld werd melk, op een bepaalde manier behandeld, zoo, dat ze langen tijd goed blijft, een goed ding voor passagiersschepen, die groote reizen maken. De krant vertelt van een van die schepen aan boord waarvan de praktische waarde van het procedé-Hofius is... gebleken? aangetoond? Niets daarvan; de praktische waarde van het procedé is daar... g e b o e k t !

Het 'verkeer' is nu ook al aan het boeken geslagen. Wij lezen in de krant dat 'het geheele treinverkeer vertragingen boekte'. Men stelle zich dat verkeer voor, ijverig over zijn boeken gebogen! - Waarom hier niet gezegd 'ondervond vertragingen'?

(Laat men het eens probeeren met 'ontmoeten': het verkeer ontmoette vertragingen. Dat is toch ook goed on-Nederlandsch en het is weer eens wat anders!)

Onze K.L.M. (die geen hofmeesteressen kent, maar 'Stewardesses') boekt niet zelf, maar laat haar passagiers dat doen. Zij laten zich niet inschrijven voor -, bespreken geen plaats of nemen ('kopen') geen kaartje naar -, zij b o e k e n ... voor Jodhpur, voor Alorstar en Bandoeng! Hetgeen puur Engelsch is: t o b o o k f o r !

Spitsuren

- Ons lid, de heer H. van Eeden, schrijft:

"Het komt mij voor, dat U met de vervanging van het woord: "spitsuren" e.d. door: "topuren, enz." bezig zijt lood tegen oud ijzer in te ruilen en een germanisme de deur uitwerpt om er een anglicisme voor binnen te laten.

De Duitscher spreekt inderdaad van "Spitzenleistung" enz., de Engelschman echter van "topspeed" etc. In Nederlandsche electrotechnische kringen is gebruikelijk het woord "piekbelasting"

voor hoogste belasting der electriche centrale, omdat de lijn, die grafisch het stroomverbruik weergeeft, op dat tijdstip een "piek" (Spitze) vertoont. Ik voor mij vind al deze gemakzuchtige woordvormingen leelijk en overbodig; we verliezen niets als we kalmweg, net als vroeger "hoogste belasting" enz. blijven zeggen, maar in elk geval interesseert het mij te vernemen, welke beweegredenen ten gunste van "top" hebben beslist. "Spits" is toch een goed Nederlandsch woord, niet minder dan "top".

Wij merken op dat onze Raad zich heeft uitgesproken ten gunste van 'topuren' en 'spitsuren' heeft verworpen, waardoor dus nu voor critiek op dit woord geen plaats meer is.

Het is overigens niet moeielijk te begrijpen welke overweging den Raad tot zijn uitspraak zal hebben geleid. Immers, de grafische curve vertoont het beeld van een reeks bergt o p p e n , in het hd. geheeten 'Spitzen'. Dat het Engelsch hier eveneens spreekt van 'top' maakt het Nederlandsche woord niet tot een anglicisme. 'Spits' is stellig een goed Nederlandsch woord, maar niet in deze beteekenis. Een t o r e n heeft een s p i t s .

Maar ieder zal het met ons lid eens zijn, dat onze taal er niets bij verliest, als wij ons in het dagelijksche leven bij het gebruik van deze technisch klinkende termen eenige beperking opleggen.

Schijnwerper

- 'Waarom hebt U eigenlijk den schijnwerper niet gebruikt toen U de koplampen uitdeed?' vroeg de president van de Rechtbank, waarop de verdachte antwoordde dat hij geen verstand had van die dingen. Jammer; als de verdachte wel 'verstand van die dingen' had gehad, zou hij den president hebben kunnen antwoorden dat een auto geen 'schijnwerper' heeft, maar een s t r a a l l i c h t of, in een bepaald geval, een b e r m l a m p .

Met schijnwerpers worden nogal eens aangeduid de sterke lampen, die een gebouw, een boomengroep, in een hel licht zetten. Maar ook dan behoeft men niet zijn toevlucht te nemen tot dit on-Nederlandsche woord. Dr. Beets maakt ons opmerkzaam op een teekenend woord, dat hij vond in de N.R.Crt.: l i c h t k a a t s e r s .

Een welkome aanwinst; men noteere het in de 4e lijst van Germanismen (O.T., Jan. 1933, blz. 4).

Bouwen

- Eenige leden dringen er op aan dat wij nogeens onze stem verheffen tegen het 'bouwen' met al zijn variaties.

Wij hebben dat reeds herhaaldelijk gedaan, zelfs in dichtmaat, maar het schijnt dat dit 'nieuwe bouwen' eerder toe- dan afneemt.

'Wij bouwen het elkaar maar na', verzuchtte een lid van den Raad.

Schijnbaar

- Een veelvuldig voorkomende fout is het bezigen van 'schijnbaar' waar 'blijkbaar' wordt bedoeld. Wij vermoeden dat wij dit misbruik hebben overgenomen van onze Oostelijke naburen; in het Duitsch ziet men 'scheinbar' geregeld gebruiken voor 'anscheinend'. (v. Gelderen geeft voor hd. scheinbar: schijnbaar, duidelijk, zichtbaar).

Hoezeer het misbruik in het Duitsch heerscht, toont ons een artikel in 'Muttersprache', het orgaan van den 'Deutschen Sprachverein'. Als de Redactie een enkele keer het juiste woord ziet gebruiken (in een krantenartikel over een fietsongeluk: Fr. Kr. ist a n s c h e i n e n d durch... zu Fall gekommen) vindt zij dat belangrijk genoeg om het te vermelden, met het bijschrift: Erfreulich ist hier der Gebrauch von 'anscheinend' (= wie es scheint) statt des sonst häufig gebrauchten falschen 'scheinbar' (= in Wirklichkeit aber nicht.)

(Elders in het genoemde tijdschrift wordt ons land den Duitschers ten voorbeeld gesteld, waar het er om gaat de taal vrij te houden van onnoodige barbarismen. - Als de Redactie tracht het woord 'Priorität' te doen vervangen door 'Vorrang' schrijft zij daarbij: Dass es möglich ist, zeigt das Beispiel der Holländer!)

Verplichte opgave

- Wij allen kennen de verschillende opgaven waartoe de overheid ons verplicht; de fiscus verlangt van ons een opgave van ons inkomen, de varkenscentrale van het aantal biggen dat wij bezitten, een andere 'centrale' eischt van ons opgave van het aantal eieren waar onze kloek op zit te broeden...

Zie nu eens waartoe al deze verplichte opgaven leiden. 'De laatste kwart-finale van het heerenenkelspel is hedenmiddag wel zeer ongelukkig geëindigd: met de verplichte opgave van Austin'. Had hij dan een of andere opgave verzuimd en moest hij daarom nu zoo plotseling zijn spel staken? Welneen, de man was uitgegleden en had zich daarbij bezeerd. Hij trachtte nog wel even door te spelen, maar na twee ballen 'zag hij zich tot opgeven gedwongen'.

'Verplichte opgave'!

Zonschermen

- adverteert een winkelier. Het zijn schermen, dat is z o n k l a a r , die men alleen gebruikt bij z o n s c h i j n . Sommigen geven de voorkeur aan jaloezieën of z o n b l i n d e n ; aan boord bedient men zich van een z o n d e k . Het doel is de z o n h i t t e te keeren; anders zou men z o n b r a n d kunnen oploopen of zelfs z o n s t e e k ...

Tenzij men er de voorkeur aan zou geven te spreken van 'z o n n e s c h e r m ' , 'z o n n e s c h i j n ' enz. Dat zou het voordeel hebben goed Nederlandsch te zijn.

Één der....

- Een lid vestigt de aandacht op het noodeloos gebruik van het nadruk-teeken in uitdrukkingen als: één der grootste, één der voornaamste en dgl. 'X. wordt door de schaakwereld beschouwd als één der sterksten'. Het is, zegt ons lid, toch niet de bedoeling te zeggen dat X. maar één persoon is; dat weten we wel. Als men bepaaldelijk een nadruk-teeken wil gebruiken, laat men het dan plaatsen op het bvnw. Maar ook daar is het niet vereischt; ook zonder accent komt de zin geheel tot zijn recht.

(Sedert ons lid deze opmerking maakte hebben wij in een van onze groote dagbladen een beschouwing gevonden, gewijd aan dit taalverschijnsel. Het heeft dus blijkbaar ook elders de aandacht getrokken.)

Crypto-Germanismen

noemt Dr. A. Beets de woorden die, hoezeer ook op zich zelf beschouwd Nederlandsch, toch in een bepaald gebruik als germanistisch zijn af te keuren.

'Onverwoestbaar' is een van zulke woorden. 'Zakmessen (roestvrij, vlekvrj): 'Onverwoestbaar en Sierlijk!' 'Mobiloil: 'onverwoestbaar smeervermogen'. In het eerste voorbeeld zou 'onverslijtelijk' het juiste woord zijn geweest, in het tweede: 'onvergankelijk', 'blijvend' of 'duurzaam'.

In tact

- Misschien als reactie op het dikwijls verkeerde aaneenschrijven van woorden zien wij in den laatsten tijd herhaaldelijk het woord i n t a c t in tweeën deelen. Het schijnt gebruik te worden te spreken van 'in tact laten'. Als men moeite heeft met dit vreemde woord zou men kunnen spreken van 'onaangeroerd, onverlet, ongerept.

Ruimere omgeving

- Een dagblad citeert een schrijver uit Indië die spreekt over: de bijzonder mooie en belangwekkende 'ruimere omgeving' van Batavia. De krant plaatst de beide hier gespatieerde woorden tusschen aanhalingsteekens. Terecht!

Bedanken

- Ons lid, de heer A. Dijkxhoorn, vraagt of het goed is te zeggen: De jubilaris bedankte voor het aangeboden geschenk, voor de vriendelijke woorden.... Ons lid meent dat 'bedanken voor' slechts kan beteekenen 'weigeren'.

Bedanken - evenals: danken - kan stellig gebruikt worden in den zin van: op beleefde wijze (eig.: met dankzegging voor de bedoeling) afslaan, maar dat doet niets af aan de oorspronkelijke beteekenis van 'dank brengen', 'erkentelijkheid betuigen'.

In het gegeven voorbeeld is 'bedanken' geheel op zijn plaats; weliswaar is men geneigd be-danken in verbinding te brengen met een persoon, wien de dank wordt toegebracht ('Nadat al de dames en.... heeren mijnheer en juffrouw Stastok bedankt hadden "voor de vriendelijke receptie"'. Beets C.O. 70), maar het spraakgebruik maakt deze onderscheiding niet. Als kleine zus thuis komt van haar partijtje en het mooie geschenkje toont dat zij gekregen heeft, zal moeder zeggen: 'en heb je wel bedankt?'

Geen doorgang!

- Toen een aangekondigde aandeelhoudersvergadering niet kon doorgaan, meende de voorzitter dat niet eenvoudig met deze woorden te moeten bekend maken, maar deelde hij - althans volgens de krant - aan de aandeelhouders mede, dat de vergadering 'geen doorgang kon vinden'. Blijkbaar vond hij dat deze wijze van uitdrukken beter klinkt, meer 'verzorgd' is.

(Een aardig voorbeeld van 'verzorgde' taal vonden wij onlangs in 'Muttersprache'. 'Ich sehe mich nicht in der Lage, eine Erklärung darüber abgeben zu können, welche Bedeutung ich dem Umstande beizumessen habe, dass ich so traurig bin'!)

* * *

Ons lid, de heer Mr. F.E.H. Groenman, heeft ons voor eenigen tijd een beschouwing toegezonden van welke wij in ons Meinummer reeds enkele regels hebben kunnen opnemen. Wij laten het geheele artikel van den heer G. thans volgen:

Wanneer in den vreemde onze taal ter sprake komt, krijgen wij telkens te horen: 'Hollands lijkt immers erg op Duits?' Ik heb vaak pogen na te gaan wat er in het Nederlands is, dat daartoe aanleiding geeft. Niet de achtergrond, die meer doet denken aan het Engels, dat met Nederlands-Vlaams en Fries één groep vormt, dan aan het Duits, dat buiten die groep staat. Om dit aan te tonen, is het voldoende de aandacht te vestigen op de Engelse, en daarnaast op de Duitse, vormen voor: af, diep, doe, drijf, dwars, haat, hart, hoofd, laat, lot, maak, net, noot, oud, over, pruim, pijp, sap, smart, snip, tand, tien, twee, vers (fruit), voet, vijf, water, weduwe, wereld, zeep, zoek, zout, zuster, zwaluw, enz. Indien nu het voorkomen van het Nederlands buitenlanders meer doet denken aan Duits dan aan Engelsch, moeten wij veronderstellen dat er op de oude achtergrond sedert eeuwen is bijgeschilderd met Duitse kleuren.

Dat dit proces al zo lang bezig is en dat het, in tegenstelling tot de invloed, die het Nederlands van andere talen heeft ondervonden, nog altijd op grote schaal doorgaat, is onrustbarend. Kunnen wij het stuiten?

Wij zien in het verleden dat onze voorvaders hun taal niet enkel hebben doen groeien door de ontleening van de termen, waaraan zij behoefte hadden, aan het Frans, het Duits en andere talen, maar wel degelijk ook door te putten uit de rijke wel, die zij zelve opleverde. Woorden als: beheer, beleid, bepaald, beperking, beschaving, hartstocht, hoedanigheid, hoeveelheid, tijdstip, verslag enz. tonen wat wij kunnen, als wij maar willen.

Het is nog niet te laat. Wij kunnen nog altijd nieuwe woorden vormen in Nederlandse trant uit Nederlands materiaal. In een woordenlijst vind ik,

enkel onder de letter A, ten minste vijf honderd woorden, waarvan vrij wel met stelligheid kan worden beweerd dat zij niet zijn ontleend aan het Duits. Er zijn er, maar niet eens heel veel, die gelijken op Duitse vormen, in overeenkomstige betekenis gebezigd, doordat zij in alle twee de talen rechtstreeks zijn ontleend aan een derde taal, en dat zal meestal de gemeenschappelijke Noordse taal zijn, waar zowel het Duits als het Nederlands uit voortspruiten. Maar het overgrote gedeelte heeft niets met Duits te maken.

Wat is eenvoudiger dan na te gaan welke die woorden zijn en daaraan, als het kan, de voorkeur te geven?

Maar voor wij er toe overgaan zo iets ten bate van onze taal te doen, moeten wij eerst belangstelling hebben. Ons genootschap heeft de mooie taak die belangstelling te kweken zonder vitterij, zonder bedilling van onwillige buitenstaanders.

Het is het lichaam bij uitnemendheid voor hen, die, hoe gehecht ook aan hun taal, ver van hun land gevoelen dat zij ontgroeid zijn aan de lessen van den purist. Indien zij ons genootschap steunen, kunnen zij de beweringen, zo dikwijls geuit, omtrent de overeenkomst tussen Duits en Nederlands, verduren in het besef althans iets te doen om te beletten dat die overeenkomst te groot worde.

[Nummer 8]

Het jongste spellingsbesluit.

Nu een Kon. Besluit is verschenen, waarbij wijzigingen zijn aangebracht ten aanzien van eenige regels van de spelling, gemeenlijk aangeduid met 'Spelling-Marchant' of 'Examenspelling', laten wij hier de nieuwe regels volgen, met vermelding van den tekst der vorige regeling.

1. de 'e' wordt aan het eind van open lettergrepen niet verdubbeld. De 'ee' blijft echter aan het einde van een woord, alsmede in afleidingen en samenstellingen van woorden op -ee;

(onveranderd)

2. de 'o' wordt aan het eind van open lettergrepen niet verdubbeld. De 'oo' blijft echter vóór 'ch' in de woorden: goochelen, goochem, loochenen, alsmede in hun afleidingen en samenstellingen;

(onveranderd)

3. 'sch' wordt alleen daar geschreven, waar de 'ch' gesproken wordt. Echter behoudt het achtervoegsel -isch de thans gangbare spelling;

(onveranderd)

4. de verbuigingsuitgang 'e' en 'en' van het lidwoord 'een' van 'geen' en van de bezittelijke voornaamwoorden 'mijn', 'uw', 'zijn', 'hun', 'haar' mogen worden weggelaten, behalve in staande uitdrukkingen als Hare Hoogheid, te zijnen huize en in bijzondere taal en bijzonderen stijl;

(Oude regel: de verbuigingsuitgangen 'e' en 'en' van 'een' en 'geen' en van de bijvoeglijk gebruikte bezittelijke voornaamwoorden 'mijn', 'uw', 'zijn', 'haar' worden weggelaten, behalve in staande uitdrukkingen als Hare Hoogheid, te zijnen huize, waar deze uitgangen in de beschaafde gesproken taal worden gehoord.)

5. de naamvalsuitgang -n bij lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden m a g worden weggelaten, behalve:

- a. in staande uitdrukkingen en in bijzondere taal en bijzonderen stijl;
- b. in het enkelvoud bij de namen van mannelijke personen, bij de namen van dieren, die òf uitsluitend een mannelijk individu aanduiden, òf een gebruikelijk afleidsel op -in ter aanduiding van het vrouwelijk individu naast zich hebben, benevens bij woorden, die een kennelijk mannelijke zelfstandigheid aanduiden.

(Oude regel: de naamvalsuitgang -n bij lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden, wordt behalve in staande uitdrukkingen, als onder 4 bedoeld, slechts gebruikt in het enkelvoud bij de namen van mannelijke personen en bij de namen van dieren, die uitsluitend een mannelijk individu aanduiden.)

6. onverminderd hetgeen geldt voor staande uitdrukkingen, bijzondere taal en bijzonderen stijl, richt men zich bij de voornaamwoordelijke aanduiding van zelfstandigheden en bij het gebruik van den tweeden naamval enkelvoud naar het beschaafde taalgebruik, met dien verstande, dat 'zij', 'haar', 'der', 'dezer', enz. n i e t gebruikt m o g e n worden met betrekking tot de namen van mannelijke personen, van dieren, die òf uitsluitend een mannelijk individu aanduiden, òf een gebruikelijk afleidsel op -in ter aanduiding van het vrouwelijk individu naast zich hebben, benevens, met betrekking tot de woorden, die een kennelijk mannelijke zelfstandigheid aanduiden en dat 'hij', 'zijn', 'hen', 'hun', 'des', 'dezes' enz. niet gebruikt mogen worden met betrekking tot namen van dieren die uitsluitend een vrouwelijk individu aanduiden.

(Oude regel: bij voornaamwoordelijke aanduiding van zelfstandigheden en bij het gebruik van genitiefvormen als 'die', 'dezes', 'des' richt men zich naar het beschaafde spraakgebruik.)

Vragen van het A.N.V.

Het Hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond schrijft ons:

Volgens het Handelsblad van 6 Juli 1936 hebben de heeren Vos c.s. het volgende amendement ingediend op het wetsontwerp, houdende bepalingen inzake het tegengaan van oververmoeidheid van bestuurders van motorrijtuigen:

Aan artikel 15 wordt een tweede lid toegevoegd, luidende: 2. de in artikel 1 bedoelde algemeene maatregel van bestuur heeft niet langer gelding dan tot 1 Januari 1939, enz.

Een onzer leden vraagt ons, of dit slechte Nederlandsch of eigenlijk vertaald Duitsch, in een wetsartikel toelaatbaar is.

Ten zeerste zullen wij het op prijs stellen Uw oordeel over het gebruik dezer uitdrukking te mogen vernemen.

Wij hebben het A.N.V. op zijn vraag geantwoord dat, naar onze meening, de uitdrukking in kwestie in tweeërlei opzicht slecht Nederlandsch is: een germanisme (het woord 'gelding' in plaats van 'geldigheid') èn omslachtige stadhuistaal. O.i. zou hier moeten staan: 'is niet langer geldig dan' of, beter nog, eenvoudig 'geldt niet langer dan'.

Het is ons gebleken dat de Raad van Deskundigen ons inzicht te dezer zake deelt. Of de gewraakte uitdrukking toelaatbaar is, daarover wenschen onze Deskundigen zich niet uit te laten; begrijpelijk, want onze Kamerleden staan, evenmin als wie ook, onder censuur van onzen Raad van Deskundigen. Maar dat de uitdrukking 'heeft niet langer gelding' afkeuring verdient en zeer goed vervangen kan worden door: 'is niet langer geldig' of, beter nog, door 'geldt niet langer', daarover zijn de leden van den Raad het volkomen eens.

Eén lid van den Raad oppert nog: 'is niet langer van kracht', en liever nog, zegt hij, las ik: zal niet langer gelden. Maar misschien zijn daar uit het oogpunt van wetten-redactie bezwaren tegen. En een ander lid van den Raad maakt een soortgelijke opmerking; dit lid verklaart dat zijn oordeel betrekking heeft op de juistheid van de vertaling of het synoniem; en hij maakt het voorbehoud dat, wanneer na onderzoek zou blijken dat het woord 'gelding hebben' in de 'kanselarijtaal' vanouds in de hier bedoelde beteekenis gebruikelijk is geweest, hij het hier niet zou willen afkeuren. Sterker nog: hij is van oordeel dat 'omslachtige en in een bijzondere taalsoort - de kanselarij- of stadhuistaal - geijkte uitdrukkingen juist in wetten moeten worden gebruikt'.

Uit het archief 'Germanismen'

GELIJKAARDIGHEID - Ten aanzien van dit woord hebben wij opgemerkt dat Van Dale geen bezwaar maakt tegen 'gelijkaardigheid' (hoewel hij bij 'gelijkwaardigheid' aanteekeent 'een germanisme'). Wij waren geneigd het woord 'gelijkaardigheid' een plaats in te ruimen naast 'goedaardigheid, kwaadaardigheid' en dgl. samenstellingen.

Maar de Raad verzet er zich tegen. Wel is waar keurt één lid het woord goed (evenals 'gelijkwaardigheid', in tegenstelling dus met Van Dale), maar de meerderheid verwerpt het. 'Gelijkaardigheid' is dus voor ons een germanisme. Nagekomen

oordeel: Ik keur gelijk aardigheid af, ofschoon het in vroegere eeuwen al voorkwam (17e en 18e E.) bij schrijvers in oude woordenboeken. Maar het herinnert mij (en wien niet?) te veel aan Hd. gleichartig; en wij voelen in dat -artig iets anders dan in ons -aardig, omdat het Hd. Art veel meer omvat dan ons aard. Wij hebben thans gelijks oortig, dat uitstekend voldoet; aan een woord, dat op één lijn met boos-, kwaad-, goedaardig, in hoofdzaak (als in oorsprong) den aard van personen zou aanduiden, is weinig behoefte. Wil men dit een enkele maal beslist uitdrukken, dan zegt men: van gelijken aard, of dgl. Voeren wij gelijk aardig in, dan zetten wij de deur open voor andere vormen met -artig van het Hd.

Gelijkwaardig wordt door zulke bezwaren niet gedrukt: daar is niets tegen. Opgenomen O.T. 1936, 12.

NEVEN - 'Nevenartikel, -as, -bedoeling, -beteekenis, -figuur, -gedachte, -oorzaak, -rivier, -rol, -smaak, -vorm, -zaak, -zin'. (Vgl. nevenman, -gaand, -schikking). - Neven-, als 't beteekent bij- (-zaak, tegenover: hoofdzaak): Germanisme. Als 't beteekent: gelijk in rang, in waarde, 'naast': geen germanisme. - Te veroordeelen germanisme, wanneer het iets bijkomstigs wil aangeven tegenover wat de hoofdzaak is. Maar niet af te keuren, wanneer het wil uitdrukken: het geplaatst zijn, het voorkomen naast iets anders als gelijkwaardig daarmee: nevenman, nevenhoek, nevenzaak, nevenschikking. 'Nevengaand': gewoner nevens gaand. 'Nevenrivier': niet verkeerd als men b.v. Tigris en Euphraat zou bedoelen. Verkeerd in beteekenis: zij rivier. 'Nevenzin' zou in twee bett. kunnen voorkomen: 1) Nevengeschikte zin. Daarvoor 'bijzin' te zeggen, zou de bet. juist omkeeren. 2) 'Nebensinn' als bijbeteekenis tegenover het domineerende element in de beteekenis van een woord. Dan is nevenzin echter een zeer slechte vertaling, en een stuitend germanisme.

Opgenomen O.T., 1936, 12.

OMGRENZEN (Engeland wordt door de zee omgrensd) - Hooft heeft - merkt één lid van den Raad op - 'omgrenzen' al. Het zal wellicht uit het Duitsch tot ons zijn gekomen, evenals trouwens het oorspr. Slavische woord *gr e n s* zelf ook. Maar het is ingeburgerd en drukt gelukkig uit 'rondom begrensd' (als 'omschanst', en dgl.) als in bovenstaand voorbeeld. In andere gevallen zal men vaak *b e grenzen* kunnen gebruiken: Nederland wordt *b e grensd* door Duitschland, België en Noordzee. *H i e r* zou 'o m grensd' hinderlijk germanisme zijn.

Het oordeel van de andere leden van den Raad luidt echter afwijzend ten aanzien van 'o m grenzen', ook in het gegeven voorbeeld ('o m dijken' wordt eveneens afgekeurd).

Opgenomen O.T., 1936, 4.

ONDER - (bepaalde omstandigheden, betuigingen van, dankzegging, opgaaf van, toezending van, aftrek van). - 'Onder bepaalde omstandigheden': geen germ. 'Onder dankzegging, onder betuiging van': zeker geen germanisme. (= terwijl ik U dankzeg). 'Onder opgaaf van, toezending van' zouden misschien door Duitse voorbeelden bevorderd kunnen zijn, en dan *m i n* of *m e e r* als germ. zijn te beschouwen; maar ik acht het niet uitgesloten, dat ze door geleidelijke uitbreiding van het type 'onder betuiging, onder dankzegging' in onzen brievenstijl zelf op normale wijze zijn ontstaan. Bij 'onder toezending van' lijkt mij *m e t* niet heelemaal geschikt, gesteld dat de toezending wel ongeveer tegelijkertijd, maar niet *i n* den brief gebeurde. Voor 'onder aftrek van' liever: *m e t* aftrek. - 'Onder dankbetuiging' vermijd ik liever, omdat het begrip 'onder' mij in dit geval niets zegt.

PLANMATIG - Een woord ingezonden door ons medelid, den heer J. Sanders. Een germanisme, zegt ons lid; hiervoor: 'stelselmatig' of 'methodisch'. Accoord, zegt de Raad, een germanisme; maar een 'plan' is geen 'stelsel' of 'methode'. 'Het Duitse *a c h t e r v o e g s e l* -matig moeten wij krachtig bestrijden; zet men de deur dáarvoor open, dan kan men rekenen op een onmatige aanwending van dit 'matig' *p a s s e - p a r t o u t*: fabriek(s)matig, schoolmatig, gestichtsmatig, enz. *T a a l v e r a r m i n g*, *t a a l v e r k n o e i i n g*. Wil men het begrip *p l a n* in bovenbedoeld geval bijzonder doen uitkomen, dan kan dat uitstekend gebeuren door meer dan één korte, sprekende uitdrukking, waarin *p l a n* al of niet kan voorkomen.

Omslagen voor 'Onze taal'

De nieuwe omslagen voor het maandblad (die vijf jaargangen kunnen bergen) zijn gereed gekomen en staan ter beschikking van de leden, tegen storting van 50 cents op onze girorekening 181661.

Nog éénmaal: Jans gescheurde broek.

Er zal - zoo schrijft een van onze leden in een brief, waarin hij een aantal punten opsomt die naar zijn oordeel van groot belang zijn voor de taal - er zal vroeg of laat een beslissing moeten vallen in een kwestie, die in beginsel van grooter belang is dan die van goed- of afkeuring van dit of dat woord. Ik bedoel het vraagstuk van de gewrongen zinswending, verschillend betiteld als 'frommelstijl', 'e-constructie' en 'van den door de haag gekropen Jan gescheurde broek'-zin. Wat hier op het spel staat, is onze taal als uiting, niet meer van losse denkbeelden, zooals wij vertolkt vinden in woorden, maar van constructieve gedachten, gevormd door een redelijk

verband tusschen de woorden onderling. Zal het Nederlandsch zijn een taal, die den lezer stap voor stap gestadig leidt naar het doel, of een taal, die hem er om heen laat dolen, zal het zijn een heldere taal of een troebele, vage taal? - Dat is de keus, waar wij voor staan. En die keus zal op den duur den grootsten invloed hebben op het brein van de natie.

Het Grieksch kent de rangschikking van woorden: ἡ πρὸς Ρωμαίου ἐπίστολη maar het heeft er nooit misbruik van gemaakt. Hetzelfde kan, geloof ik, worden gezegd van het Russisch. Misschien onder invloed uit het Oosten, maar in elk geval toegepast op een honderdvoudige schaal, bezigt het Duitsch thans bij voorkeur deze constructie, deze inlassching tusschen lidwoord en zelfstandig naamwoord. 'Die den Römern geschickte Epistel', dat is het prototype van alle e-constructies, die soms zoover uitdijen en een zoodanige spanning in den volzin teweeg brengen dat het lidwoord twee of drie regels verwijderd geraakt van het zelfstandig naamwoord, waar het bij behoort.

De Hollandsche vertaling ligt voor de hand: 'De brief aan de Romeinen'. Evenals echter het Duitsch een zoodanige eenvoudige rangschikking kent, maar deze tegenwoordig achter zou stellen bij de gewrongen constructie, hierboven aangehaald, zoo geeft ook de Nederlandsche pers- of zaken-man of ambtenaar vaak de voorkeur aan een zin in den trant van: 'De aan de Romeinen gezonden brief'.

Voorbeelden? - Ik zal zoo dicht mogelijk bij huis blijven en zonder schroom putten uit de stof, die ons Genootschap zelf tot mijn beschikking stelt. Immers daartoe hebben wij ons juist aaneengesloten om met elkaar deze onderwerpen te bespreken en ik weet dat er van persoonlijke gebelgdheid evenmin sprake kan zijn bij degenen, wier woorden ik hier aanhaal, als bij mijzelf, indien een medelid mijn aandacht vestigde op wat h e m een Germanisme mocht lijken in m i j n stijl.

In de eerste plaats dan onze Statuten. Ik heb indertijd verzocht er enkele wijzigingen in te maken, maar het was toen reeds te laat. Ik had echter uit het antwoord van het Bestuur opgemaakt dat, ware het tijd geweest, die wijzigingen zouden zijn gemaakt, dus dat het Bestuur het met mij eens was ten aanzien van de verkieselijkheid van: 'een orgaan, zoo geregeld mogelijk verschijnend, dat het Genootschap zal uitgeven' - boven: 'een door het Genootschap uit te geven, zoo geregeld mogelijk verschijnend orgaan', van: 'regelen, bij Huishoudelijk Reglement vast te stellen' - boven: 'bij Huishoudelijk Reglement vast te stellen regelen'.

van: 'een rooster, daarvan op te maken' of 'een rooster, dat daarvan zal worden opgemaakt' - boven: 'een op te maken rooster'.

In No. 1 van 1933 vind ik: 'de in no. 4 opgenomen Germanismen', 'de bij de Bank aangestelden', 'den door ons aangenomen regel', 'een door eenige leden ingezonden woord'.

Een brief van het Secretariaat d.d. 6 Februari 1933 behelst de constructies: 'een van den Heer Mr. F.E.H. Groenman ontvangen bericht' en 'elk der tot heden verschenen nummers'.

Ik zou niet durven beweren dat deze constructies fout zijn. Toegepast op een onbepaalde wijs lijken zij zonderling,

want als 'de na te noemen getuigen' juist is, moet 'de te doen stappen' of 'de te gaan weg' ook goed zijn. Maar dit daargelaten - goed of fout is hier niet het belangrijkste. Waar het op aan komt is: 'ondermijnen zij onze taal?'. En dat zij dit doen kan niemand ontkennen, die ziet hoe gemakkelijk en hoe vaak die onnoozele tusschenzinnnetjes uitgroeien, in couranten, in zakenbrieven, in de officiële taal en zelfs in de wetten, tot gedrochten als:

'de bij lid 1 van art. 7 der Quarantaine Ordonnantie (Staatsblad 1911, Nos. 277 en 302) aan gezagvoerders van schepen, komende uit landen buiten Nederlandsch Indië, opgelegde verplichting'.

De frommelstijl is hier nog onvolmaakt - een geschoold frommelaar had geschreven:

'de bij lid 1 van art. 7 der Quarantaine Ordonnantie (Staatsblad 1911, Nos. 277 en 302) aangezagvoerders van uit landen buiten Nederlandsch-Indië komende schepen opgelegde verplichting.'

Slechts van een redacteur, geheel en al ongeoeffend in stadhuistaal, zou kunnen worden verwacht dat hij, enkel te rade gaande met zijn gezond verstand, eenvoudigweg schrijft: 'de verplichting, bij lid 1 van art. 7 der Quarantaine Ordonnantie (Staatsblad 1911, Nos. 277 en 302) opgelegd aan gezagvoerders van schepen, komende uit landen buiten Nederlandsch Indië.'

Indien de Raad van Deskundigen, op uitnodiging van ons Bestuur, ten aanzien van deze kwestie zijn gevoelen zou willen zeggen, zou dit met de grootste belangstelling tegemoet worden gezien, niet alleen in Noord-, maar ook in Zuid-Nederland, waar een schrijver reeds twintig jaar geleden oordeelde: 'DE VAN-DE-DOOR-DE-HAAG-GEKROPEN-JAN-GESCHEURDE-BROEK ZINNEN MAKEN DE NOORD NEDERLANDSCHE KRANTEN TAAI EN ONVERTEERBAAR'.

Ik kan in het minst niet voorzien tot welke gevolgtrekkingen de Raad zal komen, maar het lijkt mij dat er ruimte is voor vijf verschillende opinies:

1. De frommelstijl is op en top Nederlandsch; hij leeft in ons volk en de beste schrijver in het verleden pasten hem dikwijls toe. (Aanhalingen uit hun werken zouden van groot belang zijn.)
2. De frommelstijl wortelt niet in ons verleden en ons volk houdt er niet van, maar er is niets wat ons belet hem te bezigen. Wij mogen hem niet afkeuren, want hij is gemakkelijk in lange zinnen, zooals wij er vinden in vonnissen, notariële actes enz.
3. De frommelstijl is niet ontleend aan het Duitsch, maar hij is leelijk. Wij behooren de voorkeur te geven aan onverfrommelde zinnen, maar mogen ons niet verzetten tegen de verfrommelde.
4. De frommelstijl met een onbepaalde wijs ('een uit te geven orgaan', 'de te verstrekken inlichtingen', 'de aan te doen havens') is ontleend aan het Duitsch en moet worden beschouwd als een Germanisme.
5. Ook de frommelstijl met deelwoorden ('de door ons bepaalde regels' enz.) moet worden beschouwd als een Germanisme.

* * *

Tot zoover de brief van ons lid. En om elke mogelijkheid tot misverstand te verbannen stelt ons lid aan den Raad ook nog deze vragen:

6. Is het geoorloofd aan een deelwoord, indien dit niet zuiver bijvoegelijk, maar als vorm van een werkwoord wordt gebezigd, de plaats en de verbuiging te geven van een bijvoegelijknaamwoord ('de door U verstrekte gegevens')?
7. Is het geoorloofd te zeggen: 'de te bespuiten tuin'?
8. Is het geoorloofd te zeggen: 'de te doen stappen'?
9. Is het geoorloofd te zeggen: 'de te doene stappen'?

Ziedaar de zaak uitvoerig toegelicht en als daar nu onze Raad antwoord op zou geven, dan kon ons lid tevreden zijn; dan was wel het volle licht op dit taalverschijnsel gevallen en konden wij, zonder ons aan plichtverzuim schuldig te maken, onze aandacht gaan wijden aan het vele dat nog op behandeling wacht.

En onze Raad heeft geantwoord en reeds dadelijk blijkt het dat wat ons lid zoozeer ter harte gaat, den leden van den Raad geenszins onverschillig is. 'Daar mag gerust eens op gewezen worden', zegt één lid. 'Goede korte voorbeelden van deze constructie komen altijd en overal bij de beste schrijvers voor. Maar de wetten en reglementmakers, die hun taal niet kennen, en de journalisten, die dag aan dag Deutsche kranten excerpereeren, gaan hierin al langer hoe verder, - tot in het onzinnige toe.'

Uit dit oordeel zien wij dus dat, met smaak gebruikt, de constructie, die ons lid bedoelt, niet is af te keuren. Integendeel. Maar dat ook hier weder, als zoo dikwijls, misbruik een kostelijk goed in zijn tegendeel doet verkeeren.

* * *

Dit is ook de meening van een ander lid van den Raad die zegt: "Terecht strijdt Uw lid tegen verwarrende ingewikkeldheid door misbruik van de, door hem gewraakte, maar zeer gebruikelijke en geoorloofde, onberispelijke constructie. Over het gebruik van te voor een infinitief 'ter uitdrukking van een noodzakelijkheid of gelegenheid', en gebezigd als 'attributieve bepaling' en als 'praedicatief attribuut' zie men: Woordenboek der Nederl. Taal Dl. XVI, Kol. 1089 [Artikel: T e (1)]. 'Bij vooraanplaatsing is verbuiging van den inf. mogelijk, vooral wanneer deze éénlettergrepig is. Voorbeelden (o.a.): Nooit te stillene wenschen, Wolff en Deken, W. Leevend. - Een niet te dulden hoon, Schimmel. - Een af te sluiten kast, waarin... tinnen... kunnen bewaard worden (in een Museum). Hij stuitte op niet te overwinnen zwarigheden.

'Abusus non tollit usum'. Misbruik behoeft het gebruik niet te doen veroordeelen; mag het niet doen veroordeelen, wanneer het gebruik zelf niet verwerpelijk is. En dat is het zeker niet. Er is niets te zeggen op: de na te noemen getuigen. De door Ons te nemen maatregelen. De daarvoor te maken kosten, of - te doene uitgaven. Onmogelijk te voorziene omstandigheden. Enz. Maar de goede smaak moet blijven leiden; ingewikkelde, te veel in een kort bestek willende samenvatten constructies moeten worden vermeden. Overdrijving en misbruik zijn licht mogelijk. Daar kan men aanmerking op maken. Maar op de constructie op zich zelf niet.

* * *

Hiermede zouden wij kunnen volstaan; alle vragen die ons lid stelt vinden in dit oordeel hare beantwoording. Maar de Raad heeft bij deze vragen ook nog eens zijn antwoord geschreven en zie hier dus die antwoorden:

1. Op een top Nederlandsch? In zijn korte vormen, ja.

2. In zijn slechte vormen, neen.
 3. Zoodra hij leelijk is, is hij verkeerd.
 4. Germanisme? Dat is wat sterk.
 5. Welnee, in de mooie gevallen niet.
 6. Zinnen als: 'de door U verstrekte gegevens'? Heel goed Nederlandsch en soms zeer mooi.
 7. Welneen.
 8. Neen.
 9. 'De te doene stappen'? Ja, dit laatste kan wel eens voorkomen en dan soms heel keurig uitvallen. Maar zulke vormen met smaak te gebruiken, is niet ieders werk.
-
3. Ik kan niet inzien welk bezwaar er wezen kan tegen een uitdrukking als 'de door U verstrekte gegevens' (Een deelwoord als bijvoegl. bep. gebezigd, blijft toch een vorm van 't werkwoord. Tegen de uitdrukking is niets te zeggen; tegen de formuleering van de vraag wèl.)
 7. Geoorloofd zeker! Waarom niet?
 9. 'De te doene stappen'. Geoorloofd zeker. Maar niet 'smaakvol'.

[Nummer 9]

De onvoltooid verleden tijd.

'Een van onze leden heeft in den loop van verleden jaar een punt ter sprake gebracht, en wel het gebruik van "ik was" voor "ik ben geweest", dat m.i. belangstelling verdient. Maar U hebt er U met een Jantje-van-Leiden afgemaakt. Jammer!'

Aldus een lid te Amsterdam. Wij antwoorden hierop dat het stellig niet onze bedoeling was, toen de Heer Van Hulten (in Juni 1935) dit punt in ons blad ter sprake bracht, ons 'er af te maken'. Verre van dien; wij zijn het volmaakt met onze leden eens dat deze kwestie belangstelling verdient. Het treft ook ons onaangenaam als wij moeten hooren: 'Ik was gisteren nog even in Amsterdam en was nog even bij je broer'. Of 'er gaat een goede film, mijn vrouw en ik waren er gisteravond heen'. Dat is voor ons gehoor D u i t s c h . Maar wij moeten er rekening mee houden dat 'Onze Taal' de p r a c t i s c h e taalbeoefening beoogt en 'netelige kwesties' dus slechts vluchtig mag aanduiden.

Wil ons lid weten hoe wij - de redactie - er over denken? Wij gebruiken den voltooid tegenwoordigen tijd, wanneer wij bedoelen een op zich zelf staand feit te vermelden; en den onvoltooid verleden tijd slechts bij een aaneengeschakeld relaas.

Als Jantje drijfnat thuiskomt en zijn moeder vraagt wat er met hem gebeurd is, laten wij Jantje zeggen: ik b e n in het water g e v a l l e n . En eerst als moeder er meer van wil weten, laten we hem vertellen: 'We kwamen uit school en toen stonden er jongens aan den wallekant en toen gingen we ook kijken en toen gaf er een me een duw. Nou, en toen viel ik er in'. Jantje had ook zijn verhaal kunnen laten eindigen met den duw dien hij kreeg en in het volle besef van de belangrijkheid van zijn mededeeling kunnen besluiten met 'toen ben ik er in gevallen'.

Doch niet wat w i j denken geeft voor Onze Taal den doorslag, maar wat de R a a d er van zegt. En dit nu zegt de Raad:

- Ook wij moeten waken, geloof ik, tegen het in onbruik raken van den volt. tgw. tijd, door het overmatige, vaak weinig juiste, gebruik van den onv. verl. tijd. Zouden

Duitsche kranten, waaruit bij ons zooveel vertaald wordt, ook invloed op dit verschijnsel hebben?

Dat is een stellige uitspraak en ook deze: - De toeneming van de onv. verl. tijd is een algemeen Europees verschijnsel en betekent wel een zekere verarming der taal. Bestrijding kan dus zijn nut hebben.

Goed, maar dan komt dit oordeel: - Soms is het onderscheid mij te subtiel. En deze uitspraak: - Ik doe niet mee aan zulke Prinzipienreiteri.

Is het wonder dat wij, na zulk een woord, maar liever de kwestie wat uit den weg gaan? Wij schreven hierboven (hebben hierboven geschreven?) dat het niet onze bedoeling was ons van de zaak 'af te maken'. Is dit was hier wel goed; wij constateeren toch slechts een feit en hadden dus misschien beter gedaan met te zeggen dat het niet onze bedoeling is geweest.

Ja, maar Prof. Wille schrijft toch ook dat hij ons genootschap geluk wenscht met het goede werk dat het voor vijf jaar onder nam, en sindsdien trouw volhield.

Wie van deze kwestie meer wil weten, leze maar eens na wat Prof. Overdiep er over geschreven heeft in Nieuwe Taalgids Jg. XVII blz. 26 en in zijn Mod. Nederl. Grammatica § 164 vlg. (uitgave Tjeenk Willink, Zwolle). En dan zal hij, met ons, tot de slotsom komen dat de zaak niet zoo héél eenvoudig is!

On-Nederlandsche comparatieven.

Behalve den uit Duitschland geïmporteerden ‘absoluten comparatief’, (ik bedoel den comparatief-zonder-vergelijkingsobject) heb ik in den laatsten tijd nog al eens comparatieven zien gebruiken, die mijn taalgevoel kwetsen. Zoo heb ik gelezen, dat de eene of andere maatregel ‘doeltreffender’ scheen dan eene andere. Ook, dat een argument ‘beslissender’ was dan een ander.

Meer dan doeltreffend, meer dan beslissend kan iets niet zijn; dus kan er van doeltreffend en beslissend geen comparatief bestaan.

In sterke mate komt het gebruik van dergelijke m.i. ondeugdelijke comparatieven voor bij adjectieven, die met ‘on’ beginnen. Ik heb de Vries en te Winkel opgeslagen en ik heb gezien, dat de woordenlijst bij vele bijvoeglijke naamwoorden, die met ‘on’ beginnen, geen trappen opgeeft, bij andere echter wel.

Hier volgen enkele voorbeelden, in drie rubrieken:

A	B	C
onaantastbaar	onaannemelijk	onbaatzuchtig
onafwijsbaar	onbedreven	onbarmhartig
onafzetbaar	onbegrijpelijk	onbehaaglijk
onafzienbaar	onbeholpen	onbenullig
onbedaarlijk	onbekookt	onbeschoft
onbegaafd	onbekend	onbesuisd
onbegrensd	onbetaalbaar	onbeteekenend.

In rubriek A staan adjectieven, die de Vries en te Winkel niet in andere trappen opgeeft en dit natuurlijk terecht. In de rubrieken B en C staan woorden, waarvan de Vries en te Winkel wèl comparatief en superlatief opgeeft. De woorden, in rubriek B opgenomen, schijnen mij intusschen niet vatbaar voor het er uit vormen van een vergrootenden en een overtreffenden trap.

Bij de woorden, in rubriek C opgenomen, is dit, naar hun oorspronkelijke beteekenis en vorm evenmin het geval. Het schijnt mij echter toe, dat de in deze woorden liggende begrippen, die naar den vorm afwezigheid van eenige eigenschap beteekenen, langzamerhand zoo zijn uitgesleten, dat men bij deze (en dergelijke) woorden geen bezwaar kan maken tegen de verheffing er van in beide trappen.

Bij onbenullig, onbeschoft, onbesuisd en onbeteekenend is dit wellicht het gevolg hiervan, dat deze woorden zonder ‘on’ niet (meer?) worden gebruikt.

De andere zullen zoo zijn uitgesleten, dat het ontkennend karakter niet meer tot ons spreekt. Wellicht willen onze deskundigen eens mededeelen, of ik al of niet terecht comparatieven van woorden als die in de rubrieken A en B on-Nederlandsch acht.

A. VAN RAALTE.

Scheepvaarttaal.

Een van onze leden heeft zich gestooten aan eenige uitdrukkingen, die hij heeft aangetroffen in dienstregelingen en prospecti van een scheepvaartmaatschappij. Als: ‘regelmatige dienst’ i.p.v. ‘geregelde dienst’, accomodatie, voor: (besproken) plaatsruimte, afvaart, voor: vertrek, aanloopen (en: aanloophavens) voor: aandoen.

Wij hebben ten aanzien van deze opmerkingen ons lid, den heer A. Donker, naar zijn oordeel gevraagd en dit lid schrijft ons thans:

Geregelde dienst is m.i. zeker beter dan regelmatige dienst, maar zoover ik weet wordt ook steeds het eerste woord gebruikt. Ik heb het gedurende mijn 37-jarige praktijk steeds gebruikt en kan mij niet herinneren in advertenties, dienstregelingen of prospecti ooit het woord 'regelmatige' dienst te hebben gelezen, hetgeen natuurlijk niet wegneemt, dat het wel eens kan zijn gebruikt, want men leest niet alles.

Accomodatie kan m.i. vervangen worden door plaatsruimte (zonder meer) want wanneer de plaatsruimte niet 'besproken' is, spreekt men even goed van 'accomodatie'. Men zegt bijv. dat een schip accommodatie heeft voor zooveel passagiers, waarvoor men ook zou kunnen zeggen, dat een schip is ingericht voor zooveel passagiers. Wil men accommodatie vervangen door plaatsruimte, dan zou ik daartegen geen enkel bezwaar hebben, omdat het woord plaatsruimte hier toch ook moet worden opgevat in een ruime beteekenis. Het wil niet alleen zeggen, dat het bepaalde aantal passagiers in dat schip kunnen zitten of liggen of slapen, maar dat er aan boord voldoende gelegenheid is om het bepaalde aantal personen op behoorlijke wijze te vervoeren en te verzorgen. Een schip krijgt bijv. van de Scheepvaart-inspectie geen certificaat voor 50 of 100 personen, wanneer niet voor dat zelfde aantal reddingsmiddelen aan boord zijn. Dat alles is begrepen in het woord accommodatie, maar wanneer men de woorden 'ingericht voor' of 'plaatsruimte biedend voor' gebruikt, dan zit dit alles er voor mijn gevoel evenzeer in.

Afvaart en vertrek worden in de scheepvaart door elkander gebruikt, maar ik zou het woord afvaart zeker niet willen missen, omdat het voor een schip zeker beter het begrip uitdrukt, dat men er mede wil aanduiden.

Ook aanlopen zou ik niet willen missen, ofschoon het ook met aandoen wordt afgewisseld, dat eveneens goed is. Dat een schip in letterlijken zin niet loopt maar vaart, kan geen bezwaar zijn, want lopen wordt in onze

taal immers veelvuldig in overdrachtelijken zin gebruikt: bijv. een klok of horloge loopt vóór of achter, een touw loopt over een schijf of katrol, een gesprek loopt over een bepaald onderwerp, enz. enz. Men kan echter het woord *aanlopen* o.a. niet missen in samenstellingen, want men kan wel spreken van een *aanloophaven*, maar niet van een *aandoehaven*. Daar aanlopen ook niet van vreemden oorsprong is, begrijp ik niet welk bezwaar het bedoelde lid van ons Genootschap er tegen heeft.

Nu ik U toch schrijf, wil ik niet nalaten eens Uwe aandacht te vestigen op de afschuwelijke gewoonte van sommigen om te schrijven, dat iets had *zullen* gebeuren, inplaats van had *moeten* gebeuren. Ik las deze uitdrukking onlangs in een Amsterdamsch dagblad. Het is zoover ik weet een uitsluitend Amsterdamsche fout, want ik heb het nog nergens elders ontmoet, maar wanneer de kritiek zich niet met kracht tegen zulke inkruipsels verzet, is het gevaar niet denkbeeldig, dat zoo'n fout langzamerhand burgerrecht verkrijgt.

Vragen van het A.N.V.

Het A.N.V. vraagt onze aandacht voor het volgende:

Een van de leden van het Verbond, een dagbladcorrespondent te New York, heeft de hulp van het A.N.V. ingeroepen ter zake van de volgende taalkwestie. Het lid verricht allerlei vertaalwerk uit het Amerikaansch en hij wil daarbij zooveel mogelijk het gebruik van vreemde woorden vermijden. Vooral ook, omdat hij veel werk doet voor filmvertalingen en in het Nederlandsch ook voor de film spreekt. Daar nu zijn eigen kennis tekort schiet, wendt hij zich tot het A.N.V. en dit richt zich op zijn beurt tot ons. Hier volgen nu de woorden waar het lid geen raad mee weet.

service	in den zin van prima bediening
racket	een bezigheid, die principieel berust op misdaad; ook wel de groep, die zich daarmee bezighoudt
dealer	officieel aangestelde agent of vertegenwoordiger
showroom	tentoonstellingszaal
reel	een stuk film van bepaalde lengte, ook wel de blikken spoel, waar de film omheen gewonden is
close-up	vergrooting van persoon of voorwerp op de film
short	in tegenstelling met de 'feature' (of de lange film van minstens 6 reels) een film van een reel
feature	zie short
New Deal	Roosevelt's nieuwe regeeringspolitiek

container	elk verpakmiddel, zoowel voor vaste als vloeibare en vluchtige stoffen
headline	een opschrift in extra groote letters boven een krantenartikel
efficiency	het begrip van succesvol te werk gaan
fit	lichamelijk of stoffelijk geschikt zijn
pep	lichamelijke energie
showgirl chorusgirl bathing beauty	de jonge schoone sekse op strand of toonel
beauty shop	instituut de beauté
boom	een ongezonde of kunstmatig aangebrachte periode van voorspoed
gangster	een bendelid
graft	onrechtmatig gegeven of aangenomen aandeel in geldelijke transacties, waar de ontvanger door dwang of afpersing aan komt
folder	een dun gevouwen boekje van propagandistische strekking
popcorn	gepofte maïs
sophistication	ingebeelde wereldwijsheid, geestelijke geblaseerdheid
ice cream soda	roomijs met spuitwater
hot dog	warm knakworstje tusschen een zacht broodje gelegd
radio announcer	de man die de programma's aankondigt
radio network	een serie draadlooze stations, die in combinatie hetzelfde program uitzenden
chainstore	winkel van een serie
surfboard riding	het op een plank voortgetrokken worden achter een snelvarende boot, afkomstig van de brandingsport op Hawaii
sightseeing	als toeristen bekijken
tour	toeristentocht
porter	bagagedrager (1) aan het station, (2) in het hotel, (3) opruimknecht in gebouwen
block	de afstand van een zijstraat tot de volgende, ook wel het huizenblok tusschen de straten
lump sum	bedrag in eens
handicap	tegenwerking, bezwaar

test (ook testen)	onderzoek, proef
lay-out	het opmaken van een reclameplaat of advertentie
show card	verklarende kaart bijv. in etalages
salesmanship	kundigheid als verkoper
full page	volle pagina in advertenties, e.d.
direct mail	persoonlijk geadresseerde verkoopsbrieven
rock bottom figure	minimum prijs
cruise	rondreis, speciaal per boot
overall	werkkleeding
all around	bijv. in samenvoeging met zakenman
transfer	overplaatsing in het groot
follow-up letter	een tweede aanschrijving
thriller	zenuwschokkende film, roman, acrobatiek, e.d.
hearing	onderzoek
counterclerk	bediende achter de toonbank van banken, kantoren, e.d.
tip	den zin van werk of aanwijzing (niet als fooi, gelijk het in Amerika eveneens beteekent)
manager	chef, directeur, leider

Het spreekt van zelf dat wij met deze lijst van 51 woorden niet naar onzen Raad kunnen gaan; de Raad zou ons aan zien komen! Dus: willen onze leden maar eens zien het A.N.V. en zijn lid, dat op diens hulp rekt, bij te staan?

Voor een deel der woorden, die namelijk welke specifiek Amerikaansche begrippen weergeven, zal het wel héél moeilijk zijn een Nederlandsch aequivalent te vinden. De 'racket' is - gelukkig - bij ons niet inheemsch; hoe zouden wij dit begrip met een bestaand Nederlandsch woord k u n n e n weergeven? - De 'close-up' kennen wij allen, uit de bioscoop, maar niet anders dan als.... 'close-up'! - Wat een 'hot dog' is leert ons de omschrijving die inz. er van geeft; vertaal dat nu maar eens! Het Zuiden van ons land kent 'worstebroodjes', maar die worden koud verkocht. Saucysebroodjes, die zijn ook warm te krijgen, maar zet die den Amerikaan maar niet voor; hij zou ze niet als 'genuine hot dogs' accepteren.

Wij kennen in ons land een gerecht dat den opmerkelijken naam draagt van 'heete bliksem', gestampte pot van zoete appelen. Geen correspondent van een Amerikaansch blad zal er aan denken zijn lezers te vertellen van de Hollandsche 'hot lightning'; zij zouden hem niet begrijpen.

Maar met wat goeden wil zal het voor enkele woorden misschien mogelijk blijken een volslagen Nederlandsch aequivalent te vinden. En daarvoor dus doen wij een beroep op onze leden!

Van onze leden.

Briefpapier

- Een lid te Wormerveer vestigt er de aandacht op dat het gebruik van het woord 'briefpapier' blijkbaar veld wint; het woord schijnt zich in het bijzonder te verheugen in de belangstelling van drukkers.

Wij hebben den vorm 'briefpapier' reeds in onze lijst van Januari 1935 gesignaleerd; men dient te zeggen 'brievenpapier' of anders 'postpapier'.

Dank zij

- 'Desgevraagd zeide de heer X. nog, dat het werk in Y. (dank zij een te weeken bodem) eenigen tegenslag heeft opgeleverd.' (courantenbericht).

Het werk kan verlies hebben opgeleverd of teleurstelling, maar den tegenslag heeft het niet opgeleverd, doch o n d e r v o n d e n . En voor dien tegenslag zal men den te weeken bodem, die er de oorzaak van is geweest, toch geen dank willen toebrengen; integendeel, men w i j t die omstandigheid den tegenvaller.

Gemis aan....

- "Is het juist", vraagt een lid, 'te spreken van "gemis a a n" in zinnen als: "de verdachte heeft blijk gegeven van een ontstellend gemis aan zelfbeheersching". Mij dunkt dat hier "gemis v a n" dient te worden gezegd'. Wij zouden denken dat v a n wordt gebezigd wanneer bedoeld wordt uit te drukken een v o l k o m e n ontbreken (bij gemis van een hamer heb ik maar een steen gebruikt); in den zin van het voorbeeld, waar 'gemis' aanduidt een t e k o r t , zouden wij stellig a a n verkiezen.

Wat denken onze leden hiervan?

Natte vinger

- Vanwaar - vraagt een lid - komt toch de uitdrukking 'iemand met een natten vinger kunnen belopen'? Zij beteekent, volgens het woordenboek, 'hij is zeer dicht bij mij'. Ik ken de uitdrukking 'hij is met een natten vinger te lijmen' d.w.z. hij is zóó gemakkelijk mee te krijgen dat zelfs de geringe kleefkracht van een natgemaakte vinger voldoende is om hem van richting te doen veranderen.

Maar 'belopen' met een natten vinger?

Stoett geeft de gevraagde opheldering. 'Iemand zeer gemakkelijk en spoedig vinden, binnen den tijd namelijk waarin een natgemaakte vinger droog wordt. (Nd. Wdb. II¹, 1745)'

Prof. Overdiep, in 'Onze Taaltuin' spreekt van 'aanwijzen' met den natten vinger. 'De scholen waar dit boek werd ingevoerd, zijn met den natten vinger aan te wijzen'.

Stoett vermeldt nog eenige soortgelijke uitdrukkingen. Overijsselsch is: iets met de warme hand overbrengen. Zaansch: ze kennen mekaar met een warme pannekoek belopen (ze wonen zoo dicht bij elkaar, dat ze een pannekoek warm van het eene huis in het andere kunnen brengen. Boekenoogen, 729²). Op Goeree en Overflakkee zegt men: Een vrouw en een paard moet je met een brandende pijp kunnen belopen, d.w.z. je moet ze niet te ver zoeken, niet verder dan je lopen kunt, terwijl je een pijp tabak uitrookt (N. Taalgids XIV, 253).

Waar(de)loos

- In een 'Verhaal van de Zee' in een van onze groote dagbladen wordt ons verteld van een brandje in de lampenhut van het schip, een berghok tevens voor reservematerieel. Men vond daar onaangebroke blikken verf, de onderdeelen van de statietrap (dim. 'trappetje' volgens den schrijver) benevens de 'waardelooze' bezems.

'Waardelooze' (dus: onbruikbare) bezems bewaart men niet, die zet men over boord. Maar w a a r l o o z e goederen, die bergt men zorgvuldig op, om ze te laten dienen als de nood aan den man komt.

Prof. dr. Jac. van Ginneken.

Onze leden zullen met groote voldoening hebben kennis genomen van het bericht van de Koninklijke onderscheiding die het lid van onzen Raad, Prof. Dr. Jac. van Ginneken, is te beurt gevallen. Wij zijn er zeker van dat wij uit naam van alle onze leden spreken, wanneer wij Prof. Van Ginneken van harte met deze onderscheiding gelukwenschen.

[Nummer 10]

Uit het archief 'Germanismen'.

GEDEGEN (mensch, betoog, kennis) - In verbinding met m e n s c h wordt 'gedegen' eenstemmig afgekeurd. Een lid van den Raad komt deze uitdrukking 'ongelooflijk'

voor. Gedegen b e t o o g is met vier van de zes uitgebrachte stemmen op de lijst van germanismen gekomen, maar gedegen k e n n i s is nog juist aan een veroordeeling ontkomen. - 'Is zuiver Nederlandsch' zegt één lid en ook een ander lid kan het niet afkeuren, als overdracht van het woord in 'gedegen goud' en dgl. (ander edel metaal). In die eigenlijke beteekenis is het - zegt hij - al 150 jaar in gebruik, zij het ook naar Duitsch voorbeeld oorspronkelijk.

Opgenomen O.T., 1936, 12.

HANDELSSCHIP, -VLOOT - Vondel en Hooft hebben al handelsman, -lieden. Maar daar bleef het bij. Overigens samenstellingen met koopmans- (beurs b.v.). Sinds begin 19e E. kwam geleidelijk aan de massa zelfst. nww. met 'handels' op; Deutsche invloed zal daar veel aan medegeholpen hebben. M a a r de vorming is ook uit Nederlandsch oogpunt volkomen verdedigbaar. H e t v e r k e e r d e zit dus ook hier weer, als zoo vaak, in het overdadige gebruik van zoo'n gemakkelijke, maar ook kleurlooze, passe-partout-vorming, waardoor mooie oude speciale benamingen worden verdrongen - zooals ons koopvaardijvloot. Zal men ook van een 'handels-kapitein' gaan spreken?

Opgenomen O.T., 1936, 4.

INSLAAN (inslaande argumenten) - Overdracht van inslaan, met bliksem of kogel tot onderwerp. Geen germanisme m.i., maar alleszins geoorloofd, waar men werkelijk zulk een overdracht met goeden grond bedoelen kan. Te veroordeelen is het veelvuldig, gedachteloos gebruik, dat hoort bij de t a a l v e r a r m e n d e , t a a l b e d e r v e n d e liefhebberij voor zware, overdrijvende termen.

INWORP (op automaten: inworp 1 dubbeltje) - Eenstemmig verworpen. Commentaar van één lid van den Raad: 'Hoeft geen germanisme te zijn, maar lijkt er toch zeer veel op. Liever: inwerp (of insteek); vgl. inrij, inkrimp, aftrek, inbrenge, inkijk; en tal van dergelijke formaties, telkens voor de behoefte van het oogenblik, in Hollandsch dialect'.

Opgenomen O.T., 1936, 4.

MET (VOORZIEN-) - Germanisme; wij zeggen voorzien v a n . Wij hadden 'op de hoogte m e t ' ook ter afkeuring voorgedragen, maar daarbij hebben wij den Raad niet met ons mee kunnen krijgen. - 'De contaminatie is al zóó doorgedrongen, dat ik dit m e t in 't geheel niet meer foutief durf achten. Overigens kan ik, noch iemand, bezwaar hebben tegen voorkeur voor de o o r s p r o n k e l i j k e uitdrukking met v a n . (Zulke contaminaties tusschen twee synonieme uitdrukkingen komen vaak voor: den gek scheren, den gek steken, spotten met).'

Eén lid van den Raad wil ook 'voorzien m e t ' goedkeuren.

Laat ons hier een enkel woord met betrekking tot deze 'contaminaties' aan toe mogen voegen. Onze Raad aanvaardt de gevolgen van deze manipulaties met de taal. Het zij zoo, de Raad oordeelt en wij hebben ons aan dat oordeel te onderwerpen. Maar dat onze contamineurs daarin nu geen vrijbrief mogen zien om op dien weg voort te gaan; contaminare beteekent nog steeds: bezoedelen, bevlecken!

Opgenomen O.T., 1936, 4.

MAKEN - Koffie maken, bedden maken, dat maakt niets, hoeveel maakt dat samen: afgekeurd! Aanvaard wordt: zich zorg maken.

Wij kenden 'een bed maken' uit Cats (Mijn heert is ongedweylt, mijn bedde noch te maken), maar, zoo leert ons een lid van den Raad, Cats' 'maken' is ons 'doen'. Dat bedden d o e n hebben wij nog; het omvat de geheele behandeling van het bed, afhaken èn opmaken. 'Truitje is laat vandaag; ze moet alle bedden nog doen'. Opgenomen O.T., 1936, 4.

ONBEVANGEN - (De schrijver staat geheel onbevangen tegenover het vraagstuk) - Eenige leden koesterden twijfel ten aanzien van dit woord en zouden het willen vervangen zien door 'onbevooroordeeld'. Van Dale geeft hun gelijk en ook in het NI. Wb. vinden zij steun. Maar n i e t bij onzen Raad; geen enkel van de leden gaat te dezen met hen mee. - 'Ondanks hetgeen het NI. Wb. onder b e v a n g e n zegt, durf ik betwijfelen, of b e v a n g e n e n o n b e v a n g e n geheel Duitsch van oorsprong zijn. Zoo licht kan uit het overvloedige gebruik van oudsher van dit ww. en deelw. in allerlei verbinding een absoluut gebruik (zonder nadere bepaling) zijn ontstaan, zooals ook in verschillende tijden en streken nu voor deze, dan voor die beteekenis, voorkwam. (Zie bewijzen in het NI. Wb.) Ik zie derhalve geen bezwaar om het te gebruiken, inzonderheid wanneer men onder het 'vooordeel', welks afwezigheid het uitdrukt, ook de werking van allerlei effect begrijpen wil.

OPMERKZAAMHEID (Mijn opmerkzaamheid werd getrokken) - Inz. zou hiervoor willen zeggen 'aandacht'. Dat vindt de Raad wel goed, maar hij verwerpt (in zijn overgrote meerderheid) het gewraakte woord toch niet. 'Aandacht' is ten slotte óók uit hd. gekomen. - 'Ik zie', zegt een lid van den Raad, 'er evenmin m e e r een germanisme in als in het algemeen gebruikelijke a a n d a c h t. (n i e t in den specialen zin: korte godsdienstige samenkomst: dat is verwerpelijk germanisme.)'

EEN ROL SPELEN - 'Dat speelt geen rol', 'geld speelt geen rol'. Een germanisme mogen we dit niet noemen; in e i g . zin is 'een rol spelen' goed Nederlandsch, dus ook wel in f i g . zin. Ook van zaken wordt wel gezegd, dat zij een rol spelen, hebben te vervullen. (Zie NI. Wb.) En dit reeds in de 18e E. Een vergrijp tegen ons taaleigen zit er niet in. Maar stellig is het een aan 't hd. ontleende 'mode' uitdrukking, een 'cliché', dat we daarom willen vermijden.

STOKKEN - Een van onze leden had dit woord aangebracht en als voorbeeld van het z.i. onjuiste gebruik daarvan aangehaald: Het verkeer met andere havens s t o k t e . Onze Raad, desgevraagd, verklaarde in het algemeen tegen 'stokken' in den zin van 'blijven steken' geen enkel bezwaar te hebben. 'Zijn stem stokte in de keel is prima Nederlandsch'. Maar, merkt één lid van den Raad op, 'het verkeer met andere havens stokte' is o n v e r g e f l i j k !

TALENTRIJK - In een vorig nummer namen wij een vraag op van een lid met betrekking tot den vorm talentrijk en wij gaven daarbij als onze p e r s o o n l i j k e meening te kennen dat r i j k a a n talent ons nog wel zoo verkieslijk leek als v o l v a n talent (dus 'talentvol'). Sanctionneert gij deze meening, hebben wij den Raad gevraagd. 'Ja', zeggen twee leden, en een derde lid zegt: Ik vermijd liever zoowel 'talentvol' als 'talentrijk'. Het eerste acht ik nog minder geschikt dan het tweede; wanneer men zich de beteekenis der suffixen voor den geest roept, is de rijkdom aan talent aannemelijker dan de volheid of de volte! De N.R.C. veranderde in een artikel 'talentvol' in 'talentrijk'.

Daarentegen verklaart een vierde lid: 'Ik verkies talentv o l'. Dat is ook de meening van een vijfde lid, dat er echter aan toevoegt 'maar ik verwerp het ander niet'. En een zesde lid van den Raad zegt kortweg 'Talentrij k is voor mij een germanisme!'

TREFFEN (Maatregelen treffen.) Hiervoor willen eenige leden zeggen: nemen, beramen. - 'Beramen' is niet goed; dat is iets anders dan 'nemen'. - In 1e helft 18e E. al 'den vrede treffen'. Toch zal waarschijnlijk treffen van maatregelen, voorbereidselen, eerst in wat later tijd zijn ontstaan door overneming uit het Duitsch (zooals t r e f f e n zelf trouwens een paar eeuwen vroeger). Ik zou deze al oude verbindingen niet meer willen bestrijden; wel eventueele pogingen om verder te gaan: een afspraak, een huwelijk treffen b.v. - Een ander lid van onzen Raad zou liever 'maatregelen treffen' door een betere uitdrukking vervangen.

-ZAAM (MOEIZAAM, ZWIJGZAAM) - Tegen z w i j g z a a m kan geen bezwaar worden ingebracht, al zou het jonger blijken dan menig ander woord op -zaam. Want het is volkomen in den trant van volzaam, lijdzaam, enz. enz. gevormd om een karaktertrek aan te geven. Iets anders is het met m o e i z a a m. Dit is vrij zeker omstreeks 1800 naar het Hd. 'mühsam' gemaakt, zonder dat wij voor dien tijd een zelfst. nw. of adj. m o e i als grondwoord kunnen aanwijzen. Ook m o e i e n, het ww., kan dat niet zijn, want de vereischte bet. geeft v e r moeien alleen. Toch is het in de algemeene beschaafde taal diep doorgedrongen; de oorzaak zal wel liggen in de aansluiting bij m o e i t e en m o e i l i j k, waarin m o e i toch wel een o u d z.nw. is. Dit kan te eer grond zijn voor het ingeburgerd raken, omdat er verscheidene zulke paren zijn: gruwzaam, gruwelijk e.a.

Wezen

Wij hebben vroeger reeds (1934, 34; 1935, 11) het achtervoegsel *-wezen* behandeld (geld-, bank-, assurantie- en verkeerswezen; ook loods- en schoolwezen) en daarbij vermeld dat een lid van onzen Raad al die *'wezens' vevellende wezens* vond.

Nu vraagt een nieuw *'wezen'* onze aandacht en wel in den vorm van *'wezenlijk'*, *'het wezenlijke'*. Een van onze leden merkt op dat *'het wezenlijke'* dikwijls gebezigd wordt voor *'de hoofdzaak'* en *'wezenlijk'* vaak voor *'belangrijk, groot'* (een wezenlijk verlies).

Ook *'wezen'* zelf wordt, naar een lid van onzen Raad opmerkt, dikwijls op z'n Duitsch gebruikt.

In verband met deze laatste opmerking verzoeken wij onze leden eenige Deutsche zinnen te geven met *'Wesen'* en daarbij de vertaling in Ndl., opdat het verschil in beteekenis moge blijken.

B.v.: nach dem Wesen der Dinge forschen; das Wesen vieler Naturkräfte ist uns ein Rätsel; das gehört zum Wesen des Militärischen; sein Handeln entspricht nicht seinem Wesen; sie hat ein zartes, stilles, einnehmendes Wesen; sein Wesen gefällt mir nicht. Wenn die Welt vergeht, so fällt der Zufall weg; das Wesen das besteht (Ang. Silesius). Rauch ist alles ird'sche Wesen (Schiller). Der Schein, was ist er, dem das Wesen fehlt (Goethe).

In een nagekomen beoordeeling van een lid van onzen Raad lezen wij: waar men het bijwoord *wezenlijk* zou willen gebruiken voor *'im Wesentlichen'* (in de hoofdzaak), of ook zou willen zeggen: het wezenlijke is al gedaan - zou dit als germanisme streng zijn af te keuren.

Maar het adjectief *wezenlijk* = werkelijk, echt, belangrijk, groot (want zoo ontwikkelt zich in bepaalde gevallen de beteekenis) is goed Nederlandsch. *'Wezenlijke schade werd er niet aangericht'*.

'Ermee' of 'er... mee'

Wij hebben meenen op te merken dat er een neiging bestaat in uitdrukkingen als er aan, er af, er mee enz. bijwoord en voorzetsel aanéén te schrijven (hoewel wij vroeger in vele gevallen de beide woorden gescheiden hielden), in navolging misschien van het hd., waar het aaneenschrijven *regel* is. Men leest tegenwoordig zoo goed als zonder uitzondering: Hij begeert niet zijn plaats eraan af te staan. (Hij begeert er...) Hij heeft te nauwer nood het leven eraf gebracht. Moet ik met zulk weer erdoor? Hij is leelijk erin gelopen. Wij hadden allen diep ermee te doen. Wil je vooral erom denken, dat... Ik kan met geen mogelijkheid erop komen. Als ik goed erover nadenk. De taal begint ertegen partij te kiezen. Dat heeft stellig ertoe bijgedragen. Wij hebben allen ervan genoten. Ik zal goed ervoor zorgen. Ik ben gisteren nog ervoorbij gekomen. Enz.

Verdient het - hebben wij den Raad gevraagd - aanbeveling, in gevallen als deze, het aaneenschrijven van bijwoord en voorzetsel te vermijden? Ja, zegt de Raad (in zijn grootst mogelijke meerderheid), dat verdient aanbeveling. Maar niet al t i j d . Vaste regels zijn daar niet voor te geven; het is een kwestie van klemtoon en rythme; dus feitelijk van smaak. - Van eeuwen her bestond er geen bezwaar in onze taal om er en het bijbehorende bijwoord te scheiden. Wel kan het vaak stilistisch aan te bevelen zijn - de zin zal dan steviger indruk maken -; ook wel voor

onmiddellijke duidelijkheid. Daarbij zal men goeddoen, ook te onderscheiden: 1) of zoo'n voornaamw. bijwoord op een bepaald ding doelt, of tamelijk wel onbepaald is (het leven er af brengen, er door moeten); 2) of er een bijzin van afhangt: er over nadenken, of: er op rekenen dat... (N.B. De oude regel wil, dat men de verbindingen met e r , schoon bij elkaar staand, toch niet aan elkaar schrijft! Wel die met d a a r , h i e r !)

Van onze leden.

Gedood

- Wij hebben reeds vroeger (O.T., 1935, 27, 47) doen zien dat het in het Nederlandsch (in tegenstelling met het Hd.) niet geoorloofd is te spreken van 'dooden' wanneer de dood niet het gevolg is geweest van opzet. 'Tengevolge van het ongeluk werden twee personen g e d o o d ' is af te keuren.

Bepaald hinderlijk wordt in zulke gevallen het gebruik van 'gedood' in korte opschriften. 'Politie-agent gedood' als hoofd boven een berichtje in de krant doet denken aan oproer, waarbij de politie-agent als offer van zijn plicht is gevallen.

In het onderhavige geval, waarbij de agent is omgekomen ten gevolge van een verkeersongeluk, is zulk een opschrift misleidend.

Roestvrij

- Een woord, dat gebezigd wordt in den zin van 'niet onderhevig aan roesten' ('Rustproof'). Een van onze leden is van oordeel dat deze uitdrukking niet geheel juist is; elk metaal dat ontgaan is van roest, is 'roestvrij'. Ons lid zou willen spreken van 'niet roestend' of 'on(ver)roestbaar'.

(Wij zouden in dit verband willen wijzen op de gebruikelijke uitdrukking 'krimpvrij', die gebezigd wordt ten aanzien van stoffen, die onvatbaar (gemaakt) zijn voor krimp, dus 'vrij van krimp zijn.)

Politioneel

- Wij weten uit wat onze Raad te dezen heeft opgemerkt (O.T., 1936, 3) dat de vorm 'politioneel' afkeuring verdient; men moet zeggen p o l i t i e e l .

Toch komt men den verkeerden vorm nog herhaaldelijk tegen. 'De ingewikkelde materie der verschillende politioneële bevoegdheden.' 'Methodische opbouw der Rijkseenheid. Thans op politioneel gebied.'

'Hoe komen wij er aan' luidde het opschrift in ons blad boven een artikel dat eenige weinig bekende woorden behandelde. 'Hoe komen wij er à' zou men hier willen vragen.

Nog steeds: dankbaar!

- Het is waarlijk geen veine wanneer geen van de drie kansen een punt oplevert, nadat men er zoovele heeft gemaakt.

Toch, nà die matchpoints is de nederlaag aan andere omstandigheden te d a n k e n geweest. T e d a n k e n aan de al te groote voorzichtigheid, waarmede mej. Couquerque verdedigde, aan haar vrees om een aanval te riskeeren. Wellicht was dit voor een deel te d a n k e n aan den val die zij gedaan had...'

Om

- De Londensche berichtgever van een van onze dagbladen zegt van het Neurenberger programma (lees: programma van Neurenberg) dat dit 'door de verlenging van den dienstplicht al o m een punt bekort is.'

De vordering werd o m honderd gulden verminderd? Zijn kapitaal is o m een groot bedrag vermeerderd? Of zullen wij maar blijven zeggen: bekort, verminderd, vermeerderd m e t ?

Overreiken

- 'De Eastern Air Lines, die tot Miami vliegen en daar de post aan de Pan American Airways overreiken....'

Het klinkt Duitsch, dit overreiken; beter zou het zijn te zeggen o v e r g e v e n .

Davering

- 'Toen de jubilaris het podium betrad ging er een davering door de zaal, die haast niet wilde ophouden'. Het zal een jubileerende m a s t o d o n geweest zijn die dit verontrustende verschijnsel teweegbracht.

Frisch

- 'H.M. de Koningin schonk den patiënten frissche bloemen'. Frissche bloemen, zegt Van Dale, zijn o n v e r w e l k t e bloemen. Had de verslaggever, aan wien wij dit bericht danken, het soms anders verwacht?

- Een commissie die de studie van een wereldtaal propageert, schrijft een lid, stelt ons in haar circulaire m e e r d e r e gegevens in het vooruitzicht. Zij beschikt over een organisatie die v o o r de beoefenaars ten dienste staat en zij vraagt om onze hulp, die wij haar - zegt zij - h o p e n l i j k niet zullen weigeren. Zij wil ons die wereldtaal leeren; maar óók Nederlandsch. Immers, voor de massa schuilt de moeilijkheid 'in gebrekkige kennis der eigen taal', zegt zij.

Blijkbaar acht de commissie zich bevoegd in dit gebrek te voorzien!

Uitwatering

- In Staatsblad 1932 No. 516 komt voor de tekst van een Internationaal verdrag met betrekking tot de 'uitwatering' van schepen. Met dezen term (hd. Auswässerung) wordt aangeduid de afstand van het opperdek van een schip tot aan de waterlijn, het deel dus van het schip dat boven water is. (fr. franc bord, eng. free board, hd. Freibort).

'Uitwatering', hier gebezigd, brengt een mensch in de war; men denkt onwillekeurig aan 'uitwaterende sluizen', sluizen die water loozen, een functie die men moeilijk vereenigen kan met schepen.

Het zou beter geweest zijn hier te spreken van 'vrijboord', een woord dat trouwens in den tekst van het verdrag herhaaldelijk voorkomt.

'Klap' en 'slag'

- 'Een jongeman gaf een juffrouw met een steen een klap op het hoofd. Zij riep om hulp en de aanrander vluchtte zonder zijn slag te hebben kunnen slaan'.

Dat was gelukkig voor die juffrouw; zij had haar 'klap', met dien steen beet, nu ja, - maar van dien 'slag' is zij toch maar vrij geloopt!

Schijnbaar

- 'Waarom wonen die schijnbaar rijke boeren meestal in zulke ellendige behuizingen. Waarom?'

Omdat wie slechts 'schijnbaar' rijk is (en dus in werkelijkheid n i e t r i j k) zich de luxe van een groote woning niet kan veroorloven!

Parijsche Germanismen.

Een van onze leden te Parijs zendt ons een exemplaar van een Nederlandsch blad en wijst ons op een artikel van den 'Parijschen medewerker', dat wemelt van heele en halve germanismen. Busken Huet was volgens dezen schrijver een man van 'wijd omvattingvermogen', een man van velerlei 'bemoeienis'. De vader 'verkeerde' met Renan....., zij het niet 'in nauwer geestelijken omvang'.

Het is niet voor het eerst dat in deze kolommen de aandacht gevestigd wordt op de germanistische taal van sommige Parijse correspondenten van onze bladen. Het is een verschijnsel dat wij moeilijk kunnen verklaren.

Propaganda.

Verscheidene leden hebben den wensch te kennen gegeven om de beschikking te verkrijgen over enkele exemplaren van Onze Taal, teneinde die te kunnen gebruiken voor hunne propaganda. Het secretariaat stelt deze exemplaren daarvoor gaarne beschikbaar; men geve slechts op welke nummers men wensch te ontvangen.

Het aantal van onze leden is groeiende, maar... langzaam. Wat de leden zullen kunnen doen om dezen groei te bevorderen, zal ons doel ten goede komen.

[Nummer 11]

Pers- en regeeringstaal.

Onlangs is, in een van onze bladen, de Regeering venijnig aangevallen over den stijl en de taal van de Troonrede. De schrijver van de critiek was een doctorandus in de letteren en scheen behoefte te gevoelen aan rechtvaardiging van zijn doctorschap in s p e door een mikroskopische bevinging van genoemd Staatsstuk. Nu kan men, op sommige Regeeringsuitingen, wel aanmerkingen van n i e t mikroskopische gezindheid maken; toen wij b.v. in de nieuwe verkeersvoorschriften iets lazen over het 'dimmen' van lichten, stelde het ons te leur dat nu waarlijk ook o f f i c i e e l dit slordige anglicisme wordt ingehaald. Waarom niet 'dempen'? Men d e m p t immers ook wel een zeil als men het om de ra wil beslaan, men zet geluid e m p e r s op zingende telefoondraden en men kan spreken met g e d e m p t e stem. In al deze gevallen heeft 'dempen' de beteekenis van 'temperen', 'matigen', dus precies wat men met de verhaspeling van het Engelsche werkwoord t o d i m bedoelt.

Maar over 't algemeen kan de Pers nog wel bij de Regeering in de leer gaan wat zuiverheid van taal belangt. Wij althans hebben tot nu toe in Staatsstukken nog maar weinig van die kanjers van taalzonden aangetroffen waar de meeste van onze dagbladen - en we spreken nu nog maar van de groote - van wemelen. Op germanismen hebben wij al zoo vaak gewezen dat we nu eens een paar voorbeelden van anderen aard nemen.

In feulletons begint, sinds eenigen tijd, de zotte uitdrukking 'practisch gesproken' zeer welig te tieren. Hoe kan men 'practisch' en hoe dus ook 'onpractisch' spreken? Het stellen van de vraag toont reeds den onzin van de uitdrukking. Maar hoe komt men er aan? Wij vermoeden, aangezien wij deze gekheid vooral hebben gevonden in feulletons die uit het Engelsch waren vertaald, dat men moet denken aan 'practically', maar met dat woord heeft de Engelschman dan eenvoudig ons f e i t e l i j k bedoeld, in de beteekenis van 'op den keper beschouwd'. En dät woord paste dan ook overal waar 'practisch gesproken' stond.

Een tweede voorbeeld is de al eer door ons aan de kaak gestelde maar af en toe weer opduikende uitdrukking 'Geen bijzonders'. Wij vragen weer: Hoe komt men daar toch aan? Tot nu toe zei men in het Nederlandsch: Geen kwaad, geen goed, enz., maar niets kwaads, niets goeds, enz. M.a.w. z o n d e r de genitief-s, dus vóór het onverbogen substantief, gebruikt men in 't algemeen 'g e e n', mèt de genitief-s gebruikt men 'n i e t s'.

Er is echter een uitzondering (wij weten er althans slechts één): Nieuws! Men kan inderdaad even goed zeggen: 'Geen nieuws' als 'Niets nieuws'. Maar hoe komt dat? Doordien men in den loop des tijds is gaan vergeten dat de s van 'nieuws' een genitief beteekent en men dus dezen vorm voor een onverbogenen is gaan houden. De proef op de juistheid van wat wij hier onderstellen ligt, dunkt ons, in het feit dat men wel kan spreken van h e t nieuws maar niet van h e t goeds, h e t kwaads, enz. *) En evenmin van h e t bijzonders.... Maar misschien bezigt de uitvinder van 'Geen bijzonders' dit laatste óók reeds!

Aan deze voorbeelden zouden wij er tallooze

*) 'Mooi' schijnt al e e n i g e r m a t e den weg van 'nieuw' op te gaan. Men spreekt al wel eens van 'het moois' (meestal in ietwat kleineerenden of spottenden zin). Maar ook al van 'geen moois'? Wij betwijfelen het.

kunnen toevoegen. Ze zijn, in elk nummer van de meeste van onze bladen, voor 't grijpen.

Zoodat de Pers ons waarlijk niet de meest aangewezen dunkt om als taalcensor van de Regeering op te treden.

Ook in dit opzicht zijn wij dus tegen.... Perscensuur!

‘Springstoffen’.

Een van onze leden heeft ons gevraagd of er geen mogelijkheid bestond om van onze Regeering te verkrijgen dat in de van haar uitgaande stukken het gebruik van het (door onzen Raad van Deskundigen veroordeelde) woord ‘springstoffen’ vermeden zou worden.^{*)}

Wij hebben de vraag van ons lid voorgelegd aan het A.N.V. en dit heeft zich te dezer zake gewend tot de Ministers van Defensie en van Waterstaat.

Van den Minister van Defensie werd het volgende antwoord ontvangen:

‘Bij de behandeling in de Eerste Kamer van de wet van 19 Mei 1922, houdende vaststelling van regelen ten aanzien van den aanmaak van buskruit en springstoffen (Stbl. 1922 No. 309), heeft het woord “springstoffen” reeds een onderwerp van bespreking tusschen Kamer en Regeering uitgemaakt. Ik moge U in deze verwijzen naar het gestelde op blz. 1028 van de Handelingen van de Staten-Generaal, 1e kamer 1921/1922.

Ik teeken hierbij aan, dat ik geen termen heb kunnen vinden, om van het destijds door de Regeering ingenomen standpunt, af te wijken’.

Het Ministerie van Waterstaat schreef:

‘Ik heb de eer U mede te deelen, dat in het Reglement op het vervoer van ontplofbare stoffen, de schepenwet en het schepenbesluit de bedoelde stoffen worden aangeduid door de uitdrukking “ontplofbare stoffen” en de omschrijving “stoffen, die gemakkelijk tot ontploffing worden gebracht”. Ten aanzien van de spoorwegvoorschriften is men echter om praktische redenen gebonden aan de internationale terminologie en kan het gebruik van het woord springstoffen niet altijd worden vermeden’.

Wij zijn het A.N.V. erkentelijk voor de moeite, welke het Verbond zich in deze heeft getroost. Ten aanzien van de slot-alinea uit den brief van het Ministerie van Waterstaat zouden wij willen opmerken dat o.i. de internationale terminologie ons toch niet behoeft te beletten in onze eigen taal het gebruik van het gewraakte woord te vermijden.

De N.V. Nederlandsche Springstoffenfabrieken deelde ons, desgevraagd, mede dat zij, met ons, van meening is, dat het woord ‘springstoffen’ onjuist is en behoorde vervangen te worden door een goed Nederlandsch woord. Zij is echter van oordeel dat het woord in kwestie dermate ingeburgerd is, dat het zeer moeilijk zal zijn dit door een andere, zij het juistere, benaming te vervangen. ‘Splijtmiddelen’, zooals wel is voorgesteld, verwerpt zij, maar zij aanvaardt ‘ontplofbare stoffen’, te meer

*) ‘Een typeerend staaltje van gedachteloze overneming uit het Duitsch; ‘springen’ heeft bij ons nooit ‘laten springen’, ‘laten ontploffen’ beteekend en ‘sprengen’ (nu verouderd) evenmin. Als vertaling van hd. Sprengstoffe is het woord een vergissing.

daar deze aanduiding reeds veel wordt gebruikt; zie b.v. 'Korps geleiders van ontplofbare stoffen'.

Frappez toujours.

Wij danken aan een van onze leden een opmerking die ons van waarde schijnt te zijn en waarmee wij dan ook ons voordeel zullen doen. Ons lid waardeerde het dat Onze Taal ten behoeve van haar leden, die zich het overmatig gebruik van germanismen wilden afwennen, lijsten publiceerde van af te keuren woorden maar, merkte hij op, men komt er niet altijd toe die lijsten op te slaan. En toen wij de opmerking maakten dat wij toch reeds een samenvatting van deze germanismen-lijsten hadden doen verschijnen en dat wij ons voorstelden dat binnenkort - in den vorm van een handig boekje - weder te doen, antwoordde ons lid dat z.i. zulk een boekje stellig zijn nut kon hebben, maar dat zijn bezwaar daardoor niet geheel werd opgeheven. Wat wij noodig hebben, oordeelde hij, is een voortdurende herinnering aan onze fouten. Het verkeerde woord is ons ontsnapt voor wij er erg in hebben; het moet ons als het ware i n g e h a m e r d worden dat het woord fout is. Gijzelf, ging ons lid door, hebt in ons korte gesprek nu reeds eenige keeren het woord 'eerstens' gebruikt; dat zoudt ge niet gedaan hebben als gij er telkens aan waart herinnerd dat dit woord - (en analoog daaraan 'minstens' en 'hoogstens') - dient te worden vervangen door 'ten eerste' ('ten minste', 'ten hoogste').

Geef ons in elk nummer van Onze Taal één of twee woorden, waarop gij in 't bijzonder onze aandacht wilt vestigen en vrees niet voor herhalingen. Het is de aanhouder die wint!

Wij geven gaarne gevolg aan den wensch van ons lid, van wien wij weten dat het belang van onze taal hem zeer ter harte gaat. Reeds in dit nummer zal men een tweetal woorden vinden, van welke wij er allen van overtuigd zullen zijn dat zij verbannen dienen te worden.

De overbelaste zin.

Wij hebben in deze kolommen reeds herhaaldelijk melding gemaakt van de afkeurenswaardige gewoonte bij sommige schrijvers, om den zin zóózeer met tusschenzinnen te belasten, dat er tenslotte een verwarrende ingewikkeldheid ontstaat, die het overzicht maar al te vaak bemoeilijkt.

Prof. Dr. Jac. van Ginneken (in 'Onze Taaltuin' van deze maand, pag. 207) vermeldt dit euvel en vertelt ons hoe hij handelt bij het ontcijferen van de lange zinnen der wetenschappelijke Deutsche boeken. De schrijver redt zich dan gewoonlijk zoo, dat hij eerst de fragmenten van den uiteengevallen hoofdzin met potlood onderstreept en achter elkaar leest, twee, drie keer, om pas daarna de verschillende bijzinnen en tusschenzinnen als nadere beperkingen en bepalingen elk op hunne plaats in te voegen. En zoo gaat de schrijver, eer hij zoo'n zin verstaat, soms vier, vijf keer langs al de stations op en neer.

Een strenger requisitoir tegen het door ons gewraakte misbruik is wel niet denkbaar.

Overzïen.

“Max Euwe overziet een sterken paardezet van Aljechin”, zoo luidde de ontstellende titel van een der “tournooi”-berichten. Men zal allicht geneigd zijn hierin een laakbaar Germanisme te zien. Het is mogelijk. Maar daar staat toch wel een en ander tegenover. Immers de verslaggever schreef in zijn bericht eronder: “Hij zag klaarlijk een sterken paardezet van A. over het hoofd”. De vorm “overziet” is dus blijkbaar een vondst van den opmaker, die de inkomende berichten voor de pers pasklaar maakt, en de vorm is het gevolg van zijn neiging tot “verkorting van den taalvorm”. En in de Nederlandsche taal is de samenstelling van een adverbiaal voorvoegsel (c.q. een voorzetsel van een vorm als hier “over het hoofd”) met een werkwoord, ook met verschuiving van het accent naar het werkwoord, een heel gewone, nog levende en productieve wijze van woordvorming”.

(Prof. Dr.) G.S. O(verdiep)
in 'Onze Taaltuin' van November 1936.

Zou de schrijver den genoemden ‘opmaker’ niet wat te veel eer bewijzen door hem een ‘(taal)vondst’ toe te schrijven? Is de onderstelling te gewaagd dat deze niet tot den vorm ‘overzïen’ zou zijn gekomen, als hij dit woord, als navolging van hd. ‘übersehen’, niet telkens onder de oogen had gekregen?

En al nemen wij natuurlijk op gezag van den hooggeleerden schrijver gaarne aan dat ons taaleigen zich tegen deze vorming niet verzet, toch betreuren wij het dat uitdrukkingen als deze in bescherming worden genomen.

Om het gevaar, waaraan zij bij ons, leeken, het zuiver taalgevoel blootstellen.

Het Handelsblad en de taal.

De taalmaniak.

Zoo hoort het!

De heer Zoetermans, leeraar in de Nederlandsche taal en letterkunde, was zijn heele leven lang een zeer pedant en zelfingenomen man geweest. Niemand wist het beter dan hij en over een grammaticale of stijl-fout in de Nederlandsche taal kon hij zich enorm opwinden. Dan hield hij lange geleerde colleges over taalkunde, die zoo technisch waren dat ze niemand interesseerden en dus ook niet het nut hadden wat een vriendelijke duidelijke opmerking zou kunnen uitwerken. Ook kon hij nooit nalaten iemands spreektaal te corrigeeren volgens de spelling De Vries en Te Winckel.

Echter aan alles komt een eind, zoo ook aan het leven van den heer Zoetermans. Hij lag op sterven en de behandelende geneesheer stond naast het bed, wachtend op zijn laatsten adem. Stil en bleek lag Zoetermans op het witte kussen, de oogen gesloten. Zijn ademhaling ging zachter en zachter, slap lagen de vermagerde armen langs het lichaam. De dokter nam zijn pols en fluisterde deelnemend tegen de om het bed geschaarde familieleden: 'ik geef hem niet meer als een kwartier!'

Met een plotselingen ruk richtte de stervende zich op, hevig steunend. Nog eenmaal openden zich de oogleden en den arts met onuitsprekelijk verwijt aankijkend, hijgde Zoetermans met laatste krachtsinspanning: 'Meer dån, dokter, meer dån!!'

O.

(Handelsblad 8 November, Ochtendblad.)

Van onze leden.

Aneta's dans (macabre)

- Aneta meldt: S.S. 'Coote' is vergroot en o m g e b o u w d voor oliestook. - Een schip is o m g e d o o p t in Lodewijk. - De Zuid-Boulevard te Noordwijk is o m g e d o o p t in Koningin Astrid Boulevard. - Charles Lyon Caen, president van de B e h e e r s r a a d der Haagsche Academie voor Intern. Recht...

Aneta staat hierin niet alleen. Een van onze grootste dagbladen laat - naar ons lid, de heer A. Donker ons laat zien - Prins Bernhard, in een kort bestek, zich twee keer o m k l e e d e n .

Dat deze fouten voorkomen in een bericht met betrekking tot onzen Prins, die er, zooals wij allen weten, naar streeft onze taal zuiver te spreken, is dubbel te betreuren.

Levensleden

- De A.N.W.B., onze Koninklijke Nederlandsche Touristenbond, heeft voor degenen, die bewezen hebben den Bond 'trouw te blijven tot den dood' een insigne laten maken, een 'speciaal jasinsigne voor L e v e n s l e d e n'. 'Toont dat U levenslid bent!' roept de A.N.W.B. dezen getrouwen toe.

'Speciaal voor U!' staat er boven de circulaire die de Bond ons zendt en waar dit fraais in voorkomt. Inderdaad, speciaal voor ons en daarom zeggen wij er ook het onze van.

Of de Bond dan niet beter weet? Zeker wel; op de insigne zelf staat het heel juist. 'Lid voor het leven'. Waarom dan die gekke dingen gedrukt? Ja, waarom...?

Stoeten

- Ons lid, de heer Menkman, heeft bezwaar tegen den vorm *stoeten*, mv. van *stoet*, optocht. 'Is men' - vraagt hij - 'inderdaad vrij meervoudsvormen te creëren voor woorden welke tot dusver in onze taal geen mv. hadden? ""Stoeten"" was alleen bekend als mv. van het woord dat broodje beteekent.'

Wij kunnen ons lid in deze niet geheel volgen. Wij spreken van 'drommen' (Vondels 'dicke drommels'), waarom zouden wij dan niet mogen spreken van 'stoeten'? ('Er trekken hier vele lijkstoeten voorbij'.)

Nagekomen

- Ons lid, de heer A. v.d. Schaaf schrijft ons: "In het Octobernummer van Onze Taal lees ik onder het artikel "Wezen": "In een *n a g e k o m e n* beoordeeling...". Ik voelde daarin dadelijk: een beoordeeling, die van zich zelf wil zeggen: "ich komme nach".

Kan de Raad aan dit woord zijn goedkeuring hechten? Koenen geeft wel het w.w. *nakomen* in de beteekenis van *achternakomen*, volgen, - maar dan gevoelt men daarbij een medewerkend voorwerp, of lijdend voorwerp, waartoe het bijv. n.w. geen aanleiding geeft."

Onze Raad zal ons misschien wel willen zeggen of wij ons met het bezigen van het gewraakte woord op glad ijs begeven hebben. En hoe zou dan het oordeel luiden over het veelvuldig gebruikte: een *nakomertje*?

Onverwoestbaar

- Het lid van onzen Raad, Dr. A. Beets, heeft in ons nummer van Juli gewezen op het veelvuldig misbruiken van het woord 'onverwoestbaar'. Dr. Beets haalde als voorbeelden aan: Zakmessen, die 'onverwoestbaar' heetten te zijn (i.p.v. 'onverslijtelijk'); een olie, van wier smeervermogen werd getuigd dat het 'onverwoestbaar' was (i.p.v. 'onvergankelijk', 'blijvend' of 'duurzaam').

De muziek-recensent van een groot dagblad zegt: 'Wat maakt een compositie ten slotte onverwoestbaar, anders dan de muziek, de manifestatie van het irrationeele?'

Zoo ergens, schijnt ons in deze subtiele materie het bezigen van dit hevige, aan zwaar geweld herinnerende woord niet aanbevelenswaardig. Hier zou stellig het woord *o n v e r g a n k e l i j k* op zijn plaats zijn geweest.

Schijn en wezen

- De laatste westerstorm heeft aan onze zeeweringen heel wat schade berokkend. In één geval hebben de golven met zulk een geweld op den dijk gebeukt dat 'de betonblokken als turven (zijn) weggedreven'.

Aan diegenen van onze lezers die ongeloovig kijken bij dit 'wegdrijven' verklappen wij, dat het geen echte betonblokken waren. Zij waren van 'papier-mâché', het was 'schijn'-beton. Laat dit onze lezers niet verwonderen; het zelfde bericht spreekt van

een schip, dat blijkbaar geen echte lichten kon bekostigen en het daarom maar deed met 'schijn'-lichten. Die hebben het in den storm ook niet uitgehouden. 'Van een schip waren de schijnlichten weggeslagen'.

Een andere berichtgever is wars van al dezen schijn; hij zoekt het wezen, zij het dan het onwezen. 'Het onwezen der politiseerende burgerwachten'!

Jaarvergadering.

De algemeene vergadering van leden zal dit jaar gehouden worden op Zaterdag 28 November a.s. in het gebouw van de Industriele Club te Amsterdam des namiddags te drie uur.

Punten van behandeling.

1. Opening door den Voorzitter.
2. Notulen van de vorige Ledenvergadering.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de Secretaresse.
5. Jaarverslag van den Penningmeester.
6. Rapport van de Commissie tot het nazien van de rekening, benoemd in de vergadering van 26 October 1935.
7. Benoeming van een commissie tot het nazien van de rekening over het jaar 1936-1937.
8. Verkiezing van twee bestuursleden, van welken één als Voorzitter. (Aftredend zijn de heeren C.K. Elout en J.T. Duyvis. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar; de heer C.K. Elout heeft echter te kennen gegeven dat hij zich niet meer voor het vervullen van een bestuursfunctie beschikbaar kan stellen).
9. Rondvraag.

De germanismen van deze maand.

Het achtervoegsel -SCHE (Bunsensche brander, Weillsche ziekte, Hegelsche wijsbegeerte, enz.). Hiervoor: brander van Bunsen, ziekte van Weill, wijsbegeerte van Hegel (zoo men wil: Hegeliaansche wijsbegeerte).

(Een afschuwelijk, tot groot bederf van onze taal strekkend, Germanisme!)

Het achtervoegsel -WEZEN (geldwezen, bankwezen, assurantiewezen, verkeerswezen, enz.) Hiervoor geld-, bank-, assurantiebedrijf; verkeer. (Al die 'wezens' zijn vervelende wezens!)

[Nummer 12]

Ons eerelid.

Onze Voorzitter heeft, als zoodanig en tevens als Redacteur van ons orgaan, afscheid van ons genomen. Andere plichten hebben in zulke mate beslag gelegd op zijn tijd, dat hij geen vrijheid heeft kunnen vinden om zich verder voor het voorzitterschap beschikbaar te stellen of ook maar deel te blijven uitmaken van het bestuur.

Wat de eerste Voorzitter van ons Genootschap voor Onze Taal is geweest, behoeft hier niet in het licht gesteld te worden; vaardiger pennen dan de onze hebben in deze kolommen aan zijne verdiensten eere bewezen en wij, die gedurende deze vijf jaren zijne medewerkers zijn geweest, wij kunnen die woorden slechts tot de onze maken. Dat deze waardeering voor zijn persoon en voor zijn werk ten bate van ons Genootschap weerklank heeft gevonden in den kring der leden, is in de vergadering gebleken, toen de leden den scheidenden Voorzitter het hoogste eerbewijs aanboden dat het Genootschap kent en dat hem thans naar buiten heeft gemaakt tot wat hij in feite steeds is geweest:

Ons Eerelid.

Ten afscheid.

In de laatste algemeene vergadering ben ik het voorwerp geweest van betuigingen van waardeering namens zóó vele leden dat ik niet ieder afzonderlijk daarvoor kan danken. Toch wil ik het niet laten bij wat ik ter vergadering tot de aanwezigen heb gezegd en ik moet dus wel gastvrijheid voor deze persoonlijke zaak vragen in ons orgaan.

Ik weet waarlijk niet wat ik het meest waardeer: de aanbieding van het eerelidmaatschap, die van het keurige album met handteekeningen (waarin ik ook, met veel verheuging, de namen der leden van den Raad van Deskundigen heb gevonden), het artistieke bronzen beeldje dat nu op mijn boekenkast staat, of den aardigen inval van de vrouwelijke leden om ook mijn vrouw te gedenken (die dezen leden daarvoor zeer erkentelijk is). Het stemt mij alles zeer dankbaar.

Het meest ben ik echter getroffen door het feit van deze waardeering nadat ik toch slechts vijf jaren Voorzitter ben geweest. Want daaruit blijkt immers dat, in die enkele jaren, ons Genootschap saamgegroeid is tot een zekere eenheid die deze gelegenheid heeft aangegrepen om zich te uiten. Ik zie in de hartelijke woorden en daden die op mij zijn uitgestort, dan ook meer dan een persoonswaardeering, namelijk een uiting van belangstelling in de taal. En die belangstelling te wekken en gaande te houden onder onze leden - in een zoo breed mogelijken kring van leden - is immers het doel, dat de oprichters van O.T. voor oogen hebben gehad. O.T. is opgericht op dezen drieledigen grondslag:

- 1e. als genootschap om te doen uitkomen dat men een kring van onderlinge taalbeoefening wenschte,
- 2e. voornamelijk ter bestrijding van germanismen,
- 3e. daarbij pietluttigheden (taal-mikroskopie, heb ik het wel eens genoemd) vermijgend.

Dat O.T. zich op dezen drieledigen grondslag reeds vijf jaar lang heeft kunnen handhaven en zich heeft kunnen uitbreiden, is vooral aan twee factoren te danken: de nauwgezette en welwillende medewerking van den Raad van Deskundigen (waarvoor wij niet dankbaar genoeg kunnen zijn) en den nooit verflauwendenden ijver en levendigheid van werkzaamheid van de Secretaresse (waarvoor hetzelfde geldt). Zoo lang die twee ons niet ontvallen, zal het goed blijven gaan met ons Genootschap. En dat hoop ik nog vele jaren te beleven.... als lid.

C.K. ELOUT.

De zorg voor de taal.

De zorg voor onze moedertaal is bijna even belangrijk voor onze volksgemeenschap, als die voor een goede gezondheid voor het individu. Mooi en goed Nederlandsch spreken en schrijven is al even moeilijk als de kunst om gezond te blijven en oud te worden. En voor beide geldt, dat de prestatie des te verdienstelijker is naar mate men zijn vrijheid van beweging minder aan banden legt. Evenmin als het leven op diëet een teeken van gezondheid is, bewijst een angstvallig volgehouden purisme macht over de taal. Maar de vergelijking gaat niet in alle opzichten op. Wanneer de mensch zondigt tegen de hem bekende of onbekende regelen van de gezondheidsleer, dan ontvangt hij meestal spoedig een 'gevoelige' waarschuwing. En mocht hij zich dan nog niet van een zonde bewust zijn, dan staan er tallooze deskundigen en zelfs 'Raden van Deskundigen' voor hem gereed om hem duidelijk te maken waar hij een fout maakte. Doch hij die zich beschaafd maar ongedwongen, duidelijk maar vlot van zijn eigen Nederlandsche taal wenscht te bedienen, zal, wanneer hij zondigt, dat waarschijnlijk nooit bemerken en geen dokters ter beschikking vinden om hem tijdig te waarschuwen dat hij bezig is zijn mooie bezit onherstelbaar te verknoeien.

Dit gevaar wordt nog vergroot door het feit, dat onze taal zoo kwetsbaar is. Hoevele oprechte Nederlanders zijn er niet, die van goeden wille zijn, doch schier dagelijks onbewust het taalbederf doen voortwoekeren. Doen wij niet bijna ieder uur van den dag een of meer stappen in de verkeerde richting? Doch wegwijzers ontbreken ons bijna volkomen. Slechts hij, die heel goed uit zijn oogen kijkt, ziet zoo nu en dan aan den kant van den weg een mannetje staan dat hem op het goede pad tracht te houden. Zoo'n wegwijzertje, door zoo velen nog over het hoofd gezien, of medelijdend veronachtzaamd, is het Genootschap 'Onze Taal'.

Hoe noodzakelijk is echter die gids. Niet alleen om ons van dwaalwegen af te houden, doch tevens om ons zoo nu en dan moed in te spreken bij de pogingen, welke wij doen om ons zelve in woord en geschrift onder controle, en onze taal g e z o n d te houden.

De ziekte der germanismen is d e groote kwaal. Schrijver dezès is ervan overtuigd, dat hij er zelve niet vrij van is. Het zal den meesten onzer wel zoo gaan: Op een goeden dag leest men een kwasi-Nederlandsch, doch toch eenigszins vreemd aandoend woord in de krant. Als voorbeeld neem ik de uitdrukking 'v e r u i t de beste', die ik onlangs in een onzer groote dagbladen aantrof. Na een, gelukkig zeer korte, aarzeling zegt men geërgerd: 'Weer een nieuwe! Waarom in 's hemels naam nu niet "verreweg"?' Maar wanneer men dat 'veruit' van dien zelfden journalist telkens weer onder de oogen krijgt, de andere bladen het als iets 'origineels' overnemen, en men kennissen het ook in de spreektaal hoort gebruiken, dan weet men over eenige jaren niet beter of het gangbare woord is 'veruit', en hij die van 'verreweg' spreekt, is een aansteller. De werkelijke aansteller was echter de oorspronkelijke uitvinder van 'veruit'!

Voor het tijdig aan den kaak stellen van dergelijke woorden is een genootschap als het onze zoo nuttig, mede juist omdat het meerendeel van zijn leden belangstellende leeken zijn. Zoo onderhouden wij met eigen krachten een gematigde discipline in ons taalgebruik. Ook dit is een gebied waar wij Nederlanders wel wat zelftucht kunnen velen. En doen zich kwesties van gezag voor - want ten slotte kan geen enkel soort discipline daar buiten - dan hebben wij onzen Raad van Deskundigen!

M.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

De leden van onzen Raad bewijzen ons dikwijls de vriendelijkheid om, buiten de keeren dat zij ons van advies dienen wanneer wij ons tot hen als onzen 'Raad' (dus als collectiviteit) om voorlichting wenden, ons individueel hunne opmerkingen te zenden ten aanzien van hetgeen zij in ons blad lezen.

Het behoeft nauwelijks gezegd te worden dat wij ook dezen vorm van samenwerking op hoogen prijs stellen en wij zullen in deze rubriek wat wij aldus mogen ontvangen, ter kennis van onze leden brengen.

Overzien

- Neen, wij hebben het verkeerd gezien; Prof. Overdiep neemt vormen als deze niet in bescherming. De schrijver verklaart, naar hij ons zegt, ze alleen op een niet-eenzijdige wijze.

“De onderstreepte zinnen (... “zoo luidde de ontstellende titel van een der tournooi-berichten” en “Het is mogelijk”) houden in dat ik er een “laakbaar germanisme” in kan zien. Maar de taalwetenschap acht het verschijnsel daarmede nog niet “verklaard”. Immers, het blijkt dat de “opmaker” hier als zoo vaak (ik heb daarover een zeer omvangrijke studie in O. Taaltuin geschreven vroeger) het zeer belangrijke verschijnsel der taalverkorting toepast (zie den vollen vorm “over het hoofd zien” in het artikel zelf). Weet u, dat alle “onscheidbare” samenstellingen met het accent op het werkwoord en een verleden deelw. zonder ge-oorspronkelijk scheidbaar waren met het accent op praefix en werkwoord beide? Ook die ontwikkeling kan in het Nederlandsch, onder bijzondere taalvormende omstandigheden als hier de noodzaak tot kortheid in een titel, niet anders dan als normaal, als “ontwikkeling” of “leven” der taal worden gezien.”

Aldus Prof. Overdiep, die een zelfde geval van ‘verkorting’, thans voor een ‘reclamespreuk’ ziet in het woord *levenslid*.

En als wij klagen dat het toelaten van deze vormen voor ons, leeken, het z u i v e r t a a l g e v o e l in gevaar brengt, geeft schr. ons ten antwoord: 'Het zuiver taalgevoel sluit ook in: g e v o e l voor de mogelijkheden van praefigering der werkwoorden in de moedertaal.'

Ons artikel met het kopje 'Overzïen' heeft de Directie van het Algemeen Nederlandsch Persbureau doen schrijven: 'In Uw laatste nummer heeft U weinig mededoogen met de lieden, die in kopjes boven berichten de taal verkorten. Typografische redenen dwingen de redacties zooveel mogelijk te zeggen in... zestien letters. Bij dit bedrijf worden meer anglicismen dan germanismen gepleegd. Samenstellingen als Burgos-regeering zijn slechts bescheiden navolgingen van de stoute staaltjes, welke in de berichthoofdjes van Engelsche en Amerikaansche bladen zijn te vinden'.

Om-

- Professor Van Ginneken keert de rollen om. In plaats dat wij bij dit lid van onzen Raad om voorlichting komen, stelt hij nu o n s vragen. 'Waarom is o m bouwen en o m doopen verkeerd?'

Ja, waarom...? Omdat... ja, maar dat is toch geen portuur... Omdat, als wij het dan moeten zeggen, al dat om- en dat af- maar toegeven is aan een verlangen naar steeds groteren nadruk, - aan een behoefte aan steeds sterkere praefixen. Omdat we evengoed kunnen zeggen v e r bouwen en v e r doopen...

Maar hoe k u n n e n we dat antwoorden, nu wij reeds van te voren weten dat zulk een antwoord niet aanvaard wordt? Dat onze opponent een zeker verschil gevoelt tusschen o m bouwen en v e r bouwen; dat h e r doopen te zwak bevonden wordt voor o m doopen, en w e d e r doopen (en dit terecht!) onbruikbaar wordt geacht om de historische bijgedachte?

'Wat hadden de Dagbladen moeten zeggen voor o m kleeden? v e r kleeden is toch onbruikbaar; dat doet mij denken aan een Carnaval.'

Ons niet, Professor; wie denkt er nu aan een Carnaval als wij lezen van een bezoek dat onze Prins aan onze troepen brengt.

Professor, laat ons het op een accoordje gooien. Laat ons toegeven dat b.v. het voorvoegsel a f dikwijls een andere beteekenis geeft aan het volgende woorddeel dan het praefix ver- en dat het dan een nuttige functie vervult (a f koelen en v e r koelen, a f korten en v e r korten). Maar staat ons dan toe dat, in al die gevallen, waarbij het aanhangen van af- en om- geen noemenswaardige uitwerking heeft op het begrip, dat door het stamwoord wordt uitgedrukt, wij die praefixen vermijden.

Laat ons verweer mogen voeren tegen afflauwen, afmageren en afzwakken; tegen omdoop, omkleeden, omleggen en omvormen. Laat ons een dak mogen dichten en niet 'afdichten'; een auto mogen remmen en niet 'afremmen'; een huis verbouwen en niet 'ombouwen', ons voor het middagmaal mogen verkleeden en niet 'omkleeden'.

Want anders zullen wij stellig nog eens gaan spreken van 'afanderen' en voor verdampen gaan zeggen 'afdampen' of een vergadering gaan 'afhouden' en in zulk een vergadering over een voorstel gaan 'afstemmen'.

En dat zult ge toch niet willen!

Geen bijzonders

- In een vorig artikel hebben wij in het licht gesteld dat wij den partitieven genitief op -s gebruiken na het substantief *n i e t s*, maar dat in 't algemeen *g e e n* gevolgd wordt door het *o n v e r b o g e n* substantief. Dus: niets kwaads, niets goeds, enz., maar geen kwaad, geen goed, enz. Als uitzonderingen vermeldden wij: Nieuws (men zegt even goed 'Geen nieuws' als 'Niets nieuws') en 'moois' ('het moois'). ('Denk ook aan "I e k k e r s" in de kindertaal' merkt een lid van onzen Raad op. 'H e t I e k k e r s, dat ik gisteren kocht; en g e e n I e k k e r s vandaag!')

Hoe komt dat? Doordien - schreven wij - men in den loop des tijds is gaan vergeten dat de *s* van 'nieuws' een genitief beteekent en men dus dezen vorm voor een onverbogenen is gaan houden.

Ja maar, zegt een ander lid van den Raad, "dit is de "ontwikkeling" of het "leven" der taal, dat zich voortzet in d a t m o o i s e n g e e n b i j z o n d e r s. Een dergelijke ontwikkeling mag men toch niet afkeuren of tegenhouden? Daarvoor zou alleen aanleiding zijn wanneer bovendien nog de -s doordrong in gevallen, die kennelijk aan het Duitsch onzijdige -s zijn ontleend, zooals een filosoof onlangs zei: Geestelijk s zie ik niet in dat probleem."

Naar het oordeel van dit lid van onzen Raad dus, een geval van 'taalv e r a n d e r i n g d ó ó r t a a l f o u t e n', waarover wij vroeger reeds schreven, - van het blijven l e v e n van de taal ten deele als gevolg van de zonden, die wij jegens haar begaan^{*)}. Dat dit er ons echter niet toe mag leiden er nu maar op los te zondigen, bewijst wel het afschrikwekkend voorbeeld dat ons hier wordt voorgehouden!

Minstens, hoogstens

- Prof. Dr. Jac. van Ginneken acht 'minstens' en 'hoogstens' zeker *n i e t* afkeurenswaardig; en merkt op dat, als wij ze willen vervangen, wij dat heel vaak niet zullen kunnen doen door 'ten minste' en 'ten hoogste', maar dan zullen moeten schrijven en zeggen: 'op zijn minst' en 'op zijn hoogst'. Ja, zelfs als wij ons laten betrappen op 'eerstens' en een *p e c c a v i* ons reeds naar de lippen welt, zelfs dan zien wij zijne hand beschermend over ons uitgestrekt. 'Is óók zoo erg niet; als het ten minste bij e e r s t e n s e n t w e e d e n s blijft!'

*) O.T 1935, 14.

Dimmen

- Een lid van onzen Raad maakt, naar aanleiding van hetgeen wij in ons nummer van November ten aanzien van dit woord schreven, de opmerking dat niet de Regeering dit woord heeft uitgevonden, maar dat het algemeen gangbaar is in de Sportwereld.

'Natuurlijk' - zegt dit lid - 'is het overbodig. Maar het heeft de speciale beteekenis van dempen van licht van auto's en motorrijwielen. Dempen is in het gewone taalgebruik gespecialiseerd tot waterwerken.'

Wij merken ten aanzien hiervan op dat wij het slechts betreurd hebben dat onze Overheid dit slordige anglicisme officieel heeft ingehaald. Als de Regeering flinkweg voor 'het tijdelijk verminderen van de lichtsterkte van autolampen' het woord dempen had gebezigd, dan zou dit denkelijk in het gewone taalgebruik al spoedig ook deze speciale beteekenis hebben gekregen.

En dat zou winst geweest zijn voor de taal.

Stoeten

- Het bezwaar van een van onze leden tegen den meervoudsvorm *stoeten* - dat wij niet deelden - wordt ook niet gevoeld door het lid van onzen Raad, dat ons schreef: 'v. Looy: In huldigende *stoeten* Wij komen aangetreên, - zonder twijfel al ouder. En wat moet het lid niet zeggen van meerv. van *abstracta* als: Ik heb je in geen tijd gezien. Zulke meervouden kwamen al bij de oudste volkeren voor. - Ook verkondigen de Hemelen Gods eer.'

Een heuglijk verschijnsel.

Wij hebben er reeds eenige keeren op kunnen wijzen dat er een verandering merkbaar is in de opvattingen van velen van ons volk, met betrekking tot de taal, - dat langzamerhand de onverschilligheid begint te wijken en plaats maakt voor belangstelling. Belangstelling niet alleen voor de wijze van schrijven - de spelling -, maar ook voor de taal, voor het woord.

En daaraan gepaard een groeiend verzet tegen de ingeslopen gewoonte om voor begrippen en zaken, die uit het buitenland tot ons zijn gekomen, gedachteloos het vreemde woord - al of niet 'vernederlandscht' - te bezigen. Het zijn vooral de technici die zich in deze zwaar bezondigd hebben en daarom achten wij het heel verheugelijk dat juist uit deze kringen stemmen opgaan om aan dit euvel paal en perk te stellen.

Een voorbeeld. Velen van ons zullen in tijdschriften en bladen het woord 'air-conditioning' hebben ontmoet. Met dit vreemde woord wordt aangeduid: het langs automatische weg in goede 'conditie' houden (brengen) van de lucht, in treinen, vliegtuigen, fabrieken, ziekenhuizen, kantoren enz.

De behandeling omvat het verwijderen uit de lucht van schadelijke bestanddeelen en het toevoeren van wat ter verkrijging van een goede lucht noodzakelijk wordt geacht; het drogen van de lucht wanneer het vochtgehalte te hoog is, het toevoeren van waterdamp wanneer dat gewenscht is. Tenslotte het regelen van den warmtegraad. De Duitscher noemt het toestel dat dit alles bewerkt 'Wetteranlage'

of 'Klima-Anlage' en in navolging daarvan zijn onze ingenieurs gaan spreken van 'klimaatbehandeling'.

Hiertegen is verzet gerezen, want, oordeelen velen, het is onjuist om de lucht in een gebouw, in een vliegtuig, 'klimaat' te noemen; en zij stellen voor: *luchtbehandeling*. Dit woord doet volgens anderen het doel dat beoogd wordt niet uitkomen en zij geven in overweging te spreken van: *luchtrekening*. Zoals op drukke punten de snelheid van het verkeer verhoogd wordt of vertraagd, de richting er van gewijzigd, kortom het verkeer wordt 'geregeld'.

Men is het te dezen niet eens geworden en heeft zich tot ons om voorlichting gewend en wij hebben de zaak aan onzen Raad voorgelegd.

De Raad nu geeft in zijn meerderheid aan 'regelen' de voorkeur, dus: *luchtrekening*, - en het toestel dat deze 'rekening' bewerkt, zou dan kunnen heeten: *luchtrekelaar*. Vindt men dit 'regelen' en 'rekelaar' te eenvoudig, dan zou de Raad zich met 'reguleering' en 'regulator' kunnen vereenigen.

Dat deze aanduidingen den *geheelen* inhoud van het begrip niet weergeven, wordt niet als een bezwaar gevoeld; voldoende is, dat een (de) domineerende trek benoemd wordt. Met dien naam verbindt zich zeer spoedig als vanzelf het totale begrip.

De Raad heeft zich ook bezig gehouden met 'luchtreiniging', 'luchtzorg' of '-verzorging' (-zorger of -verzorger) en -behandeling (-behandelaar), maar heeft deze woorden laten vallen, ten gunste van: *luchtrekening* (-reguleering).

Het woord: 'klimaat'-behandeling heeft geen schijn van kans gehad.

Thans komt een lid van den Raad aan het woord dat nog niet heeft gesproken en ook diens oordeel willen wij *met aandrang* in de belangstelling van onze technici aanbevelen. En laat men nu niet dadelijk zeggen: *dát* niet, want dat klinkt zoo gek. 'Fiets' was ook even een 'gek' woord en dat gebruiken wij nu allen.

Dit nu is zijn oordeel: 'luchtrekening' heeft hij verworpen en in de plaats daarvan beveelt hij aan: *luchtempering* met 'temper-inrichting', 'temper-toestel', enz. 'Temperen' heeft men dan te nemen in de oorspronkelijke beteekenis van 'mengen' (Wdb. XVI, 1490).^{*)}

* * *

Hiermede hebben wij voldaan aan het verzoek dat men tot ons heeft gericht en het woord is nu aan onze ingenieurs, aan de technici.

Men heeft bepleit de instelling van een staatscommissie van deskundigen, die vragen als deze

te behandelen zou krijgen, een commissie, waarvan de leden van staatswege gehonoreerd zouden worden.

Zulk een commissie is er (nog) niet en daarom heeft onze 'Raad' zich met het werk belast. Ongehonoreerd.

Maar al doen de leden van onzen Raad dit werk dan belangeloos, o n b e l o o n d behoort het niet te blijven.

Laat dan de b e l o o n i n g zijn dat de adviezen, die de Raad ons geeft, niet in den wind worden geslagen. Men b e h o e f t nu niet meer bij het Engelsch of bij het Duitsch leentjebuurt te spelen. Wij kennen nu de volslagen Nederlandsche woorden; laat ons die nu in eere brengen en houden!

Eindnoten:

- *) T e m p e r e n , uit lat. t e m p e r a r e of fr. t e m p é r e r . De oorspronkelijke beteekenis van het lat. w.w. is: zaken in de juiste verhouding doorenmengen en zoodoende het teveel der eigenschappen van iedere zaak wegnemen. Vandaar de bett.: in den behoorlijken toestand brengen, matigen, enz.

Van onze leden.

Kaarttermen

- Een lid zendt ons een spel kaarten, verstrekt door de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij, en waarvan de (het) Aas, Heer, Vrouw en Boer achtereenvolgens zijn gemerkt met de letters A, K, D en B. Is dit - vraagt hij - Engelsch en gaat Albion ons navolgen en een boer een boer noemen (zooals de Franschen al lang doen, die tegen un chat, un chat zeggen!) - of hebben wij hier te doen met een poging om de oude Hollandsche benamingen Heer en Vrouw te doen vervangen door Koning en Dame?

Nevenkosten

- De Nederlandsche Kamer van Koophandel voor Duitschland te 's-Gravenhage spreekt van: buitenlandsche spoorvrachten en andere in het buitenland ontstane n e v e n k o s t e n .

Onze leden weten dat de Raad zich verzet tegen het gebruik van 'neven' ter aanduiding van iets b i j k o m s t i g s tegenover wat de hoofdzaak is. De - immers: Nederlandsche - Kamer van Koophandel had hier dienen te zeggen: b i j k o m e n d e kosten of, als men wil, b i j k o s t e n .

Schrijverstaal

- Uit een letterkundige kroniek: (De schrijver) heeft zijn stijl helaas niet kunnen vrijwaren tegen een anderen vloek, waaronder sommige in het buitenland werkende auteurs gebukt gaan. Zijn proza wemelt van germanismen.

Wij lezen van het 'opbrengen' eener liefde, van 'speciaalkennis', van rechters die men niet 'besteken' kan, van 'zich veilig stellen' en 'zich omstellen', enz.

Een 'kleine, doch niettemin gevaarlijke onzuiverheid' noemt de kroniekschrijver deze vergrijpen tegen de taal en wij betwijfelen het of het alleen de in het buitenland werkende auteurs zijn die onder dezen 'vloek' gebukt gaan.

Schijnlicht

- Een van onze leden heeft onlangs de aandacht gevestigd op een bericht in de krant, volgens hetwelk van een schip tijdens den storm de 'schijnlichten' waren weggeslagen. Het blijkt nu, uit een mededeeling van ons lid, den heer A. Donker, dat 'schijnlicht' de gewone technische term is in de scheepvaart voor de overkapping van de machinekamer, waardoor het 'licht' in de machinekamer 'schijnt', op dezelfde wijze als b.v. de binnenplaats van een huis door een glazen lantaarn verlicht wordt. Het glas van de schijnlichten bestaat echter op zeeschepen uit dikke, ronde, in koperen randen gevatte patrijspootglazen, inplaats van uit vensterglas, dat geen weerstand zou bieden aan de overslaande zeeën.

De vorming van het woord, merkt de heer Donker op, moge op het eerste gezicht wat zonderling lijken, dit is echter met vele technische termen, ook in andere vakken, het geval.

Wij zijn ons lid erkentelijk voor zijn toelichting; inderdaad, als technische term staat het woord buiten (onze) critiek.

Trawler

- Ons lid de heer S.P. ten Holt betreurt het dat onze kranten zoo dikwijls deze Engelsche aanduiding bezigen in plaats van het Hollandsche *treiler*; temeer daar, naar hij aanneemt, de Engelsche aanduiding een verbastering is van het overeenkomstige Nederlandsche woord.

Ook ons schijnt deze gewoonte weinig aanbevelenswaardig en de onderstelling van ons lid, dat het woord *trawler* een ontleening zou zijn aan het Ned. komt ons waarschijnlijk voor. *Treil* is het oude woord voor jaaglijn; een schuit *treilen* is haar voorttrekken. Dat men een schuit, die een net over den zeebodem sleept, een *treiler* is gaan noemen, ligt voor de hand.

Roestvrij

- In een vorig nummer maakten wij melding van de meening van een lid, dat het achtervoegsel -vrij slechts gebezigd zou mogen worden in de beteekenis 'zonder'. 'Roestvrij' zou volgens dit lid slechts mogen beteekenen 'ontdaan van roest', terwijl een onvatbaarheid voor oxydatie zou moeten worden uitgedrukt door 'niet roestend' of 'on(ver)roestbaar'.

Wij wezen toen op de zeer gebruikelijke uitdrukking 'krimpvrij', gebezigd ten aanzien van stoffen, die onvatbaar (gemaakt) zijn voor krimp. Ons lid, de heer Dr. H. Burger vult dit nog aan met eenige voorbeelden. Hij zegt:

'Verg. ook: drankvrij; brand-, inbraak-, bom-, vorst-, vocht-, motvrij; belasting-, tol-, pacht-, premie-, port-, vrachtvrij;

met “vrij” in betekenis van “niet onderhevig aan”, “niet bereikbaar voor”, “niet belast met”; of algemeen - door eigenschappen, inrichtingen, maatregelen enz.: “beschermd tegen”.

In de betekenis “zonder” - roest-, stof-, ziektekiemvrij - komt -vrij in samenstelling, dunkt mij, minder voor.’

Uitwatering

- “Waarom” - vraagt ons lid, de heer Menkman - zou “uitwatering” minder goed en “vrijboord” beter zijn? Van Dale geeft wèl “uitwatering”, maar niet “vrijboord”. Het water dat op het hoofddek terecht mocht komen wordt geloosd door de spij- (spie-, spui-) gaten van dat dek. Waarom zou men den afstand van die gaten tot de waterlijn (de lastlijn, het Plimsollmerk) geen uitwatering mogen noemen? Dat een vaartuig niet voldoende uitwatering heeft is een gewone zeemansuitdrukking.”

Ons lid heeft, naar het ons voorkomt, de strekking van onze opmerking niet begrepen. Hij verwacht twee dingen: a) **Uitwatering** = afwatering, het laten uit- of afvloeien van water (zeewater van het dek dóór de spijgaten). Verg. de ‘**Uitwaterende Sluizen**’ in Noord-Hollands Noorderkwartier: die op zee loozen. b) **Uitwatering**, waarmee bedoeld is: hoe ver (hoog) een zaak (schip) uit het water komt; boven 't water uitkomt: hd. **Auswassering**. Auswassern, waarvan 't is afgeleid, moet opgevat worden (van een schip gezegd) als: uit het water 'treden'. Verg. Nederl. dieptreding van een schip = diepgang, 'intreding' in het water (diepte van in-dompeling). Ons bezwaar gold dus: **Uitwatering** = hoogte van 'uittreding' uit het water; daarvoor bezige men **vrijboord**.

Voorrangsweg

- Een nieuw begrip heeft zijn intrede gedaan in onze motorwetgeving; wij zijn verrijkt met ‘voorrangswegen’, dat zijn wegen waarop de automobilist den voorrang heeft boven het ‘dwarsverkeer’, van welke zijde het ook moge komen.

Een van onze leden zegt nu met betrekking tot dit nieuwe woord: “Ik weet niet of “voorrangsweg” bepaald een Germanisme is, maar noch ons oog, noch ons oor is voldaan, als wij dit woord zien en zeggen. Zelfs indien de koppeling geoorloofd mocht zijn, zou de wijze van koppeling vreemd blijven. Wij spellen: “rangregeling” en “rangtelwoord”, niet: “rangsregeling” en “rangstelwoord”.

“Heirbaan” lijkt mij een mooiere term dan “voorrangsweg” of zelfs “voorrangweg”. Wij staan voor een nieuwe instelling, die elke dag duizenden monden zullen noemen: zou het niet van belang zijn daar een woord voor te kiezen, dat onbetwist op en top Nederlands is?”

Prof. dr. Karl Scheffler. †

Uit Duitschland bereikt ons het bedroevende bericht dat Prof. Dr. Karl Scheffler is overleden. Muttersprache, wier ‘wissenschaftlicher Berater’ hij was, gedenkt hem in gevoelige woorden en prijst zijne uitnemende bekwaamheden en zijn bijzonder ontwikkeld taalgevoel, die gepaard gingen aan een zeldzame bescheidenheid.

Ook voor ons is Prof. Scheffler een raadgever geweest, dien wij steeds bereid hebben gevonden ons met zijne veelomvattende kennis ter zijde te staan.

Onze Taal verliest in hem een goeden vriend.

Het Handelsblad en de taal.

Het is ons gebleken dat wij bij het overnemen van het stukje uit het Hbld. niet voldoende hebben laten uitkomen wat van ons was en wat van het dagblad. Welnu,

van ons was het kopje (dat wij hierboven afdrukken) en de regel aan het slot, tusschen haakjes geplaatst; al het andere behoort tot het overgenomen artikel.

En waaróm wij het overnamen? Alleen maar omdat wij pijnlijk getroffen waren door den vorm er van. Het had anders gekund.

Niet om het taalvraagstuk zelf, dat het behandelt. Zeker, wij zeggen en blijven zeggen beter d a n , meer d a n . Maar wij opponeeren niet tegen den vorm met a l s ; wij weten al te goed dat velen in ons land dezen vorm verkiezen. Hoe zouden wij m o g e n opponeeren nu wij, in ons eigen blad, hebben kunnen zien dat een gezaghebber op het stuk van de taal in één artikel vrijelijk a l s en d a n dooreen gebruikt.

En als een lid van onzen Raad ons doet opmerken dat men 'in bijna heel het Nederl. taalgebied z e g t : meer a s , met evenveel genoeg en r e c h t als meer d a n ' - dan aanvaarden wij dat, al zou het ons aanvankelijk misschien wat sterk uitgedrukt lijken.

Een soortgelijk verschijnsel hebben wij bij onze Oostelijke naburen kunnen opmerken. In onze jeugd spraken wij van: ebensogut w i e , besser a l s ; tegenwoordig hoort men bijna overal besser w i e .

De tijden veranderen en met hen de taal. Of wij het prettig vinden of niet.

Ledenvergadering op zaterdag 28 november 1936, des namiddags te 3 uur in het gebouw van de Industriele Club te Amsterdam.

De voorzitter opent de vergadering en geeft het woord aan de secretaresse tot het lezen van de notulen van de vorige ledenvergadering. Deze worden zonder discussie goedgekeurd.

Ingekomen stukken: bericht van verhindering van den heer Dr. Henri Polak te Laren. Voor kennisgeving aangenomen.

De secretaresse brengt haar jaarverslag uit en nadat gebleken is dat geen der aanwezigen eenige opmerkingen ten aanzien daarvan wenscht te maken, wordt dit verslag goedgekeurd.

De penningmeester brengt alsnu zijn verslag uit, beantwoordt een vraag om toelichting van een van de aanwezigen en doet voorlezing van de conclusie waartoe de commissie tot het nazien van de rekening is gekomen. De Vergadering aanvaardt zonder discussie het verslag, verleent den penningmeester décharge voor het gevoerde beheer en brengt hem dank voor hetgeen hij ook dit jaar weder ten bate van het genootschap heeft verricht.

Tot leden van de commissie tot het nazien van de rekening over het jaar 1936/37 worden benoemd mej. Mr. H.J.D. Revers en de heer P.J. d'Artillac Brill, welke beiden verklaren de benoeming te aanvaarden. Den heer H. Smit P.Czn. wordt verzocht zich ter beschikking te houden, wanneer onverhoopt een der beide benoemden verhinderd mocht zijn de functie waar te nemen.

Thans stelt de voorzitter aan de orde de verkiezing van twee bestuursleden, van welke één als voorzitter. Spr. doet daarbij nog eens uitkomen dat hij het voorzitterschap van het genootschap aanvankelijk slechts voor korten tijd heeft willen aanvaarden en dat het steeds zijn bedoeling is geweest de leiding in andere handen over te geven, zoodra dit zonder

bezwaar voor het genootschap zou kunnen geschieden. Hij heeft er zich tot nu toe telkens weder toe laten vinden om aan te blijven, maar thans, na gedurende vijf jaren zijn taak te hebben vervuld, meent hij gerechtigd te zijn den hamer neer te leggen, en dit te meer, nu andere plichten zoodanig beslag leggen op zijn tijd, dat hem geen gelegenheid overblijft zich nog verder aan de belangen van het genootschap te wijden.

Spr. wil daarmede niet zeggen, dat de waarneming van zijn functie in den laatsten tijd een al te groot beroep op zijn tijd zou hebben gedaan; het tegendeel is waar. De omstandigheid, dat - zooals bij een vereeniging als Onze Taal niet anders zou kunnen - de redactie van het Maandblad en het secretariaat van het Genootschap in één hand zijn vereenigd, heeft zijn taak zóózeer vergemakkelijkt, dat zijn werk zich in den laatsten tijd heeft kunnen bepalen tot het houden van toezicht. En nu moge het waar zijn dat deze staat van zaken hem zou kunnen veroorloven zijn functie te continueeren, - spr. zou er bezwaar tegen moeten maken al het werk aan een ander over te laten en slechts in naam redacteur te zijn.

Na deze toelichting vraagt hij nu aan de aanwezigen of zij eenige kandidaten willen stellen voor het voorzitterschap, maar het blijkt dat geen der leden enig voorstel wenscht te doen. Mejuffrouw Mr. Revers vraagt of het bestuur in deze den leden van voorlichting zou kunnen dienen en de voorzitter antwoordt hierop dat uitteraard het bestuur zijn gedachten over deze kwestie heeft laten gaan. De voorzitter heeft echter gemeend zich van het geven van aanwijzingen te moeten onthouden omdat naar zijn oordeel het bestuur zelfs den schijn van een streven naar coöptatie dient te vermijden. De voorzitter heeft er echter geen bezwaar tegen thans te zeggen, dat het bestuur er niet in geslaagd is een oplossing van het vraagstuk te vinden.

De heer Duyvis verzekert dat, toen hem was gebleken dat de voorzitter onvermurwbaar was, hij en zijn medeleden in het bestuur het gevoel hebben gehad dat zij te kort zouden schieten, indien zij niet gezamenlijk zouden trachten een nieuwen voorzitter te vinden, om aan de leden voor te dragen. En daarom is dan ook deze ledenvergadering uitgesteld geworden. Het is echter niet mogelijk geweest tot een definitief resultaat te komen. Wel mocht het blijken dat de heer Hendrik Muller, hier aanwezig, bereid zou zijn althans een benoeming tot lid van het bestuur te aanvaarden en spr. geeft dan ook de Vergadering in overweging den heer Hendrik Muller als zoodanig te benoemen. De Vergadering, meent spr., zou dan aan het bestuur kunnen opdragen uit zijn midden een waarnemend voorzitter te benoemen.

Nadat zich hierover een uitvoerige gedachtenwisseling heeft ontsponnen, besluit de Vergadering zich thans te bepalen tot de aanvulling van het bestuur, en de benoeming van een voorzitter aan te houden tot de volgende ledenvergadering, in het vertrouwen dat het bestuur dan in staat zal zijn een voordracht te dezer zake te doen.

Zij verzoekt het bestuur, met betrekking tot de leiding van de vergaderingen, zolang die regelingen te treffen die aan het bestuur ten aanzien daarvan nuttig zullen voorkomen. Tot leden van het bestuur worden thans, met algemeene stemmen, herkozen de heer J.T. Duyvis en gekozen als nieuw lid, de heer Hendrik Muller. Beiden verklaren de benoeming te aanvaarden.

De secretaresse verkrijgt thans het woord om zich te kwijten van een opdracht haar door de leden verstrekt. Zij brengt, zoowel voor hare persoon als uit naam van de leden, hulde en dank aan den voorzitter voor hetgeen hij in de afgelopen vijf jaren voor het genootschap heeft gedaan en zij geeft uiting aan het gevoel van leedwezen dat de leden bezielt, nu het oogenblik van scheiden is gekomen. De leden hebben er prijs op gesteld den voorzitter bij dit afscheid een blijk van hunne

erkentelijkheid te geven en de secr. overhandigt nu den voorzitter een album met opdracht, dragende de handteekeningen van de leden van den Raad van Deskundigen, van het Bestuur en vele leden van het Genootschap. Daarnevens biedt spr., namens een aantal leden, den voorzitter een kunstvoorwerpje aan, waarvan de schenkers hopen dat de voorzitter het een plaats zal willen geven op zijn schrijftafel, zoodat het voor hem een blijvende herinnering aan de leden zal kunnen zijn. Namens de dames-leden overhandigt spr. den voorzitter een klein geschenk, met het verzoek dit ter hand te willen stellen aan mevrouw Elout, die het genootschap zoo zeer aan zich heeft verplicht door telkens weer haar echtgenoot aan het werk van Onze Taal af te staan.

Thans krijgt de heer Duyvis het woord en zegt dat hij den voorzitter een mededeeling heeft te doen ten aanzien van een informaliteit, waaraan hij en zijne medebestuurders zich hebben schuldig gemaakt, n.l. het houden van een bestuursvergadering, zonder kennis van den voorzitter. Dit echter had een goeden grond. In deze informeele vergadering is n.l. de vraag besproken of het bestuur thans gebruik mocht maken van de bevoegdheid welke artikel 6 van de statuten het bestuur geeft om voor het eereidmaatschap van het genootschap voor te dragen diegenen, die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt, hetzij jegens het genootschap, hetzij op het stuk der zuiverheid van de Nederlandsche taal. Het bestuur is van oordeel geweest dat ten aanzien van den heer Elout beide gevallen aanwezig zijn en het heeft eenstemmig besloten aan deze vergadering voor te stellen den aftredenden voorzitter te benoemen tot Eereid van het Genootschap.

De vergadering geeft op ondubbelzinnige wijze haar instemming met dit voorstel te kennen en de heer Duyvis merkt nu op dat den voorzitter thans slechts één ding overblijft, n.l. dit besluit van de vergadering te registreeren.

De voorzitter neemt thans het woord en zegt met eenige gevoelige woorden dank voor de treffende bewijzen van waardeering die hij in deze vergadering van zijne medebestuurders en van de leden van het Genootschap heeft mogen ontvangen. Spr. gevoelt hierdoor een zekere verlegenheid, omdat hij er zich van bewust is dat bijv. de secr. in deze vijf jaren een veel grooter aandeel in het welslagen van het genootschap heeft gehad dan de leden wel weten; maar spr. troost zich met de gedachte dat het altijd zoo gaat dat zij, die voor het voetlicht staan, eer genieten voor veel dat stille werkers achter de schermen hebben verricht. Spr. dankt allen voor de vriendelijke gevoelens van welke de leden gedurende zijn presidium hebben blijk gegeven en welke ook thans weder op zoo treffende wijze tot uiting zijn gekomen.

Spr. memoreert de omstandigheden die, nu ruim vijf jaren geleden hebben geleid tot de oprichting van Onze Taal. De leden, die van den aanvang af tot het genootschap hebben behoord, weten dat de stoot tot de oprichting er van is gegeven door het lid den heer P.C. Smit, die naar aanleiding van spr.'s artikelen in het Handelsblad, waarin spr. zich keerde tegen het groote gevaar der germanismen, spr. er toe heeft aangespoord dit verzet te consolideeren door het vereenigen van allen die mede dit gevaar duchtten. Dááruit is ons genootschap voortgekomen en toen in de constitueerende vergadering bleek dat een deel der aanwezigen van oordeel was dat de op te richten vereeniging zich niet uitsluitend diende te keeren tegen d e z e n vorm van taalbederf, maar àlle vijanden van de zuiverheid van de taal zou moeten bestrijden, op welk gebied die zich ook zouden vertoonen, heeft spr. zich daartegen niet willen verzetten, mits uitgesproken zou worden dat, althans in het tijdsgewricht der oprichting van de vereeniging, het verzet zich in het bijzonder zou richten tegen de germanismen, welker invloed ten nadeele van de taal spr. vóór alles duchtte.

Aldus is geschied en voor spr. is en blijft - en dit wil spr., nu hij den voorzittersstoel gaat verlaten, nog eens met nadruk zeggen - de strijd tegen de germanismen ook thans het doel van zijn streven.

Bij de rondvraag welke thans aan de orde komt, verkrijgt de heer P.C. Smit het woord en hij onderstreept namens een aantal leden de hulde die de voorzitter aan het werk van de secretaresse heeft toegebracht. Spr. gewaagt van de ongerustheid die bij de leden heeft geheerscht toen zij bij geruchte hadden vernomen dat de secretaresse overwogen zou hebben het werk neer te leggen dat zij zoolang ten behoeve van het genootschap had verricht. Het heeft deze leden verheugd dat deze geruchten ongegrond zijn gebleken, althans dat de secretaresse dit, naar hun oordeel voor het genootschap zoo betreurenswaardige voornemen, thans niet meer koestert en spr. uit de hoop dat Onze Taal nog lang op de medewerking van de secretaresse zal mogen rekenen.

De secretaresse dankt spr. voor zijne woorden en geeft

den leden de verzekering dat zij gaarne ook verder hare beste krachten aan den bloei van het genootschap zal wijden. Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering.

Jaarverslag van de secretaresse.

Het jaarverslag van de secretaresse kan dezen keer kort zijn. In het nummer van Mei 1936 van Onze Taal, dat gewijd was aan de herdenking van het vijfjarige bestaan van het genootschap, heeft zij gelegenheid gehad, in een overzicht van het toen afgesloten tijdvak, ook de voornaamste gebeurtenissen van het vereenigingsjaar 1935-1936 te vermelden.

Dat ons genootschap er in geslaagd is in wijden kring belangstelling voor zijn streven te wekken, en dat de wijze, waarop het tot nu toe zijn taak heeft vervuld, de instemming heeft mogen verwerven, zoowel van 's Lands Overheid als van den Raad van Deskundigen, is uit de bijdragen in het lustrumnummer wel overtuigend gebleken.

Dat de belangstelling van den Raad zich heeft geuit in den vorm van wenschen van enkele zijner leden met betrekking tot de wijze van werken van het genootschap voor de komende jaren, kan slechts tot verheuging stemmen. Wat het bestuur en de redactie, blijvende binnen de grenzen door de statuten gesteld, zullen kunnen doen om het orgaan door 'een standvastig verweer tegen elk bederf en alle bedervers van onze Nederlandsche taal' te doen uitgroeien tot een 'algemeene handleiding voor allen, die in het praktische maatschappelijke leven zuiver en keurig taalgebruik voor zichzelf en bij anderen van groot belang achten' zal worden gedaan.

De algemeene vergadering van leden werd gehouden op Zaterdag 26 October 1935 in het gebouw van de Industriele Club te Amsterdam; het verslag daarvan is afgedrukt in het nummer van Onze Taal van November d.o.v. Vermeld moge worden dat de vergadering op ondubbelzinnige wijze haar ingenomenheid heeft te kennen gegeven met de gebleken bereidwilligheid van den voorzitter om voorloopig ook verder het presidium waar te nemen.

Bij het begin van het vereenigingsjaar telde het genootschap 168 leden en 1 donateur. In den loop van het jaar traden er 34 leden toe en moesten door bedanken en overlijden, 8 leden worden afgevoerd, terwijl wegens wanbetaling 3 leden werden geschrap, zoodat aan het eind van het vereenigingsjaar het genootschap telde 191 leden en 1 donateur.

Jaarverslag van den penningmeester.

Bij het opstellen van onderstaande cijfers moet de penningmeester de aandacht vestigen op de post contributie, die in vergelijking met het vorige jaar nogal laag schijnt. Dit beteekent echter niet, dat een groot aantal leden op de vlucht is geslagen, doch slechts dat op 1 Juni zeer velen nog niet hadden betaald. Achterstallig was een bedrag van f 389. -; hiervan is in de laatste maanden f 322. - binnengekomen, zoodat er voor ongerustheid geenerlei aanleiding bestaat. De nog te betalen onkosten van het secretariaat zijn dan ook inmiddels voldaan.

De rente van het spaarbankboekje, groot f 30.09, is - evenals in vorige jaren - bijgeschreven.

Blijkens de boven vermelde uitgaven-staat levert het secretariaat de groote posten op. Daar prijkt de stijgende uitgaaf voor de afleveringen van het Orgaan, thans door de redactie tot 12 stuks opgevoerd en met gerechte voldoening begroet. Daar leidt men in een oogopslag, uit papierbenoedigheden, machinelinten en porti, af de vele

correspondentie van de secretaresse met allen, die ons genootschap met belangstelling sterken.

Het zou niet moeilijk zijn, om uit deze cijfers een graad van activiteit vast te leggen en daaruit te constateeren, dat - ten opzichte van vorige jaren - ons genootschap waarlijk een groeiend plantje is.

Kan het secretariaat ons tot deze gedachten inspireeren, geenszins maakt de post voor redactiewerkzaamheden zoo een zonnig effect. Hoe schamel de vergoedingen, tegenover zoo uitvoerigen arbeid! De penningmeester moet echter met een bedrukt gemoed erkennen, dat hij in het algemeen nog vele jaren op de belangelooze medewerking van welversneden pennen is aangewezen.

De inkomsten, oogenschijnlijk minder fraai, zijn in werkelijkheid niet teleurstellend. Wij nemen aan, dat de tijdsomstandigheden velen weerhoudt, hun beurs voor ons te openen.

Het zij daarom met een zweem van voldoening geconstateerd, dat tegenover de afschrijvingen er enkele toetredingen meer staan.

Ten slotte maakt de penningmeester met veel genoegen melding van een gift, groot f 100. -, waaruit opnieuw blijkt hoe men ons genootschap van tijd tot tijd een warm hart toedraagt en ons streven wil steunen en aanmoedigen.

Kasoverzicht

BATEN			LASTEN		
Saldo 1 Juni 1935			Per Giro betaald		
Giro	f 152.69		red. werkzaamheden	f 75.-	
Kas	f 39.74	f 192.43	inningskosten	f 0.32	f 75.32
<hr/>			<hr/>		
Ontvangen per giro			Nog te betalen kosten		
Giften	f 99.60		orgaan 12 afleveringen	f 394.41	
Contributies 1934/35	f 12.50		porti	f 127.60	
f 242.50			omslagen	f 6.89	
Contributies 1935/36					
Contributies 1936/37	f 93.-		papierbenoodigdheden en archief	f 104.46	
Omslagen	f 11.-		propaganda	f 10.24	
Uit de kas	f 35.-	f 493.60	vergadering	f 14.80	
<hr/>			abonnementen	f 7.50	f 665.90
Ontvangen per kas			<hr/>		
Contributies 1935/36	f 2.50		Per kas betaald		
Omslag	f 0.50	f 3.-	giro	f 35.-	
<hr/>			porti en inning	f 6.99	f 41.99

Nog te betalen kosten	f 665.90	_____	
		Saldo giro	f 570.97
		Saldo kas	f 0.75
	_____		_____
	f		f
	1354.93		1354.93
=====	=====	=====	=====

De ondergeteekenden C.H. van Hulten en J. Sanders Ezn. leden van de commissie tot het nazien van de rekening van den penningmeester van het Genootschap 'Onze Taal', verklaren de kas en andere boeken te hebben nagezien en te hebben vergeleken met de bescheiden, en de geheele administratie over het tijdvak Juni 1935-Juni 1936 in orde te hebben bevonden.

C.H. VAN HULTEN.

J. SANDERS Ezn.

Amsterdam, 16 November 1936.